

Planinski vestnik 3

glasilo Planinske zveze Slovenije

marec 1987

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

marec 1987

3

letnik LXXXVII izhaja od leta 1895

vsebina

	Razprodaja »strehe sveta«	97
Ivan Jenko,	Kje naj bo planinska knjižnica?	98
M. Raztresen	Ali so alpinistke »superwomen«?	99
Marjana Brenčič	12 × 8000 metrov: Jerzy Kukuczka	103
Józef Nyka	Preživetje v izrednih razmerah	104
Marjan Kordaš	Sonce, ki jemlje vid	106
Pavle Šegula	Primorski idealist	109
Žarko Rovšček	Nadpipar Josip Hauptman prvak	110
Gregor Klančnik	Matej Šurc	111
Matej Šurc	Poklic: gorski vodnik	113
Marjan Raztresen	Turistična ponudba: slovenske gore	115
Edo Kozorog	Pustolovščine med kristali zime	117
F. S. Copeland	Pričakovani gost	120
Edo Torkar	Vsi neosvojeni vrhovi: Porezen	122
Tomaž Vrhovec	Zaklad	123
Matjaž Čuk	Ene same nebeško lepe sanje	126
Tom Vojvoda	Indijanci in vremenarji	128
Hinko Lebinger	Spominski pohodi v Sloveniji	131
	Varen korak na planinskih poteh	133
	V gorah ni navijačev	134
	Odmevi	139
	Iz planinske literature	141
	Društvene novice	

Slika na naslovni strani: **Leden slap v Blatnem grabnu nad Sotesko v Bohinju**

Foto: Igor Skamperle

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 214. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Zdenko Kodrič, Jože Krajnc, Dragica Manfreda, Jože Poglajen, Nada Praprotnik, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja, Nevenka Vogelínik in Božo Zorko. Predsednik izdajateljsko-založniškega sveta Ante Mahkota. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Letna naročnina je 5000 dinarjev in jo lahko naročniki plačajo v dveh obrokih, prvega v februarju, drugega v juniju; za tujino znaša naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne moremo sprejemati. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

RAZPRODAJA »STREHE SVETA«

Komite za alpinistične odprave pri Francoski planinski zvezi je ob koncu lanskega leta v Chamonixu znova razpravljala o rezultatih zadnjega pohoda na Himalajo. Njegovi člani so z obžalovanjem ugotavljali, da se v letu 1986 na najvišjih vrhovih ni mogla izkazati nobena od francoskih odprav. Za številne neuspehe, ki so jih doživeli pod vrhovi Himalaje — ti so bili še posebej kruti —, so bile po svoje krive tudi neugodne vremenske razmere. Tako je na drugi najvišji gori sveta, K 2, ki jo je v manj kot štiriindvajsetih urah preplezal Benoît Chamoux, lani našlo smrt dvanajst alpinistov, med njimi tudi Maurice in Liliane Barrard.

***

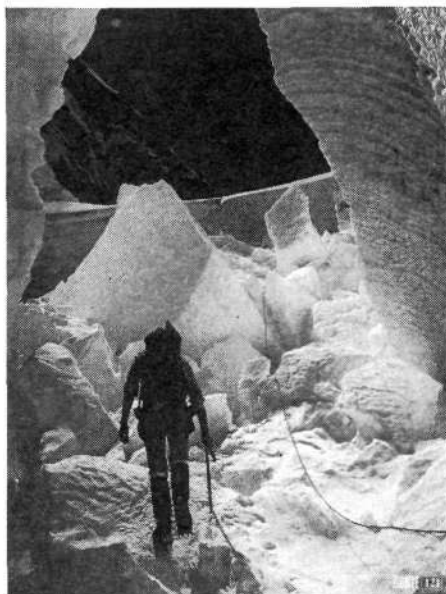
Reinhold Messner je lansko jesen premagal zadnji vrh svoje himalajske pustolovščine. Naporna pot, ki ga je vodila prek štirinajst najvišjih gora na svetu — vse so višje od 8000 metrov —, se je končala na gori Lotse, na višini 8511 metrov. Italijanski alpinist je tako uspešno prestal poskus, ki ga je »zastavil« leta 1970 na Nanga Parbatu (8126 metrov) in z nepričakovano naglico nadaljeval na začetku svojega himalajskega pohoda leta 1982, s katerega se je vrnil obogaten z izkušnjami Kangčendzenge (8598 metrov), Broad Peaka (8047 metrov) in Gašerbruma II (8035 metrov).

Messner je drugega za drugim preplezal nepalske, pakistanske in kitajske vrhove himalajske verige — neprecenljivega »nakita« v zbirki tega dvainštiridesetletnega Italijana.

Svoj pohod je prekinil pri trinajstem osemtisočaku zato, ker je menil, da je bolje, če pusti mit o nepremagljivosti najvišjih gora na svetu, naj živi še nekaj let.

Messner je že veliko pred svojim zadnjim podvigom usodno zaznamoval zgodovino himalajzma s tem, da je na orjakih tega planeta uporabil tehniko alpinističnih vzponov. Ni se ustavljal v baznih in višinskih taborih (vzpon na Hidde Peak, visok 8068 metrov, leta 1975), odrekel se je uporabi kisika na skrajnih višinah (Everest, 8848 metrov, leta 1978), da ne govorimo o pravih pravcatih dirkah, ki jih je »uprizoril« po himalajskih pobočjih. Poleg tega se je nekaterih osemtisočakov lotil sam; tako je leta 1979 sam samcat osvojil vrh Nanga Parbat (8126 metrov) in 1980, po kitajski strani, Everest.

Ob pogledu na druge plezalce, ki so, kot devetindvajsetletni Poljak Jerzy Kukuczka (ki bo letošnjo zimo prek Šiše Pangme, 8013 metrov, nadaljeval svoj pohod po vrhovih osemtisočakov), odšli po njegovih sledeh, slavni Italijan gotovo ne bi prenesel pogleda na svoje nedokončano delo.

Najobičajnejša pot prek nagrmadenih gorá ledu in snega proti vrhu Mount Everesta; ali si bo vzpon na vrh res mogoče kupiti?

Kajti zgodovina alpinizma se piše tudi v številkah...

Prav francoskemu alpinistu, Benoïtu Chamouxu, pa je uspelo, da je z vzponom na vrh Broad Peaka in (v triindvajsetih urah) na K 2 (8611 metrov) privedil svetu najlepše kronometrski predstave. Lansko poletje je že osvojil Gašenbrum II, zdaj pa se pripravlja, da bi v petih letih najhitreje preplezal štirinajst osemtisočakov. Njegova metoda sestoji iz tega, da se na vrhu gore, ki si jo je izbral za svoj podvig, pridruži svojim plezalskim kolegom, ki so se podali na pot šestintrideset do osemindvajset ur pred njim. Tako namreč lahko hodi po sledovih, ki so jih pustili v snegu, in se poslužuje hrane, ki so mu jo pustili ob poti pa tudi hitre pomoči se lahko nadeja, če bi prišlo do nesreče. Chamoux sodi, da je človek na takšnem pohodu »izpostavljen fizičnemu tveganju«. »Gre za višinsko atletiko«, je o Chamouxovi metodi menil Benoît Renard, predsednik francoske plezalne zveze.

STENA LETA 2000

Tudi Erica Escoffiera so vznemirili pohodi »na kronometer«, saj je lansko poletje na vsem lepem popolnoma spremenil svoj pogled na alpinizem. »Odslej se bom spo-

prijemal samo še z najtežjimi smermi,« je izjavil. Za leto 1987 si je tako rezerviral južno steno gore Lotse, za katero pravi, da jo bo »prehodil« z enim ali dvema plezalcema. »V zgodovini alpinizma bo ta etapa veljala za pomembnejšo od štirinajstih osemtisočakov zemeljske krogle,« je dejal mladi alpinist, ki utegne omenjeno goro »napasti« ob istem trenutku kot Messner, čeprav je slednji pred petimi leti izjavil, da bo južna stena gore Lotse »stena leta 2000«.

Doslej se je vrhu približala samo številna jugoslovanska odprava (štela je okrog dvajset članov); tej je uspelo priti do višine 8200 metrov. Eric Escoffier ima namen iti po isti poti kot oni, vendar se namerava posluževati alpske tehnike. Upa, da bo po dveh ali treh dneh garanja izstopil pri višini 8511 metrov. »Ko bom enkrat sredi vzpona, ne bom imel več možnosti spustiti se po isti poti,« je komentiral svoj bodoči podvig. »Zato bom moral izstopiti, pa če bom hotel ali ne.«

Mladi francoski »himalajisti« se zdaj, ko so nekaj sezon zapored živeli pod vtisom »šprintov« in zbiranja osemtisočakov, želijo vrniti k prvobitnemu alpinizmu, se pra-

vi k osvajanju novih smeri, k podvigom, ki jih bo težko ponoviti. »Pa čeprav bo šlo za vrhove, ki bodo nižji od 8000 metrov,« je dejal Grenobelčan Pierre Beghin, ki se bo letos vrnil v nevarno severno steno Jannuja (7710 metrov).

Štirinajst osemtisočakov zemeljske krogle utegne biti odslej namenjenih podvigom druge vrste — komercialnim. »Zona smrti«, kot je eno od sten na začetku sedemdesetih let imenoval Messner, danes polni blagajne in jo lahko osvojiš, če agenciji, ki organizira »potovanja« take vrste, plačaš primerno vsoto. Vzpon na »majhnega osemtisočaka« stane danes od 40 000 do 50 000 frankov na osebo, »streho sveta« pa si lahko kupiš za 100 000 frankov, skupaj s kisikom...

»Plačilo za strah«, ki ga dobijo vodniki ali pa navadni spremljevalci od teh »novih osvajačev Himalaje«, samo še pripomore k razprodaji najvišjih gora na svetu. Tem bolje za »himalajizem«, pa čeprav se mora, nemočen, zadovoljiti z »delom« na 6000 in 8000 metrih, kar so že skoraj kravji pašniki.

Le Monde

namesto komentarja

KJE NAJ BO PLANINSKA KNJIŽNICA?

Zadnji čas so spet pogostejše govorice o tem, da bo slovenska planinska organizacija oddala enega od svojih najdražjih otrok v tuje roke. Kaže, da bo iz prostorov Doma Zlatorog ob Dvořakovi ulici v Ljubljani šla Centralna planinska knjižnica, v katero se je v dolgih desetletjih steklo veliko dragocene tiskane zgodovine in dediščine slovenske planinske organizacije. Na 17. seji Izvršnega odbora Planinske zveze Slovenije 30. oktobra lani so člani sprejeli sklep, da je treba »tako pričeti z inventarizacijo in valorizacijo knjižnega fonda knjižnice. Najdragocenejše knjige naj se odda v Narodno in univerzitetno knjižnico, ostale pa v primerno knjižnico, kjer bodo dostopne širšemu krogu bralcev«.

Prav tako so o planinski knjižnici razpravljali na 18. seji izvršnega odbora

osrednje slovenske planinske organizacije, ko so se člani strinjali s predlogom predsednika PZS, da bi ljubljanskim knjižnicam poslali ponudbo, naj v svoje prostore in pod svojo streho sprejmejo vse knjige iz Centralne planinske knjižnice.

Pismo je bilo odposlano, zdaj planinski funkcionarji iščejo najustreznejšega knjižničarja v Ljubljani, pri katerem bi bil ta del slovenske planinske dediščine varen pred uničenjem in dostopen javnosti.

Resnici na ljubo je treba povedati, da Centralna planinska knjižnica sicer obstaja, vendar ne služi namenu: odprta je le enkrat tedensko kratek čas, premalo je znana v širših planinskih krogih, vanjo zahaja izredno ozek krog planincev, predvsem alpinisti, preden grejo na večjo odpravo in potrebujejo podatke o gori ali pogorju, v katerega se odpravljajo. Posebno dela planinske beletristike si morajo planinci izposojati drugje, v drugih knjižnicah, če jih želijo prebrati, ne da bi jih kupili za lastno knjižnico.

Centralna planinska knjižnica je bila od začetkov organiziranega planinstva na Slovenskem ena od najpomembnejših nalog organizacije. Že leta 1872, ko je skupina klenih Bohinjcev pred-

DIPLOMSKO DELO NA FAKULTETI ZA TELESNO KULTURO

ALI SO ALPINISTKE »SUPERWOMEN«?

MARJANA BRENČIČ

Na Fakulteti za telesno kulturo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani je že precej slušateljev diplomiralo, potem ko je napisalo in zagovarjalo diplomsko dela s področja planinstva ali alpinizma. Meseca junija 1984 je oddala diplomsko delo »Nekatere morfološke in motorične značilnosti alpinistk« diplomantka Marjana Brenčič, ki je imela za mentorja prof. dr. Franca Agreža, za konzultanta pa Vida Mesariča. Z dovoljenjem prof. dr. Silve Kristana, ki na tej fakulteti skrbi za slušatelje — »planince«, objavljamo to diplomsko delo v močno skróčeni obliki, vendar vsebinsko neokrnjeno. (op. ur.)

* * *

V zadnjem času so se v alpinizmu uveljavile tudi ženske. Povzpele so se na sedem-, osemtisočake, svoja imena pa so vpisale tudi v najtežjih plezalskih smereh. V nalogi je avtorico zanimalo, če se alpi-

* Naslov in mednaslove smo dali v uredništvu.

nistke po nekaterih motoričnih sposobnostih in antropometričnih značilnostih razlikujejo od ostalih športnic. Primerjava med skupinama študentk in alpinistk pa je pokazala, da ni statistično pomembnih razlik v antropometričnih značilnostih. Telesna pripravljenost deklet je v primerjavi z uspehi, ki jih dosegajo, slaba. Dobljeni rezultati so tudi pokazali, da je razlika med alpinistkami samimi v nekaterih antropometričnih značilnostih in motoričnih sposobnostih velika.

ALPINISTKE NISO OD DANES

Alpinizem kot športna dejavnost zavzema v skupini ostalih športov posebno mesto. Alpinizem kot nadgradnja planinstva ni samo telesnokulturna dejavnost, pomeni tudi estetsko, etično, idejno in kulturno zvrst udejstvovanja. Bolj kot katerakoli druga športna zvrst posega alpinizem v področje intelektualne, moralne in obrambne vzgoje. Alpinizem je pójem, ki ob-

videla ustanovitev Gorskega društva Triglavski prijatelji v Bohinju, je bilo v enem od členov društvenih pravil napisano, da je eno od sredstev za dosego društvenih ciljev »vstanavljanje zbirke društvu primernih knjig, zemljevidov, načrtov in časopisov«.

Tudi eden od členov pravil Slovenskega planinskega društva iz leta 1893 predvideva za dosego namena društva podobno dejavnost — zbiranje ustreznih knjig v društveni knjižnici.

To dejavnost je slovenska planinska organizacija negovala ves čas svojega obstoja, čeprav je v naravnih in vojnih umah večkrat utrpela velikanske škode, ki so močno okrnile knjižni fond. Po zadnji veliki nesreči leta 1951, ko je velik del knjižnice pogorel v tedanjih prostorih PZS v Likozarjevi ulici v Ljubljani, se je knjižnica spet dopolnjevala z rednimi izdajami knjig in revij in s publikacijami, ki so jih podarili ali zapustili zbiralci — planinci.

Zdaj je v Centralni planinski knjižnici inventariziranih več kot 7300 enot knjig in tiskov domačih in tujih del. Je ena izmed največjih takih knjižnic v Jugoslaviji in na Balkanu, ki jo poznajo založniki takih publikacij po svetu in ji pošiljajo nekatere svoje nove izdaje,

velik del v zamenjavo za Planinski vestnik. Prenekateri izvod knjige ali revije iz te knjižnice je redek in zato dragocen.

Vendar je vse to tiskano gradivo dokaj skrito in premalo dostopno najširšemu krogu povpraševalcev in bralcev.

V planinski organizaciji sta dve struji, ki ju močno zanima usoda centralne knjižnice: eni so prepričani, da bi bila planinska knjižnica za planince dokončno izgubljena, če bi jo oddali v »tuje roke«, drugi so mnenja, da bi le z oddajo sedanje knjižnice več ali manj zaprtega tipa v prostore ene od javnih in od jutra do večera vsakomur dostopne knjižnice te in še druge knjige in revije z gorniško vsebino našle širšo pot do bralcev. Kajpada bi morala biti natančno urejena pravna razmerja med Planinsko zvezo Slovenije in bodočim upravljavcem knjižnice.

Katera struja bo prevladala, katero mnenje se bo pokazalo ob vsestranskem tehtanju »za« in »proti« boljše? Naj že katerakoli, le da bodo ljubitelji dobrih planinskih knjig čim pogosteje lahko posegali po svojem branju, zbranim na javnem kraju in zavarovanim pred uničenjem.

**Ivan Jenko
Marjan Raztresen**

sega široko in razvejano področje. Osnovne alpinistične dejavnosti so hoja po brezpotju planin in gorá, pristopi na vrhove, osvajanje vrhov po plezalskih smereh v poletnem in zimskem času, turno smučanje, plezanje. Večini deklet pomeni ukvarjanje z vsemi temi dejavnostmi bolj razvedrilo. Alpinistkam, ki pa se s svojo dejavnostjo potrjujejo in uveljavljajo, pomeni alpinizem šport — tako kot vsak drug.

V tem predvsem moškem športu so se uveljavile tudi ženske. Pri osvajanju najvišjih vrhov imajo že dolgo tradicijo. V 16. stoletju sta dve dekleti osvojili 2433 metrov visok vrh Lanzen Spitze. Naš prvi zabeleženi višinski rekord je dosegla dvajsetletna Rozalija Škantar iz bohinjske Srednje vasi leta 1870, ko se je z očetom povzpela na Triglav. Prva Slovenka v severni steni Triglava je bila Nevina Rebek. Leta 1924 je skupaj s prijateljci preplezala Slovensko smer. V predvojnem obdobju sta v Sloveniji prevladovali plezalki Mira-Marko Debelakova in Pavla Jesih. Dekleti sta preplezali številne prvenstvene smeri kot vodilne v moški navezi. Alpinistki pa zaradi močnih in različnih osebnosti nista mogli plezati v skupni navezi. Mira-Marko je opravila številne vzpone v vzhodnih in zahodnih Julijskih Alpah, v Dolomitih in Karnijskih Alpah. Njen je tudi skrbno zbran in sestavljen pregled triglavskih vzponov in dogodkov okrog Triglava (Kronika Triglava). Pavla Jesih pa je izrazita športna plezalka, glavni cilj ji je alpinistično delanje in njegova težavnost; v naših gorah ima lepe in težke prvenstvene smeri.

V povojnem času so se ponovno uveljavile hrabre plezalkice. Nadja Fajdigova je v navezi z Antejem Mahkoto preplezala številne najtežje plezalske smeri doma in v tujini. Kot prva ženska je preplezala severno steno Matterhorna (leta 1963). Barbara Lipovšek je prva ženska, ki je preplezala severno steno Velike Zinne. Bila je prva Jugoslovanka, ki je z vzponom na Pik Lenina preseгла višino 7000 metrov. Ta višinski rekord je leta 1977 preseгла Slava Mrežar, ki se je skupaj s sopelezalcema povzpela na 7350 metrov visok Nošak v Hindukušu. (Kajpada v nalogi ni mogel biti upoštevan osem tisoč Marije Štremfelj; op. ur.)

Slovenske alpinistke predvojne in povojne dobe se uvrščajo v skupino takih svetovnih gornic prvopristopnic, kot so Loulu Boulaz, Mičiko Imaji, Lidija Bomanova, Vanda Rutkiewicz, Poula Wiesinger. V zadnjih desetih letih so se ženske začele udeleževati odprav v Himalajo. 35-letna Japonka, mati triletnih hčerke, je bila leta 1975 prva ženska, ki je stopila na vrh 8848 metrov visokega Mt. Everesta. Druga zmagovalka tega najvišjega vrha sveta je bila Tibetanka, mati treh otrok. Poljakinji sta junija leta 1983 brez vsake moške pomoči in v alpskem slogu osvojili 8047 me-

Tako kot z drugimi športi so se ženske kmalu začele aktivno ukvarjati tudi z alpinizmom, vendar je bil v njihovem početju vseskozi vsaj kanček romantike

trov visok Broad Peak. To je že osmi osem tisočak, ki so ga osvojile ženske. V Ameriki so alpinistke ustanovile posebno društvo »American Women's Himalayan Expeditions«, ker se nameravajo v prihodnje še bolj posvetiti Himalaji.

Tudi jugoslovanska ženska alpinistična odprava je leta 1982 dosegla izreden uspeh. Sedem deklet se je povzpelo na 7495 metrov visok Pik Komunizma. Dekleta pa so bila tudi udeležence odprav v Ande, na Manaslu, na Gaurišankar, kjer so bile enakovredne partnerice moškim.

Na seznamih vzponov najtežjih smeri v Dolomitih in v naših gorah se vse pogosteje pojavljajo ženska imena, ki sestavljajo samostojne ženske naveze. Vsako leto organizira ena izmed evropskih držav mednarodno srečanje alpinistk (Rendezvous Hautes Montagnes), ki se ga vsako leto udeležijo tudi slovenske alpinistke.

Vedno večje potrebe po kakovostnejših dosežkih zahtevajo od deklet tudi boljše psihično in fizično pripravljenost. Pri vsakem uspehu imajo pred ostalimi dimenzijami psihosomatskega statusa prednost antropometrične značilnosti in motorične sposobnosti. Mar se alpinistke po teh spremenljivkah razlikujejo od ostalih športnic?

PREDNOST IMAJO ŽENSKE

Alpinistke se razlikujejo od svojih vrstnic po tem, da zavračajo tradicionalizem in da se nočejo sprijazniti s socialnim polo-

žajem, ki jim ga odreja družba. Še vedno je ukoreninjeno pojmovanje, da sta vloga matere in žene ženska prioriteta naloga. Zavzemajo se za emancipacijo in partnerstvo tako na gori kot v življenju.

Francoski zdravnik dr. Jean-Louis Etienne meni, da so uspehi alpinistk neizogibni, saj ženske že po naravi niso nič manj pripravne za vse planinske športne vrste, v nekaterih vidikih pa moške celo prekašajo. Fiziologi so dokazali, da športna dejavnost nikakor ne vpliva na ženskost športnice. Intenzivni trening sicer okrepi mišice, toda telesna sprememba je le zunanja. Izločanje hormonov se tudi pri najostrejšem treningu ne spremeni. Dr. Jean-Louis Etienne ugotavlja, da je športno plezanje primerno za žensko telesno konstitucijo. Vrhunske rezultate pa dosegajo plezalke, pri katerih je razmerje med antropometričnimi dimenzijami ugodno za specifično vrsto udejstvovanja.

Odrasla ženska je devet do enajst centimetrov nižja in od osem do deset kilogramov lažja od odraslega moškega. Ima znatno manjšo skeletno miškulaturo (pri ženskah je 33 odstotkov njene telesne teže, pri moškem pa 40 do 42 odstotkov). Moški imajo več mišičnega tkiva (od 22 do 27 odstotkov) kot ženske. Pri ženskah velik del tkiva zavzema maščobno tkivo. Prednost žensk je v večji raztegljivosti kit in vezi. To jim omogoča pri premikanju gibčnost in natančnost (uspešnejše pri plesu in gimnastiki).

Ženske so vse pogostejše udeleženke odprav na sedem- in osemtisočake, kjer so enakovredne moškim pri velikih in trajnih naporih.

Pri tem je odločilna njihova manjša občutljivost za mraz, vremenske spremembe in telesno izčrpanost. Na odpravah so uspešnejše alpinistke, pri katerih je voluminoznost telesa, predvsem telesna teža, bolj izražena. Večji in dolgotrajnejši napor zahtevajo tudi morfološko in funkcionalno adaptacijo srca. Kjellberg (1953) je ugotovil, da imajo športnice za 230 kubičnih centimetrov večje srce kot nešportnice. Medved s sodelavci pa je potrdil domnevo, da imajo vrhunske športnice, ki imajo večjo telesno težo, tudi večji volumen srca.

Ženski organizem se zelo uspešno prilagodi različnim stresom v športu. Pri stresu se poveča delovanje adrenalina, srce hitreje utripa, poveča se frekvenca dihanja, prekrvavitev perifernih mišic je večja. To se izraža v hitrih, komaj kontroliranih gibih in zoženem polju zavesti. Stanje obupa pa lahko navidez poveča moči in nevarno mesto subjekt nagonsko prepleza. Temu pa sledi stanje evforičnega veselja. Duševni procesi v telesu se odvijajo zelo dinamično in silovito, zato je za pojevanje takšnih razburjenj potrebno več časa.

Pri alpinizmu je poleg vzdržljivosti izredno pomembna tudi zmogljivost. Odvisna je od številnih dejavnikov. Tudi pri dobri telesni pripravljenosti lahko pride do motenj. Odločujoči so še drugi dejavniki: volja doseči zastavljene cilje, pripravljenost na plezanje, sposobnost koncentracije, vpliv socialnega okolja in prepričanje v lastne sposobnosti.

Vpliv socialnega okolja je izredno velik. Večina deklet začne plezati s svojimi prijatelji. Zakaj? Bližina človeka, ki mu zaupaš, vsaki ženski daje občutek varnosti in poguma. On hodi spredaj, ona mu sledi in se mu pusti voditi. Sčasoma pa postanejo njeni motivi po uveljaviti večji. Hoče nekaj novega in drugačnega. Dekle začne plezati s soplezalkami, začne tudi zavestno trenirati.

ALPINISTKE IN ŠTUDENTKE

V svetu je opravljenih malo raziskav, ki se ukvarjajo s problemi alpinizma. Tiste, ki so narejene, so na ravni praktičnega — intuitivnega treninga, ki temelji na analogiji z ostalimi športnimi panogami ali pa se ukvarjajo s parcialnimi problemi (prilagajanje na višino, odvisnost aklimatizacije od posameznih fizioloških parametrov, sprememba teh zaradi višine in treninga). Opravljenih je tudi že nekaj raziskav, ki se ukvarjajo s sociološkimi in psihološkimi problemi alpinizma. Te študije so bile izvedene na odpravi ali za namen odprav.

Tudi pri nas je opravljenih več raziskav, ki se ukvarjajo s problemi alpinizma. Opravljenih je tudi nekaj raziskav, ki obravnavajo žensko in njeno udejstvovanje v športu. Avtorice ugotavljajo, da je za manjšo aktivnost žensk v telesnokulturni dejavnosti kriv še vedno premočan negativni tradicionalizem in vzgoja.

Z medicinskega vidika pa ni nobenih ovir, da bi ženskam odsvetovali ali jim preprečevale športno aktivnost. Vsakdanja praksa celo dokazuje, da so ženske, ki se aktivno ukvarjajo s športom, telesno in psihično bolj odporne. Z udejstvovanjem žensk v vrhunskem športu so se ukvarjali tudi številni zdravniki. Ugotavljali so vplive velikih telesnih naporov na fiziološke in na anatomske značilnosti, na mesečni cikel, na porod.

S področja ženskega alpinizma je opravljenih zelo malo raziskav. Dekleta, ki dosegajo vrhunske rezultate v alpinizmu, so v manjšini. Alpinizem kot posebna vrsta športa zahteva tudi specifične okoliščine in specifične razmere (vremenske prilike). Ravno ti faktorji pa vplivajo na to, da je narejenih premalo raziskav v alpinizmu.

V diplomski nalogi sem si zadala nalogo, da bom poskušala ugotoviti, ali se alpinistke po motoričnih sposobnostih in po

antropometričnih značilnosti statistično značilno razlikujejo od študentk prvega letnika Fakultete za telesno kulturo.

V vzorec je bilo zajetih osemnajst alpinistk iz osmih alpinističnih odsekov v SRS. Testiranke so morale izpolnjevati naslednje pogoje: da so uvrščene v katerikoli razred po enotni kategorizaciji jugoslovanskih športnikov, da so registrirane v letu 1984 in da imajo več kot leto dni alpinističnega staža ter da so v času testiranja zdrave in brez poškodb. Dekleta so imele s seboj tudi podatke o številu vzponov. — Testiranje so se udeležile alpinistke, ki so imele že čez sto vzponov različnih težavnosti poleti in pozimi in so bile tudi udeležene ženske odprave v Pamir. Udeležile pa so se tudi dekleta, ki imajo samo okrog trideset vzponov različnih težavnosti v vseh letnih časih. Glede na dosežene alpinistične uspehe je bil izbrani vzorec zelo nehomogen.

Drugi vzorec so bile študentke, ki so bile v šolskem letu 1983/84 redno vpisane v prvi letnik Fakultete za telesno kulturo v Ljubljani. Testiranja se je udeležilo enaindvajset študentk.

Vsem testirankam so izmerili telesno višino, dolžino roke, dolžino noge, telesno težo, obseg podlakti, stegna, goleni in nadlakti, kožno gubo nadlakti in kožno gubo trebuha (zaradi podkožnega maščobnega tkiva), premere komolca, kolenskega in skočnega sklepa ter širino medenice in ramena.

Testirane so naredile teste trikrat, vmes je bil enominutni odmor. Testi so zahte-

vالي od testirank lokalno izčrpanost za vsako ponovitev. Samo enkrat smo izvajali zgibe in test vzpenjanja in spuščanja po švedski klopi in lestvi. Sicer pa so bili za testiranje izbrani naslednji testi: dvigovanje trupa na švedski klopi, počepi na eni nogi, zgibi, drža s prsti, stoja na klopci za ravnotežje — vzdolž, vzpenjanje in spuščanje po švedski klopi in lestvi, bočni razkorak in predklon na klopci.

Moč so dekleta testirala z dvigovanjem trupa na švedski klopi, s počepi na eni nogi, zgibi in držo s prsti, ravnotežje s stojo na klopci za ravnotežje — vzdolž, koordinacijo s plezanjem in spuščanjem po švedski klopi in lestvi, gibljivost pa z bočnim razkorakom in predklonom na klopci. Rezultate meritev so obdelali na računalniku DEC-10 Računalniškega centra Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani.

Analiza variance je pokazala, da med skupinami ni statistično pomembnih razlik. Koefficient pomembnosti razlike je značilnejši pri obsegu podlakti, kjer so študentke v vseh statističnih pokazateljih imele višje rezultate kot alpinistke, prav tako v ostalih pokazateljih voluminoznosti telesa. Dobljeni rezultati so pokazali, da imajo alpinistke bolj izraženo dolžino rok in nog kot študentke in da so bolj homogena skupina. Tudi količine podkožne tolsče imajo alpinistke manj kot dekleta prvega letnika FTK. Pri premerih rok in nog so rezultati obeh skupin skoraj enaki.

Pri testih motoričnih sposobnosti rezultati alpinistk zelo varirajo. Pri testih »bočni razkorak«, »stoja na klopci za ravnotežje« in »vzpenjanje in spuščanje po švedski klopi in lestvi« pa so bili rezultati razvrščeni v področju slabših vrednosti. Dekleta, ki so se uveljavile z vzdržljivostnimi vzponi (prečenja, vzponi na pet-, šest- ali sedemstičake), so dosegle boljše rezultate pri testu »počepi na eni nogi« in »vzpenjanje in spuščanje po švedski klopi in lestvi«. Vendar zaradi manjšega števila uspešnih in aktivnih alpinistk teh trditve ne smemo posploševati, pač pa jih lahko samo predvidevamo.

Primerjava med skupino študentk in alpinistk je pokazala, da je razlika statistično pomembna pri testih »dvigovanje trupa na švedski klopi« in »bočni razkorak«. V teh testih so boljše rezultate dosegle študentke, pri testu »počepi na eni nogi« pa so bile boljše alpinistke. Pri testu »drža s prsti« so imele alpinistke boljše rezultate, vendar je porazdelitev pri študentkah statistično odstopala od normalne. Ta test je za dekleta pretežak in bi ga morali pri naslednjih meritvah ali izpustiti ali pa ustrezno modificirati.

***

Kaj so torej pokazale te meritve? Da so alpinistke — čisto normalna dekleta. (Op. ur.)

Težave ob meji

V prvi letošnji številki Sporočil Avstrijskega planinskega društva, ki je skoraj v celoti posvečena izobraževanju planincev in alpinistov, je med drugim objavljena prošnja avstrijskih varnostnih organov Avstrijski planinski zvez, naj bi svojim članom natančneje razložila sporazum o planinskem turističnem prometu na mejnem območju med Jugoslavijo in Avstrijo. Gre za sporazum, sklenjen med obema državama pred dvema letoma, ki planincem obeh dežel dovoljuje samo s potnim listom ali maloobmejno propustnico hoditi po markiranih poteh po obmejnem pasu. V sporazumu, ki ga slovenski planinci seveda poznamo, so poimensko navedeni gorski vrhovi in predeli, kjer je dovoljen tak »promet«, pa tudi letni in dnevni časi, ko je dovoljeno planinariti ali plezati v maloobmejnem pasu. Avstrijski varnostni organi so prosili glasilo avstrijskih planincev za to objavo zato, »ker kljub temu sporazumu vedno znova prihaja do nesporazumov na meji in celo do aretacij«. — Ni popolnoma izključeno, da kakšen jugoslovanski obmejni vojak, ki ne pozna dobro alpskih navad in planinstva, zares dela težave planincem iz sosednje države. Zato naj bi pred začetkom planinske sezone odgovorni ob meji (tako na avstrijski kot jugoslovanski strani) poskrbeli, da sporazum v nekaterih primerih ne bi ostal samo na papirju.

M. R.

MOŽ, KI JE MESSNERJU TESNO ZA PETAMI

12 X 8000 METROV: JERZY KUKUCZKA

JÓZEF NYKA

Izvrstni italijanski alpinist Reinhold Messner je prvi mož na svetu, ki je priplezal na vseh štirinajst osemtisočakov, kolikor jih je na našem planetu. Naslednji na tem seznamu osvajačev osemtisočakov je Poljak Jerzy Kukuczka iz Katowic, ki ima na seznamu dvanajst vrhov te kategorije. Plezalski svet je bil navdušen nad njegovim nastopom, ki ga je opravil zadnje poletje: po zahodni steni je priplezal v skoraj alpskem slogu na K2 skupaj s samo enim soplezalcem.

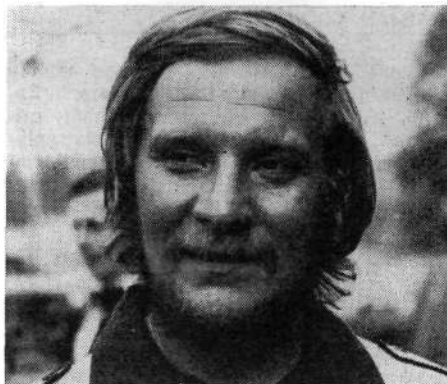
Vsi njegovi osemtisočaki so močno odmevali po svetu:

- 4. oktobra 1979 je bil na Lotseju (8516 metrov);
- 19. maja 1980 je splezal na Mount Everest (8848 m) po novi smeri;
- 15. oktobra 1981 je bil na Makaluju (8463 m) po novi smeri;
- 1. julija 1983 je prišel na Gašerbrum II (8035 m) po novi smeri, in sicer po jugovzhodnem grebenu;
- 23. julija 1983 je splezal na Gašerbrum I (8068 m) po novi smeri (severni greben);
- 18. julija 1984 je po novi smeri, po severnem grebenu, priplezal na Broad Peak (8047 m);
- 21. januarja 1985 je bil na Daulagiriju (8167 m), kar je bil drugi zimski vzpon na to goro in prvi med koledarsko zimo;
- 15. februarja 1985 je po novi smeri, po jugovzhodnem steburu, priplezal na Čo Oju (8201 m), kar je bil prvi zimski vzpon na to goro;
- 13. julija 1985 je bil na Nanga Parbatu (8125 m) po novi smeri (jugovzhodni stebur);
- 11. januarja 1986 je splezal na Kangčenzengo (8586 m), kar je bil prvi zimski vzpon na to goro;
- 8. julija 1986 je po novi smeri, po južni steni, priplezal na K2;
- 10. novembra 1986 je po novi smeri, po vzhodnem grebenu, priplezal na Manaslu (8163 m).

— Kaj je najtežje na vaših odpravah? — so ga vprašali novinarji.

— Mislim, — je odgovoril Kukuczka, — da je najtežja stvar prepričati mojega šefa na delu, da je moje novo azijsko potovanje karseda nujna zadeva.

Reinhold Messner je na največ svojih osemtisočakov priplezal po »normalnih« poteh, na nekaterih pa so mu bili v po-

Veliki, močni mož Jerzy Kukuczka

Foto: Józef Nyka

moč šerpe (na Makaluju, na primer). Jerzy Kukuczka ni navaden zbiralec osemtisočmetrskih vrhov, ampak prej pustolovec, ki ga zanimajo pomembne smeri. Od teh dvanajstih osemtisočakov je tri pleplezal pozimi, devet po novih smereh in enega (Makalu) v smelem solo naskoku. Samo na Mount Everest je priplezal s pomočjo dodatnega kisika, na vseh drugih enajst brez tega pripomočka. Zato ni tako impresivno število teh vrhov, ampak mnogo bolj kakovost smeri, po katerih je priplezal nanje.

Jerzy Kukuczka se je rodil leta 1948. Po poklicu je električar, poročen in oče dveh majhnih sinov. Marsikaj je že preplezal v Tatrah in v Alpah, nove smeri je potegnil v Petit Druju (severna stena), Grandes Jorasses (severna stena), Torre Triesteju, Torre del Banconu in drugod. Leta 1974 se je povzpel na Mount McKinley (6194 m) po južni steni. V Hindukušu je med drugim splezal na Kohe Tez (7000 m, leta 1976) in na Vzhodni Tirič Mir (7692 m, leta 1978) po njegovem deviškem severnem grebenu. Skrivnosti Kukuczkovih uspehov so njegova odločnost, pogum, vztrajnost in potrpežljivost (leta 1985 je preživel štiri ledeno mrzle bivake v višini nad 7200 metrov brez šotora in opreme, na K2 tri bivake nad 8000 metri), njegove dobre aklimatizacijske sposobnosti in duševne kvalitete za plezanje v velikih višinah. Kljub vsemu temu je izredno skromen mož.

— Nočem tekmovati z Messnerjem, — je dejal leta 1984, — kajti drugo ali tretje mesto je zame čisto dovolj.

Naj za konec omenimo še Messnerjevo mnenje iz intervjuja za »Montagnes Magazine«: — Mislim, da so najboljši plezalci v skali Francozi. Toda v Himalaji je Kukuczka veliki, močni mož.

ČLOVEK JE LAHKO ZELO RANLJIVO BITJE

PREŽIVETJE V IZREDNIH RAZMERAH

MARJAN KORDAŠ

V šesti, zadnji številki lanskega letnika ciklostiranega glasila PD Dr. Gorazd Zavrnik »Sledi« je izšel izredno zanimiv prispevek, ki naj bi ga prebral poleg planincev Medicinske fakultete v Ljubljani še kakšen obiskovalec gora. Zato ga v celoti ponatiskujemo. (Op. ur.)

* * *

Kako dolgo lahko človek preživi v razmerah, ki se zelo razlikujejo od tistih, ki so »običajne«? Kaj se zgodi z brodolomcem ali s človekom, ki zaide v puščavi ali v gorah? Na ta vprašanja nam da fiziologija kar nekaj odgovorov, ki človeku v takšnih razmerah povečajo njegove možnosti za preživetje.

Temeljni fiziološki problemi v izrednih razmerah so vzdrževanje telesne temperature, vzdrževanje telesne vode in vzdrževanje energije. Slednji so navedeni v takšnem zaporedju, kot je njihova učinkovitost, da človeka ubije. Prekome porast ali padec telesne temperature lahko človeka ubije precej prej kot pomanjkanje vode; pomanjkanje vode ubije človeka precej prej kot pomanjkanje hrane. Vendar pa ti trije dejavniki pogosto nastopajo hkrati.

Probleme v zvezi s preživetjem v izrednih razmerah po tradiciji pripisujemo brodolomcem, raziskovalcem in vojakom. A to ni vsa resnica; zaradi vremenskih razmer umirajo ne le izkušeni gorniki na zahtevnih gorskih vzponih (naših in tujih), temveč tudi »izletniki« na Škotskem, v Walesu in celo v pokrajini Lake District.

Četudi so praktični problemi v zvezi s preživetjem v puščavi ali na morju (n. pr. brodolom v arktičnih ali tropskih morjih) izredno zanimivi, jih bom tu pustil ob strani in bom povzel po strokovni literaturi (v glavnem po knjigi Passmore — Robson »A companion to medical studies — On being lost in mountains, in desert and at sea«) preživetje človeka v izrednih razmerah, ki so nekako podobne razmeram v naših gorah.

UMIRANJE PRED VRATI CIVILIZACIJE

Začnimo z opisom razmeroma dobro dokumentiranega dogodka: Vsako leto organizirajo angleški skavti tekmovanje »The Four Inns Walking Competition«, kjer gre za 72 kilometrov dolg pohod skozi močvirnato pokrajino Peak District. Na tekmova-

nju leta 1964 je bilo 240 udeležencev, ki so se na pohod odpravili v trojkah. Vreme je bilo vlažno, hladno (1—4° C) in vetrovno, vendar za angleške razmere še kar običajno. Pohod se je začel približno ob 6. uri. Ena trojka je do popoldne prehodila 19 kilometrov in v tem času so bili vsi trije premočeni, premrazeni in utrujeni. Eden se je že opotekal in se opiral na tovariša. Čez nekaj časa so morali počivati in zato se je eden od njih odpravil po pomoč, ki je prišla ob 14. uri. Tisti, ki se je prej opotekal, je eno uro še hodil, nato pa so ga morali nositi. Ob 16.15 je bil delno še pri zavesti, delno pa že zmeden. Takrat so naleteli na reševalce z nosili, ki so zdaj že nezavestnega skavta naložili in odnesli do najbližje kmetije, kamor so prišli ob 19.15. Zdaj je bil bolnik že bled in tog, a še so lahko otipali srčni utrip. Z reševalnim avtomobilom so ga odpeljali v bližnjo bolnišnico, vendar je bil ob prihodu ob 10.15 nesrečni skavt že mrtev.

V podobne težave je na istem tekmovanju zašla še ena trojka. Medtem ko sta dva omagala, je tretji odšel po pomoč. A ko je ta našel reševalce, je bil zaradi izčrpanosti tako zmeden, da ni znal povedati, kje je zapustil svoja tovariša. Njuni trupli so našli šele čez dva dni. Kaj se je zgodilo in zakaj so umrli? Najbolj preprost odgovor je »zmanjševanje telesne temperature« in končno smrt zaradi hipotermije. Neposrednega dokaza za to sicer ni, saj tem ponesrečencem niso merili telesne temperature. Posreden dokaz za to pa je uspešna pomoč z ogrevanjem pri nekem drugem ponesrečencu, ki so ga nezavestnega in rahlo stokajočega našli v pokrajini Lake District.

V teh razmerah gre verjetno za naslednje zaporedje dogodkov:

Ko se obleka premoči, ni več toplotni izolator. Za človeka v vetrovnem vremenu je to tako, kot da bi bil nag. Oddajanje toplote se poveča in normalna telesna temperatura se lahko vzdržuje le, če se poveča nastajanje toplote, se pravi, če človek opravlja težko delo, kot sta n. pr. hitra hoja ali vzpenjanje (plezanje). Prej ali slej pa človek — odvisno od svoje telesne zmogljivosti, treniranosti in morale — začne omagovati in tako se začne prej povečano nastajanje toplote slabšati. Četudi je v teh razmerah človekova centralna telesna temperatura lahko sprva še normalna, pa se temperatura mišičja v udih že zmanjšuje. Gibi in hoja postanejo nerodni, človek se med hojo spotika ali celo pada. Na tej stopnji razvoja dogodkov se navadno začne zmanjševati tudi centralna telesna temperatura. Groba zavest se nekako ohranja

do 30—32° C centralne telesne temperature, fina zavest (zmožnost kritične presoje in odločanje) pa propade še prej. Človek umre navadno eno do dve uri po nastopu nezavesti, ko se centralna telesna temperatura zmanjša na 24—28° C; vzrok smrti je navadno drgetanje (fibrilacija) srčnih prekatov. V strokovni literaturi pa najdemo tudi opise preživetja posameznih ljudi, ki so med hipotermijo imeli precej nižjo centralno telesno temperaturo (približno 20° C).

Prva pomoč je seveda ogrevanje skladno s sodobnimi spoznanji v medicini. Bralcu priporočamo, da se o teh načelih pouči.

KAJ TOREJ STORITI?

Kako se zavarovati pred takšno nesrečo? Če se temperatura zraka spusti do blizu ledišča, ko je vetrovno in vlažno ali mokro (dež, sodra, sneg), velja tale prvi bistveni ukrep: Z nepremočljivo pelerino ali dežnim plaščem zavaruj obleko (pred mokrotom), tako da ostane suha. Vendar moraš ta nasvet uporabiti modro. Nepremočljiv plašč ne sicer zavaruje pred mokroto »od zunaj« (pred dežjem), ne pa pred mokroto »od znotraj«, saj nepremočljiv plašč preprečuje izhlapevanje potu, ki nastaja med potenjem. (Moja izkušnja: S seboj vedno nosim plastično pelerino, ki je ohlapna in pokriva tudi nahrbtnik. Če začne deževati in če se odločim nataktniti pelerino, se hkrati pod njo ustrezno slečem. Ker pelerina prekriva tudi nahrbtnik, ostane obleka v nahrbtniku vedno suha. Zaradi ohlapnosti pelerine je izhlapevanje potu skoraj normalno. Če se z nataktno pelerino usedem na tla, jo lahko spodviham podse in se kar dobro zavarujem pred vetrom). Obleka, premočena zaradi potu, lahko tudi zmrzne. Če v slabem vremenu najdeš dober zaklon, ostani v njem še posebej takrat, če je pokrajina nevarna in če lahko zablodiš. Zaklon je pomemben tudi zato, ker tudi najboljša obleka v izrednih razmerah (tu je posebno pomemben veter) ni dovolj dober toplotni izolator za mirujočega človeka. V zasneženi pokrajini se velja spomniti, da je sneg odličen toplotni izolator; že samo približno meter globoka luknja v snegu je okolje, v katerem si lahko ustvariš znosno mikroklimo. To velja še posebej za vetrovno vreme, saj veter izredno poveča izgubo telesne temperature.

Kar zadeva telesno temperaturo, je človek kar ranljivo bitje, kar dokazujejo nesreče med odpravami v Arktiko ter dogodki med 2. svetovno vojno.

Pri nenadnih ohladitvah v naših gorah se zdi, da je znižana telesna temperatura prvi glavni ubijalec tistih, ki jih zaloti slabo

vreme. V višjih in bolj oddaljenih gorstvih pa postanejo pomembni še drugi dejavniki: zmanjšanje količine telesne vode (dehidracija), hipoksija in težave s hrano. Teh dejavnikov na tem mestu ni moč obdelati; njihovo pomembnost velja tu predstaviti le z nekaterimi podatki:

MORALE NI MOGOČE IZMERITI

Neuspeh sicer tehnično izvrstno opremljenih Švicarjev pri vzponu na Mount Everest leta 1952 je menda pripisati izključno dehidraciji. Njihov dnevni obrok vode je bil na koncu njihovega vzpenjanja manj kot en liter na dan. Kaže, da niso upoštevali za to višino značilno povečane izgube vode prek pljuč in ledvic. Preskrba z vodo v zasneženi pokrajini je seveda problematična zato, ker je za taljenje snega ali ledu potrebno skoraj toliko goriva, kolikor je teža tako pridobljene vode.

Hipoksija (»pomanjkanje kisika«) je dejavnik, ki močno prizadene sposobnost človekove kritične presoje. To vodi v povečano možnost nesreče, kar spet poveča možnost hipotermije in omrzlin. Takšno zaporedje dogodkov (ki so očitna posledica hipoksije) opisuje Maurice Herzog v svoji knjigi »Anapurna«. Med sestopom s te gore je Herzog izgubil rokavice, zaradi hipoksije pa je pozabil, da ima v nahrbtniku rezervne nogavice, ki bi jih lahko uporabil kot zasilne rokavice. Sestopal je torej z golimi rokami, do kraja brezskrben, kar se je končalo s hudimi omrzlinami in z amputacijo skoraj vseh prstov na rokah. Stradanje je sicer manj nevarno kot hipotermija in dehidracija, vendar dolgoročno enako kritično. Vsi »obroki za preživetje« (»survival rations«) so sestavljeni na temelju dveh načel: Prvič, obrok naj bo sestavljen tako, da bo izguba vode prek ledvic kar se da majhna, in drugič, obrok naj vsebuje »optimalen minimum kalorij«. Obroki za preživetje so zato sestavljeni skoraj izključno iz ogljikovih hidratov — navadno v obliki nekega sladkorja.

Če povzamem: Za preživetje človeka v izrednih razmerah so pomembni vzdrževanje telesne temperature, vzdrževanje normalne količine telesne vode in vzdrževanje energijske bilance. Človek lahko preživi tem hujše razmere, čim bolj modro izkorišča svoje znanje ter vire iz svojega neposrednega okolja. Vendar pa dejavnika, ki je najbolj pomemben, fiziologi ne znajo izmeriti; ta dejavnik zadeva psihologijo človeka in mu pravimo »morala«. Popotnik naj se torej spomni na ta dejavnik v sebi, na voljo do življenja, na svojo odločnost in pogum, ki sta temelj vsega tistega, kar omogoči preživetje v izrednih razmerah.

SONCE, KI JEMLJE VID*

Gorniki, alpinisti, člani odprav in trekingov, nič manj pa turni smučarji in smučarji, vojaki in podobni imamo na poti po gorah večkrat sitnosti zaradi vplivov sončne svetlobe in sevanja nasploh.

Sonce je orjaški oddajnik elektromagnetnih valov najrazličnejših valovnih dolžin, vidnih in nevidnih, zdravih naklonjenih pa tudi škodljivih. Če jih delimo prav grobo, tedaj imamo opravka:

- z vidnimi valovi (40 %),
- z ultravijoličastimi, nevidnimi valovi (1 %),
- z nevidnimi toplotnimi, infrardečimi valovi (59 %).

Posledice vseh teh sevanj so različne: škoduje nam prekomerna toplota (toplotna kap), učinek UV žarkov na kožo in sluznice (opekline). Vpliv sončevega sevanja na oči se odraža z bolečinami, pordečitvijo; loteva se nas občutek, da imamo pod vekami polno peska, veke otekajo. Če je prizadetost večja, nas moti svetloba, veke se krčevito stiskajo, moten je vid, loti se nas snežna svetloba, izključena ni niti trajna slepota.

V prispevku o ledeniških očalih nas zanimajo zgolj škodljive posledice sončevega sevanja za vid. Preden si to pobliže ogledamo, bi bilo dobro vedeti, kaj vse, razen sonca, še vpliva na jakost žarkov:

1. jakost je zelo odvisna od čistosti ozračja; prah in vodna para jo zmanjšajo za 15 do 30 odstotkov;
2. pomembne so še lega sonca, letni čas, dnevni čas in zemljepisna širina;
3. velikega pomena je nadmorska višina; na tisoč metrov nadmorske višine se jakost poveča za 10 do 20 odstotkov, če gremo navzgor. To je posebno važno prav za ljudi v gorah;
4. sila pomemben je odboj svetlobe in sevanja od tal nasploh; nekaj podatkov razberemo iz preglednice 1;

Preglednica 1

Na tleh je	Odstotek odbitih valov
nov sneg	85
star sneg	50
svetla, suha peščina, mel	17
svetla, vlažna peščina, mel	9
peščena tla z redko travo	2,5
pašnik	2

5. razpršitev sevanja v megli lahko poveča njegov učinek za 40 odstotkov;

6. koža se na vpliv sevanja postopoma privadi;

7. **sluznice in oči se na sončevo sevanje ne morejo privaditi;**

8. osebna dovzetnost in občutljivost posameznikov je kaj različna:

- zelo občutljivi so ljudje svetle polti in svetlih oči, svetlolasci, osebe s sončnimi pegami,
- odpornejše so temnolase, temnopolte osebe.

I. VPLIVI SESTAVIN SONČEVEGA SEVANJA

1. UV žarki

UV žarki so človeku najbolj nevarni. Posledice so različne:

- skalitev očesne leče,
- vnetje očesne veznice (konjunktivitis), ki včasih preide na roženico. Če ta postane motna, je slika zabrisana, oprava imamo s snežno slepoto.

Zoper navedeno se uspešno branimo z močnimi sončnimi očali, v našem primeru z ledeniški očali, ki dobro vpijajo UV žarke. V preglednici 2 navajam tisto najmanjše slabljenje UV žarkov, ki nas še lahko učinkovito varuje pred škodo.

Preglednica 2

Valovna dolžina UV žarkov (nm)	Obvezno najmanjše slabljenje (%)
350 — 400	40
340 — 350	70
330 — 340	80
320 — 330	95
310 — 320	99
305 — 310	99,9
305	100

Očala, ki tem zahtevam niso kos, niso primerna za ledeniške ture.

2. Vidno sevanje sonca

Jakost vidnega sevanja niti ob morju niti v gorah ni tolikšna, da bi to moglo povzročiti trajne očesne okvare. Znano pa je, da slepeča svetloba lahko povzroči motnje vida in celo občasno slepoto.

* Prirejeno po tujih virih: Dr. E. Jenny — »Retter im Gebirge« in H. Mägdefrau v Tätigkeitsbericht des Sicherheitskreises in DAV — »Sicherheit in Fim und Eis«; pripravil P. Šegula.

Če se zavedamo zahtevnosti hoje in plezanja v gorah, smučanja in posebej alpinizma v snegu in ledu, bomo radi pritrtili mnenju, da tudi kratkotrajne težave z očmi lahko povzročijo nesrečo. Potemtakem morajo ledeniška očala slabiti tudi vidno svetlobo, česar k sreči ni težko doseči. Največja težava je ta, da smo ljudje zelo različno občutljivi. Tako je zaželeno slabljenje med najmanj 40 in celo 95 odstotki! Težavam se bomo izognili, če bo slabljenje kar največje.

Mojstri izdelave stekel, ki zares obvladajo svoj posel, znajo z različno močnim slabljenjem posameznih barvnih sestavin bele svetlobe doseči zelo učinkovito povečanje kontrasta, kar se zelo obnese v razpršeni svetlobi in olajša orientacijo.

3. Toplotno sevanje sonca

Posledice toplotnih žarkov poznamo pri steklopihačih in plavžarjih. Večje količine toplotne energije lahko povzročijo skalitev očesne leče.

Potemtakem moremo upravičeno pričakovati, da nam tudi infrardeči žarki v gorah ne bodo koristili.

K sreči je ta nevarnost majhna, vendar ne bo škodovalo, če ledeniška očala tudi ta del valovanja oslabe.

II. NEKATERI DRUGI VPLIVI

1. Nadmorska višina

O tem smo nekaj že povedali v uvodu. Upoštevajmo podatke iz preglednice 1; ne pozabimo, da je izdatnost sevanja v gorah v vidnem območju dva- do trikrat večja, v srednjem UV območju pa celo sto- in večkrat večja, kot je v dolini.

2. Hoja in plezanje v tropskih gorstvih

Zaradi klimatskih in še drugih razmer je sevanje v tropskih gorah, n. pr. v perujskih in bolivijskih Andih, v Afriki in še kje, dosti večje kot ponekod drugod, četudi je nadmorska višina in zemljepisna širina približno enaka kot, denimo, v evropskih Alpah. Če kje, moramo tu paziti, da si pravočasno nadenemo ledeniška očala.

3. Plezanje v ledenih stenah

V ledenih stenah je vpadni kot sončnih žarkov majhen. V naših predelih so te na severnih vesinah gora. Tu je sonce spomladi visoko, alpinistov pa mnogo. Z vidika sončevega sevanja so razmere najmanj ugodne. Alpinist med vzponom nujno gleda navzgor, pri tem mu bijejo v oči neposredno od sonca prihajajoči žarki in — pod skoraj istim kotom — tudi žarki, ki se odbijajo na površini snežišča oziroma stene. Vpliv motnje je toliko večji, kolikor manjši je kot vpadajočih žarkov na površino snežišča. Posledica ni zgolj preobremenitev oči, temveč tudi napačne ocene razdalj, ne nazadnje višine stene oziroma koliko je še do izstopa.

4. Posebni primeri

Oči oseb, ki so jim operativno odstranili očesno lečo, prepuščajo več UV žarkov. Uporabljati morajo očala s čim izdatnejšim slabljenjem.

Uporabniki optičnih očal imajo dodatno slabljenje, saj ta očala bolj ali manj slabé škodljiva sevanja, zlasti UV žarke. Po drugi plati pa to majhno prednost močno kvari mnogo slabša izbira zaščitnih očal, ki morajo brezhibno pokriti naša osebna očala.

Za zimske ture na smučeh in celo za pohode po ledenikih zadoščajo pogosto

Preglednica 3

Proizvajalec	Model	Slabljenje				Uporabnost v snegu			
		ZD	D	Z	S	ZU	U	O	N
Solar	Pelvoux, La Meije		x				x		
Julbo	CR — 39		x				x		
Uvex	Gamma 72		x				x		
Uvex	Gamma 73	x				x			
—	Aluminijev okov			x				x	
Baruffaldi	K 2				x				x
Baruffaldi	Everest		x				x		
Schwarz	Annapurna		x				x		
Schwarz	Glacier		x				x		
Carrera	Spiegelglass			x				x	
—	za osebe z očali			x				x	
—	za osebe z očali		x				x		
Bollé	IRES 100	x				x			
Alpina	Profi GS	x				x			

Legenda: ZD — zelo dobro D — dobro Z — zadovoljivo S — slabo
ZU — zelo dobra U — dobra O — omejena N — nerabna

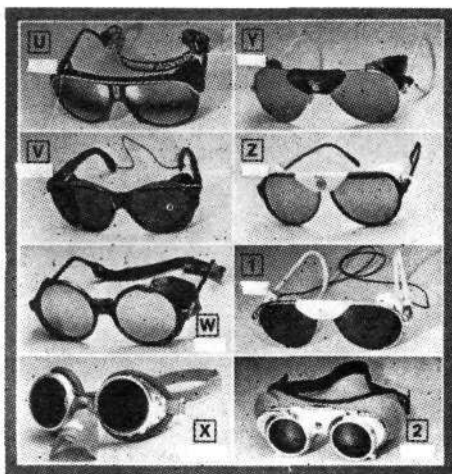

in za silo tudi sončna očala in očala, ki ob večji svetlobi potemne. Če nimamo boljših, je treba poskrbeti, da z nastavki ob straneh preprečimo vdor škodljivega sevanja. Take izvedbe so med uporabniki zelo priljubljene, saj manj omeje vidno polje kot prava ledeniška očala.

III. VIDIKI IZBIRE LEDENIŠKIH OČAL

Izkušnja pravi, da ledeniška očala niso vselej udobna, četudi sicer ustrezajo zahtevam. Izhodišč, po katerih se ravnamo pri nabavi, je dosti.

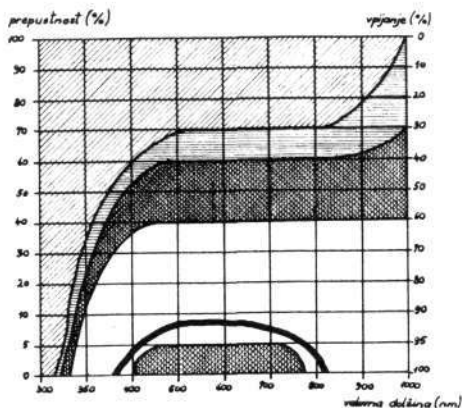
- Prvi vidik je namembnost. V kakšne namene si želimo nabaviti očala? Za turno smučanje ali smučanje nasploh, za vzpone in ledeniških gorah, za udeležbo v odpravi in podobno?
- Če hodimo, plezamo in smučamo sredi prave koledarske zime, imamo prednost: moč sončevega sevanja je tedaj najmanjša, uporabna so vsa očala, ki jih navajamo v preglednici 3.
- Če se odločimo za turni smuk v Alpah aprila in maja, ko je glavna sezona v svetu evropskih štiritočakov, ali za ledne ture v visokogorju, moramo biti previdnejši. Uporabna so samo očala, ki sončevo sevanje slabé zelo dobro, dobro ali najmanj zadovoljivo. V Himalajo, Ande in podobna velegorstva bomo jemali očala, ki sončevo sevanje slabé dobro, raje zelo dobro.

Slika 1

Nekaj očal iz izbora blagovnice Schuster, München: U — Carrera Everest, V — Uvex Gamma, W — Uvex Beta 49, X — Baruffaldi K 2, Y — Solar Makalu, Z — Solar Écrins, 1 — Pilot ledeniška očala, 2 — Zaščita za gornike, ki nosijo optična očala.

Nasploh velja: Ne glede na namen, ki nas vodi ob nabavi ledeniških očal, dajem prednost očalam, ki kar najbolj slabé nezaželeno sončevo sevanja. Izbirčni pa moramo biti tudi glede njihovih mehan-

Slika 2

Diagram slabljenja sončnega sevanja z vrisano zaželeno optimalno krivuljo slabljenja (po »Sicherheit in Firn und Eis«)

skih lastnosti in izdelave. Če nas očala tišče, režejo v nos ali za ušesa, če se z njimi počutimo neudobno, jih bomo neradi uporabljali in jih ob vsaki priložnosti spravili v žep. Takih raje ne kupujemo, nositi jih je treba ves čas in redno!

Ko bomo kupovali očala, se prepričajmo:

- da dobro slabé škodljiva sevanja,
- če jih nosimo udobno,
- če nas varujejo tudi pred sevanji od strani,
- če imajo zadosti široko vidno polje,
- če jih lahko nosimo na čeladi,
- če jih lahko namestimo na svoja optična očala.

To opravimo v trgovini, preden očala plačamo in odnesemo, da ne bomo kasneje obžalovali prenaple in napačne odločitve. Pri tem imejmo pred očmi diagram vpijanja oziroma slabljenja posameznih sestavin sončevega sevanja teh očal, če je seveda na voljo. Slika 2 kaže omenjeni diagram z vrisano idealno krivuljo prepustnosti za posamezne sestavine sevanja. V praksi je taka krivulja skoro nedosegljiva. Veljajo tele smernice:

- krivulja slabljenja (prepustnosti) naj bo — če je le mogoče — v belem polju,
- krivulja naj po možnosti ne poteka v križano šrafiranem območju,
- očala, katerih krivulja slabljenja (vpijanja) poteka v vodoravno šrafiranem območju ali v poševno šrafiranem območju, za hojo po ledeniških gorah niso uporabna.

IV. KAJ JE NA VOLJO V TRGOVINAH

Odgovora v celoti in za vse, kar se da dobiti doma in na tujem, ne moremo navesti. V preglednici 3 navajam po že omenjenem delu podatke za trinajst različnih ledeniških očal. Kljub pomanjkljivemu izboru nam bodo v veliko pomoč, ko se bomo odločali za nakup.

SPOMINSKA PLOŠČA ZORKU JELINČIČU

PRIMORSKI IDEALIST

ZARKO ROVŠČEK

Na pročelju osnovne šole na Ilovici v Baški grapi so na pobudo Kluba starih goriških študentov ob koncu lanskega leta odkrili spominsko ploščo Zorku Jelinčiču. Nanjo so napisali: »V tem kraju je živel Zorko Jelinčič, rojen l. 1900 v Logu pod Mangrtom, umrl l. 1965 v Ljubljani,* veliki Slovenec, ideolog odpora proti fašističnemu nasilju in eden od organizatorjev planinstva na Primorskem.«

Zorko Jelinčič se je tako v duhu spet vrnil tja pod svoje priljubljene Peči** v bližino Knežke grape, nad katero je pod grebenom Suhe zagledal svojo prvo očiščeno. Kolikokrat smo planinci s hvaležnostjo prebirali njegove prispevke v našem glasilu, ko nam je z zanosom pripovedoval o planinah nad Baško grapo ali o tržaskem Krasu! Bil je neutruđen raziskovalec slovenskih krajevnih imen, etnograf in zvest sodruhin Primorskega dnevnika in drugih publikacij v širšem slovenskem prostoru. Pisanje člankov najrazličnejše vsebine, v katerih je odkrival vso svojo duhovno širino, je bilo samo sestavni del bogatega in težkega življenja Zorka Jelinčiča, primorskega intelektualca, protifašističnega borca, enega od vodilnih pri ustanovitvi predvojne tajne borbene organizacije TIGR (Trst, Istra, Gorica, Reka) in planinskega aktivista. Kaj drugega kot to bi lahko bil po očetovstvu, učitelju, spodbujevalcu kulturno-prosvetnih društev, ki je večer za večerom vadil pevske zборе po Tolminskem! (»Če ni bilo pri roki raztreskanega harmonija, je večal z goslimi ali tudi brez njih.«)

Zorko je moral leta 1924 zaradi prezgodnje očetove smrti prekiniti filozofski študij, ki ga je začel v Ljubljani in nadaljeval v Padovi. Takrat se je popolnoma predal organiziranju prosvetnega življenja na Primorskem. Svoje delo je kasneje pod vse večjim raznarodovalnim pritiskom stopnjeval v podtalni boj proti fašizmu. S tem si je »zagotovil« stalen nadzor oblasti na vsakem koraku. Bil je organizator skupnega kongresa vseh naprednih dijaških in študentskih društev med obema vojnama na Primorskem in pobudnik za ustanovitev ilegalnega planinskega kluba Krpelj. Iskreno prijateljstvo, še iz šolskih dni, ga je vezalo z dr. Klementom Jugom (po osvo-

boditvi je skupaj z dr. Kajzljem in dr. Bartolom napisal knjižico: Dr. K. Jug — veliki slovenski alpinist — Lj. 1956). Jugova že oblikovana filozofija ga je ogrela, saj je bila uporabna za njegovo organizatorsko delo na Primorskem.

Pri vsem tem je strastno zahajal v gore. Veliko lepih tur sta opravila skupaj z Jugom. Gore so mu pomenile zatočišče pred človeškimi tiskami tedanjega časa, navdih, pretvezo za skrivne aktivistične poti in oporo trdne volje, potrebne za preživetje težkih dni. Ko so njemu bližnje planine razmejile slovenski narod na primorski in preostali del, se je ob naraščajočem fašizmu z grenkobo začel zavedati njihove nove vloge: »... v zavesti so še rahlo blestele Peči; v mračnem večernem razpoloženju pa se je zdelo, da vidim po grebenu žične ovire na križnatih kobilicah. Prekletstvo nad temi lepimi vrhovi in dolinami, ustvarjenimi za vedro življenje v svobodi.« Célo desetletje v zaporih kot eden od obsojencev drugega »bazoviškega« procesa, kjer je okusil »prav vsa mogoča fašistična zdravilca razen obljubljenih svinčenk«, je hrepenel po tej svobodi.

Ko je prišla, se je Jelinčič posvetil kulturnoprosvetnemu delu in organiziranju planinstva v zamejstvu. Njegova bibliografija iz teh prvih povojnih let je bogata. Tudi s peresom si je dajal duška za vse preteklo gorje. Oglašal se je tudi v Planinskem vestniku in bogatil njegove strani s silno ljubeznijo do vsega slovenskega, bodisi da je opisal pokrajino z imenoslovnimi podrobnostmi ali človeka v njej. S pretresljivo izpovedjo o svojem očetstvu se je, lahko rečemo, kot sodelavec Planinskega vestnika poslovil od nas (»Po Baški grapi in Pečeh« — PV 1964/7). Naslednje leto (13. 7. 1965) je v Trstu umrl. Primorski planinci smo se poklonili njegovemu prispevku za našo organizacijo s poimenovanjem doma na Črni prsti po Zorku Jelinčiču.

V življenju je doživel veliko krivic, marsikatero tudi po vojni. Zato je leta 1967 pisatelj France Bevk upravičeno zapisal: »Bil je idealist, ki pri svojem delu nikoli ni zasledoval osebnih koristi, zato se mi upira, da se mu dela krivica. Če hočemo njegovo delo in prizadevanje poplačati z nekim priznanjem, je imenovanje skromne ulice po njem najmanj, kar mu lahko damo. Zaslužil je veliko več.« Pridružimo se torej dr. Branku Marušiču, guberniku ob odkritju spominske plošče, ki je zaključil: »Bodimo strpni in pravični v naših sodbah!«

* Gre za napako. Z. J. je umrl v Trstu.

** Peči: staro domače ime na primorski strani za greben Črna prst-Rodica (Gradica), ki se včasih uporablja tudi za njegovo nadaljevanje proti Tolminskemu Kuku.

NADPIPAR JOSIP HAUPTMAN PRVAK

GREGOR KLANČNIK

Po prvih posamičnih vzponih in začetkih organiziranih pohodov v hribe so Slovenci pri osvajanju domačih gora in razvoju hribo-lazenja v devetdesetih letih 19. stoletja napravili največji vzpon. Za organiziran obisk gora so se leta 1891 ustanovili Piparji, leta 1893 je bilo ustanovljeno Slovensko planinsko društvo, leta 1895 je pričel izhajati Planinski vestnik, leta 1895 je bil postavljen Aljažev stolp na vrhu Triglavu, leta 1896 pa zgrajeni Aljaževa koča v Vratih in Triglavsko koča na Kredarici. Gradili so nadelana pota, večalo se je število organiziranih planincev in rojevale so se podružnice SPD. To je bila zares zlata doba slovenskega planinstva, ki nam je še danes za vzor.

Navdušeni hribo-lazci trgovskega in uradniškega stanu iz Ljubljane so si leta 1891 ustanovili klub s simbolom pipe. Njihov vodja je bil leta 1863 rojeni pisarniški ravnatelj trgovske zbornice nadpipar Josip Hauptman.

Piparji — pobudniki Slovenskega planinskega društva: od leve proti desni so Henrik Lindtner, Anton Škof, Ivan Korenčan, Karl Sevnik in Jožef Hauptman (manjka šesti pipar Bogomil Kajzelj)

Hoja v hribe piparjem ni bila edina obveznost — skrbeli so tudi za razvoj slovenskega gorništvu. Nadpipar Hauptman je bil glavna gonilna sila, pobudnik in so-ustanovitelj Slovenskega planinskega društva, za katerega je do svoje smrti leta 1921 opravljal tajniške posle. Bil je tudi blagajnik Sklada za Triglavsko kočo in s tem neposredni Aljažev pomočnik. Sodeloval je tudi pri prvi poroki v kapelici na Kredarici in bil piparju Ivanu Korenčanu priča. Ime Josipa Hauptmana bo večno zapisano v slovenskem planinstvu.

Javnosti pa je treba prikazati še en dokaz njegove hribo-lazniške vneme.

Pred kratkim se je na Planinskem društvu Ljubljana Matica oglašil Erik Ulaga, član društva in mož nečakinje nadpiparja Josipa Hauptmana. Iz njegove zapuščine je na društvo prinesel dragoceno tablo velikosti 76 × 92 cm, ki ima pod steklom v modeliranem okvirju akvarelno podobo s skalovjem, gorskim cvetjem in gamsi v ospredju, Triglavom v ozadju in napisom v sredini. Tam piše:

»Josip Hauptman je v letu 1896 tj. v V. letu obstanka PIPARJEV napravil z 48 izleti skupaj 40 026 m višine nad morjem ter si s tem priboril v smislu pravil »Planinskih Piparjev« za to leto PRVENSTVO.

Slika, s katere je razvidno, da je bil nadpipar Hauptman letni prvak in zakaj je postal

Spričo tega nastopni podpisi: I. Korenčan, B. Kajzelj, K. Seunig, A. Škof in H. Lindtner.«

Ta dokument je dokaz, da so piparji hribo-lazniško aktivnost svojih članov spremljali in celo prirejali letna prvenstva doseženih vzponov. Dokazuje dalje, da Hauptman ni bil le iz časti nadpipar, temveč da je ta naziv tudi ustvarjalno dokazoval. Bil je čokate postave, najmanjši med piparji, pa vendar dovolj žilav za stalne vzpone. Z 48 letnimi vzponi, od katerih bi imel vsak povprečno 834 metrov nadmorske višine, se še danes redkokdo lahko pohvali.

Po pripovedovanju strica se Hauptmanovi potomci spomnijo, da so se piparji s svojih vzponov morali javljati z dopisnico, na kateri so turo opisali. Vpisati so morali cilj, vtise, vpljudnost in postrežljivost v postojankah in posebej še, če so jih nadlegovale bolhe. Nosili so tričetrtinske hlače in dolge bele gate in imeli dolgo planinsko palico. Na Šmarno goro so se velikokrat povzpeli, iz poprečne višine Hauptmanovih vzponov pa se vidi, da so veliko obiskovali visoke gore.

Planinsko društvo Ljubljana Matica se s tem prispevkom Eriku Ulagi za dragoceno darilo prisrčno zahvaljuje. Častna podoba za doseženo prvenstvo Josipa Hauptmana je javnosti na ogled v informativnem prostoru društva, Miklošičeva 17 v Ljubljani. Izložbeno okno bo krasila vse letošnje leto, potem pa bo bogatila zbirko do sedaj edinega urejenega planinskega muzeja v Mojstrani.

DUŠAN BLAŽIN SE PRI NAS EDINI
POKLICNO UKVARJA Z VODNIŠTVOM

POKLIC: GORSKI VODNIK

MATEJ ŠURC

Kar na hitro se je moral odločiti. Na fakulteti za telesno kulturo je bil tik pred diplomom, s tovariši iz Akademika se je pripravljaj na odpravo na Nanga Parbat, potem pa je prišlo kot strela z jasnega — v Bohinju so mu ponudili službo. Izkoristil je priložnost in zdaj je 33-letni Dušan Blažin (po materi Celjan, po očetu domačin — iz Gorjuš) že več kot leto in pol zaposlen kot organizator športne dejavnosti pri bohinjskem turističnem društvu.

To je kratek čas ... pa vendar, kaj se je zaradi tvojega dela v Bohinju spremenilo?

— Popestrila se je izvenpenzijska ponudba. Šoli alpskega smučanja, ki poteka na Voglu, smo, na primer, dodali še smučarske teke. V Bohinju je trenutno okrog 30 kilometrov tekaških prog. Poleti pripravimo šolo tenisa, spuste s kajaki po Savi, precej je tudi zabavnih in rekreativnih tekmovalj. Folklorne prireditve niso več tako toge in še številnejše so kot prej. Tu je več poudarka na bohinjski tradiciji in etnografiji. Prav tako so novost organizirane planinske ture v spremstvu vodnikov. Vendar se od predlani tu ni dosti spremenilo; cilji so več ali manj isti, število turistov, ki jih vodimo, se ne povečuje.

Kje je vzrok?

— Zataknilo se je pri propagandi. Preprosto ni ljudi, ki bi se s tem ukvarjali. In kar je še huje: posredovali smo — tudi prek Kompassa — agenciji Yugotours, ki v Bohinj vozi Angleže, dovolj podatkov o možnostih za vodenje po hribovih v spremstvu vodnika, kar bi lahko uvrstili v svoje programe, toda tega še dandanes ni v njihovih katalogih. Ne smemo se potem čuditi, zakaj so tuje agencije naše Alpe črtale s svojih programov. So pač premalo poznane in še mi se ne trudimo preveč, da bi jih tujci bolje spoznali. Še vedno propagiramo hotele, postelje, ne znamo pa sestaviti programa, ki bo v okviru izvenpenzijske ponudbe vključeval predvsem posebnosti določenega kraja. V Bohinju, denimo, je takšnih možnosti ogromno; zares škoda, da to izjemno lepoto razprodajamo ... in še na tako nizki ravni.

Turističnim delavcem v Bohinju in v drugih krajih sredi Julijcev očitajo, da premalo poudarjajo svojo navzočnost v Triglavskem narodnem parku.

— Pravkar smo Bohinjci skupaj s Kranjsko goro, Bovecem in v povezavi z delovno

Dušan Blažin: »Zakaj projekt o Bohinju brez mnenja Bohinjcev?«

organizacijo Triglavski narodni park ustanovili delovno skupino, v okviru katere bomo sestavili enoten program planinskih in turnosmučarskih izletov. Izhodišče za te ture bodo omenjeni trije kraji, ki ležijo na robu parka. Skrajni čas je, da ime Triglavskega narodnega parka in vse tisto, kar spada zraven, postane nekakšna »paradna disciplina« naše ponudbe. Le tako bomo pritegnili drugačne kategorije gostov, ne le tistih, ki hodijo k nam varčevati.

Načel si cel kup novih vprašanj. Ustaviva se samo pri vodniški službi, ki mora biti pogoj za uresničitev ciljev, o katerih si pravkar govoril.

— To je problem, saj poklicnih gorskih vodnikov pri nas ni. So le amaterski,

Manj nesreč v gorah

Kot je razvidno iz statistike o gorskih nesrečah Švicarske helikopterske reševalne straže, je bilo lani število gorskih nesreč približno enako kot leto dni prej. Nasprotno je morala ta helikopterska služba ta čas pogosteje posredovati pri hudih prometnih nesrečah. Če primerjamo gorske reševalne akcije te službe od junija do septembra lani z njihovimi akcijami v istih mesecih leta 1985, je njih število približno enako. Čeravno se je zadnja leta turistični tok v gore izdatno povečal, je bilo le neznatno manj nesreč, število smrtnih nesreč v gorah pa se je celo bistveno zmanjšalo. Po mnenju helikopterske reševalne službe je na obnašanje ljudi v gorah pozitivno vplivala planinska vzgoja. Tako je zdaj, na primer, v švicarskih gorah bistveno manj tako imenovanih »supergarjev«, nasprotno pa so zdaj na vrhovih najvišjih gora skoraj izključno izvrstno opremljeni turisti. Zdaj se v gorah ponesreči bistveno manj ljudi zaradi pomanjkljive opreme kot zaradi precenjevanja lastnih zmogljivosti, nepazljivosti pri varovanju ob jeklenicah in neupoštevanja vremenskih napovedi. — Kot že rečeno, se je lani za 20 odstotkov povečalo število hudih prometnih nesreč, pri katerih so morali v Švici posredovati s helikopterjem.

mislim na tiste v okviru PZS. Že res, da se po novem obrtnem zakonu zasebnik lahko zaposli kot gorski vodnik, vendar samo od vodništva zaenkrat ne bo mogel živeti. To mu zagotavljam na podlagi lastnih izkušenj. Zame pravijo, da sem edini poklicni gorski vodnik v Jugoslaviji, a je vodenje turistov po gorah le en segment mojega dela. Osebnostno se še vedno bolj ukvarjam z organizacijo športnih, rekreativnih, zabavnih in folklornih prireditev in dejavnosti.

Vzemiva — kakorkoli že — tale primer: v Bohinju pride turist, ki bi rad opravil plezalno turo. Kaj bi ukrenil?

— Tudi sam bi tega klienta peljal plezat, a ne smeri, ki bi bila težja od IV. težavnostne stopnje. Ne da si ne bi upal, toda pravila so takšna, da uradno ne smemo ponuditi smeri V. ali VI. težavnosti. V takšnih primerih veljajo le posebni dogovori s posamezniki.

Bi se kot gorski vodnik še malo podrobneje predstavil?

— Turisti najamejo vodnika predvsem zato — zdaj govorim na splošno —, da bi jih pri hoji po gorah varoval. V Bohinju tujci vzamejo vodnika prej zato, ker si iščejo družabnika. Iščejo nekoga, ki jim bo o kraju kaj več povedal in pokazal tisto, česar sicer sami ne bi videli. Trudim se, da jim poleg varnosti na planinskih poteh nudim čimveč informacij... Največ vodim Angleže, Nemce, tudi Italijane. Prijeten občutek je, ko vidiš, kako znajo ceniti neokrnjeno naravo. Pri njih sploh ne gre več za to, ali cvetico utrgati ali ne. Oni so veliko teh naravnih lepote že izgubili in se dobro zavedajo, kako težko je povrniti izgubljeno. Ko takole vodim po gorah, posebno okrog Triglava, vidim ogromno razliko med obnašanjem Slovencev in tujih planincev.

Videti je, da imaš kot vodnik že precej izkušenj. Kaj bi potemtakem svetoval tistim, ki bi se vseeno odločili za vodniški poklic?

— Najprej bi se morali nekako povezati s turističnimi ali hotelskimi organizacijami, da bi jim »dobavljale« kliente. Gorski vodnik naj bo vsestranski športnik, tudi odličen smučar, ne le alpinist, saj bo moral početi še vse kaj drugega, kot zgolj voditi po gorah, če bo hotel zaslužiti. Vrh vsega bo moral zelo dobro poznati kraj in njegovo okolico, kjer bo opravljal svoj poklic. Osnovna naloga gorskega vodnika pri nas naj bi bila vzgajati in poučevati, če seveda skrb za varnost vzamemo kot pogoj. Naj bo vodnik klientu vzornik in ne le tisto nujno zlo, ki tujca žene v skale samo za prgišče deviz. Ali ni bolje opravljati svoj poklic dostojanstveno, ne pa tako, kot to delajo nekateri gorski vodniki v drugih alpskih državah, ki za denar že kar preveč upogibajo hrbtenico, pa čeprav so mojstri svojega poklica?

Ustaviva se za konec še pri intervjuju z Bogomilo Mitičevom v januarskem Vestniku. Prav o temi, o kateri razpravljava, je bilo tam precej govora, vendar pa predsednica Mitičeva ne omenja prizadevanj posameznika, čeprav se je v poldrugen letu, kar si v Bohinju, tam sedaj marsikaj spremenilo.

— Odgovoril bom malce drugače. Zdaj je veliko razprav o »projektu Bohinj«, ki je plod strokovnega dela magistra Janeza Siršeta. Zdaj je v fazi javne obravnave in tu bo zopet imel glavno besedo komite za turizem z Bogomilo Mitič na čelu. Spet bodo o Bohinju odločali ljudje, ki sploh ne živijo tukaj. Zame je to kolonialni način obravnave našega kraja. Menim, da je nesmiseln vsak tak projekt, ki ne upošteva najprej ljudi, ki tam delajo in bivajo. Na žalost je ministrica Mitičeva v tistem intervjuju potrdila, da ne ve vsega, kar se v Bohinju zares dogaja.

ALPETOUR ORJE LEDINO GORSKEGA TURIZMA

TURISTIČNA PONUDBA: SLOVENSKE GORE

MARJAN RAZTRESEN

»Kot zavzet planinec in hkrati delavec v turističnem gospodarstvu sem pogosto premišljeval o tem, zakaj nobena slovenska turistična organizacija ne poskuša zajeti v svojo posebno dejavnost sorazmerno močnih turističnih tokov, ki se vsako leto pretakajo po našem gorskem svetu in še zlasti pod njim oziroma okoli njega,« nam je dejal Borut Mencinger, direktor tozda Turizem v delovni organizaciji Alpetour iz Škofje Loke. »Turistična zveza in turistično gospodarstvo sta vedno ponujala naše morje, zdravilišča, deloma kraške jame, Bled in Bohinj le kot jezeri in Sočo kot edinstveno reko, nikoli pa izrecno naših gorá, ki jih je Evropi dovolj zgodaj sijajno predstavil že Kugy. Poznam seveda številne prelepe fotografije naših gorá v turističnih prospektih, vem, da so v kakšnem turističnem kraju organizirali kakšen pohod v hribe za svoje goste in da posamezni vodniki občasno vodijo svoje kliente v gore. Toda vse to ni organizirana ponudba širših razmer, ki bi Slovenijo — moje deželo predstavila potencialnim gostom tudi kot gorsko deželo — in celo na sončni strani Alp.«

V turistični agenciji Alpetour so že leta 1983 pred poletno sezono pripravili skromen komercialni program za domače in tuje goste, ki bi želeli najeti gorskega vodnika in z njim spoznavati prelesti slovenskega gorskega sveta. Za domače turiste so izdelali program z naslovom Vzponi na naše vrhove z gorskimi vodniki,

za goste iz tujine pa natisnili trijezični plakat, s katerim so pod znamenito fotografijo Triglava ob 200-letnici prvega vzpona vabili na pohode na Jalovec, Mojstrovko, Prisojnik in Za Ak iz Kranjske gore ter na Triglav, Rodico, Stol in Sedmera jezera iz Bohinja in Bleda.

»Akcija je bila,« kot pravi Borut Mencinger, »povsod sprejeta z velikim odobranjem, žal pa so se uresničili vsi pomisleki, ki smo se jih sami zavedali ali so nam jih 'servirali' drugi: da ne bo pravega uspeha, ker posegamo v izletniško dejavnost planinskih društev, ker je vodenje 'na črno' bolj razširjeno, kot si mislimo, ker številni odlični planinski zemljevidi in vzorno markirana pota omogočajo tudi tujcem pohode brez vodnikov in ker naša propaganda vabi turiste z vsega sveta le na dopust na jugoslovansko morje, večina tujih gostov, ki pride k nam, pa sploh ne ve, da imamo v Sloveniji Alpe.«

Alpetour se je vseeno lotil poskusa z minimalnimi vloženi sredstvi, da bi si predvsem pridobil prve izkušnje na tem področju in preveril pomisleke. Turistična agencija se je prepričala, da ima smisel nadaljevati akcijo le na zunanjem trgu, in sicer tako, da bi v tujino pošiljali velike količine propagandnega gradiva in tako tuje seznanili s podatkom, da je Slovenija tudi alpska dežela.

»Pri tem nam je,« pravi direktor Mencinger, »pomagala srečna okoliščina, da je prav leta 1983 začel nastajati Center za turistično in ekonomsko propagando pri Gospodarski zbornici Slovenije, kjer je dal naši akciji pomembno spodbudo pod-

Borut Mencinger: »Alpetour v ponudbi gorate Slovenije ne bo odnehal.«

predsednik dr. Rudi Kropivnik. Prvi direktor novega Centra Leopold Perc je z odprtimi rokami omogočil finančno podporo za izdajo prvega tematskega prospekta Ali že poznate slovenske Alpe, ki je januarja 1984 izšel v dveh jugoslovanskih in treh tujih jezikih.«

V tem s fotografijami bogato opremljenem prospektu je nanizana vrsta možnosti za izlete, pohode in ture po slovenskih gorah — tako za tiste goste, ki so na dopustu v turističnih krajih pod slovenskimi gorami, kot za one, ki pridejo k nam posebej zato, da bi izrabili del dopusta za dolgo pohajanje po naših Alpah, tako za enodnevne izletnike po lažjih dobro označenih poteh kot za prave planince, ki bi se bolj želeli podati na manj »prometne« planinske poti, tako za obiskovalce počitniškemu hotelu najbližje planinske kočice ali vrha kot za gornike, ki bi hoteli iti na pravi trekking po slovenskih grčih in gorah, tako za turne smučarje kot za popotnike, ki bi želeli prehoditi del E6 (takrat je bila to še edina evropska pešpot, ki je šla skozi Slovenijo), ali za tiste, ki bi se želeli nastaniti na hribovski turistični kmetiji in iz svojega začasnega doma delati izlete in ture na bližnje gore.

Ta lepi prospekt je izšel januarja 1984 in so ga precej razposlali po svetu. Hkrati je Alpetour sklenil z Alpским turističnim centrom v Bovcu dogovor o sodelovanju, podobni dogovori so bili sklenjeni s Planinskim društvom Kranjska gora in kranjskogorskim Kompasom ter Planinskim društvom Planja.

Hkrati so gorskemu vodniku Blažinu ponudili zaposlitev gorskega vodnika in turističnega animatorja v Bohinju, plačo zanj pa so skupaj sestavili Alpetour-tozd Hoteli Bohinj, Kompasov hotel v Bohinju in Turistično društvo Bohinj. Leto dni pozneje je bil sklenjen sporazum še s Planinskim društvom Ljubljana Matica, s katerim »se PD Ljubljana Matica zavezuje, da bo organiziralo gorsko vodniško službo«.

Seveda nihče ne more računati s tem, da bi turisti, bodisi domači bodisi tuji, kljub še tako močni propagandi začeli množično hoditi v naše gore: nikjer na svetu ni tako, saj se odločijo za kratke počitnice v gorskem svetu le veliki ljubitelji planinstva.

Alpetour je kljub skromnim uspehom pod vodstvom Boruta Mencingerja nadaljeval — in še nadaljuje — svojo akcijo. V lanski poletni sezoni je poklicni gorski vodnik Blažin vodil po naših gorah 59 tujih turistov, za vodenje pa se je zanimalo še precej drugih dopustnikov na Bledu in v Bohinju, ki pa se jim je zdela cena za vodenje previsoka. Alpetour je v lanski poletni sezoni razobesil po Bledu še pet velikih lepakov z vodniško ponudbo in na Bledu angažiral sezonskega vodnika.

O tem, kako premožni ljudje prihajajo celo na Bled na počitnice, dovolj zgovorno priča podatek, da se skoraj vsem po vrsti zdi 20 do 30 zahodnonemških mark za dnevno vodenje enega planinca na nezahtevno turo prevelik izdatek. Težava pa je tudi v tem, da prihajajo tujci k nam na počitnice nepripravljeni na alpski svet: s seboj ne prinesejo potrebne opreme, pri nas pa je v večini turističnih krajev pod gorami tudi ne morejo kupiti, še manj pa si jo izposoditi. Blejskim turistom se ne zdi škoda dati precej denarja za izlet v Benetke ali za izlet z muzejskim vlakom v Kanal ob Soči in nazaj (ker so na takšno uživanje brez vsakršnih naporov pripravljene), žal pa jim ga je za izlet v hribe, ki jih iz dneva v dan gledajo iz svojega dopustniškega kraja.

Zdaj tako Alpetour kot Center za turistično in ekonomsko propagando v tujini intenzivno predstavljata Slovenijo tudi kot alpsko in gorato deželo. Žal predstavnštva Turistične zveze Jugoslavije po svetu še vedno propagirajo Jugoslavijo in Slovenijo skoraj izključno kot deželo ob morju, skoraj nič pa kot gorato državo.

Uspeh obeh ponudnikov gorate Slovenije je že nekaakšen: za letošnje poletje je najavljena večja skupina belgijskih planincev, ki jih bo po naših vrhovih in planinskih poteh vodil edini poklicni gorski vodnik v državi Dušan Blažin s honorarnimi sodelavci, prav tako izprašanimi gorskimi vodniki. Najavili so se tudi že posamezniki iz Zahodne Nemčije, Velike Britanije in Nizozemske, ki bodo letos v istem spremstvu spoznavali prelesti najširšemu turističnemu krogu manj znane dežele na sončni strani Alp.

PLEZANJE V ZALEDENELIH SLAPOVIH

PUSTOLOVŠČINE MED KRISTALI ZIME

EDO KOZOROG

Le komu se pogled ne ustavi na razpenjenem slapu, ko se v trenutku sprostitve voda požene v globino, na dnu pa se razpeni v tisočeri mehurčkah! To je kot pustolovščina, trenutek negotovosti in sprostitve, igra v vertikalni, ki jo voda doživi navadno le enkrat, preden se umiri v pusti vsakdanjosti mračne doline in odgomazija proti morju...

Pride pa trenutek počitka, ko se ta energija nabere v ledni masi in se spremeni v lepoto veličastnih, praviljnih oblik, ki jih zgradijo kristalne molekule v zaledenem slapu. Zima je čas, ki dovoli le najbolj zagnanim, da obišejo svet ledu in njegovo lepoto. Še manj je tistih, ki so tej lepoti še bližje, ki plezajo po zaledenelih slapovih.

Plezanje po zaledenelih slapovih je že vrsto let pri nas in na tujem zvrst alpinizma, ki je nekaterim prijetno doživetje, doživljanje naravnih lepote, pustolovščina ob odkrivanju nepristopnih grap, kjer so taki biseri, drugim nova, morda celo najpomembnejša ali edina zvrst športa, estetika gibanja in obvladanje ravnotežja v ledeni vertikali, tretjim pa morda le dober trening za premagovanje enako težkih mest v zahtevnih visokih gorah.

Kakorkoli že, ta panoga plezalstva se je tudi pri nas že močno razmahnila in ima že lepo število pripadnikov.

Rojstna domovina takega plezanja je Škotska, kjer plezajo slapove že desetletja. Od tu se je navdušenje selilo v mrzlo Kanado, kjer so prav mogočni in dolgi slapovi, nato še na Japonsko, pa v evropske dežele z vodilno Norveško in skratka povsod, kjer so za to primerni pogoji: daljša obdobja hladnega vremena in voda, ki mora enakomerno pršeti po strmih pečinah.

Prvi tak vzpon je bil pri nas opravljen že leta 1979 prek zaledenelih Mokrih peči v Martuljku ali v Luciferju, kot ga danes imenujemo plezalci. Prvi plezalci so za vzpon potrebovali kar nekaj dni, saj so plezali tehnično, kar pomeni, da so napredovali s pomočjo ledenih klinov — posebnih vijakov za led.

Tudi v ledu pa težimo k temu, da vertikalno zmoremo prosto, brez pomoči klinov, temveč da je železje le za varovanje ob morebitnem padcu. Seveda tu ne moremo govoriti enako o prosti ponovitvi kot v skali, saj plezalec še vedno za napredovanje uporablja tehnične pripomočke — cepin, ledno kladivo in dereze. V tem se tudi tako plezanje razlikuje od prostega v skali: tu ima namreč plezalec neposre-

den stik s skalo, vse je odvisno od njegove moči in treniranosti. V ledu pa je med njim in ledom posrednik — orodja in dereze, zato so potrebne dodatne izkušnje in treningi za obvladovanje take strmine. Danes je seveda taka oprema že precej izpopolnjena in seveda tudi — draga.

Laični opazovalec seveda meni, da je tako plezanje zelo nevarno, plezalec pa ima za norce, ki naravnost iščejo nesrečo. Resda je plezanje precej napornejše, zato je potrebno veliko več priprav in nabiranja izkušenj v lažjih slapovih. Seveda so tudi slapovi, ki so precej krhki in nevarni, posebno v začetku in na koncu zime. Dejstvo je, da resnih nesreč do sedaj skorajda ni bilo. Treba pa je poudariti, da pri populariziranju podobnih dejavnosti nujno pridejo v igro tudi udeleženci, ki niso kos ciljem, v katere se podajajo — kar pa je stvar opreme, šole in organizacije.

V Sloveniji je bilo do sedaj preplezanih že prek 150 zaledenelih slapov, možnosti pa je ob ugodnih zimah še veliko. Že nekaj časa se zato kaže potreba po sistematski ureditvi vseh zaledenelih slapov in smeri v njih. V Sloveniji so po 1980. letu začeli plezati hkrati na več koncih: brata Podgornik sta na Primorskem plezala že kar divje in zahtevne slapove, prav tako Nejc

Slap v Koritnici: v kristale zime ujeti trenutki napetosti

Foto: Edo Kozorog

Zaplotnik s prijatelji nad Jezerskim, notranjske in gorenjske slapove pa so »razdevičevali« ljubljanski plezalci Rok Kovač, Andrej Škafar in drugi. Le nekoliko kasneje je že postala tudi Logarska dolina ena izmed najpomembnejših središč takega plezanja pri nas, kjer se je posebno izkazoval Franček Knez. Zanimivo je bilo, da sprva nihče ni vedel, kaj so počeli plezalci na drugih koncih.

Prvi korak k ureditvi je bila vrnitev naših plezalcev iz Škotske leta 1984, ko so bili gostje tamkajšnjih mojstrov ledu. Tam so ugotovili, da naše plezanje v ničemer ne zaostaja za škotskim.

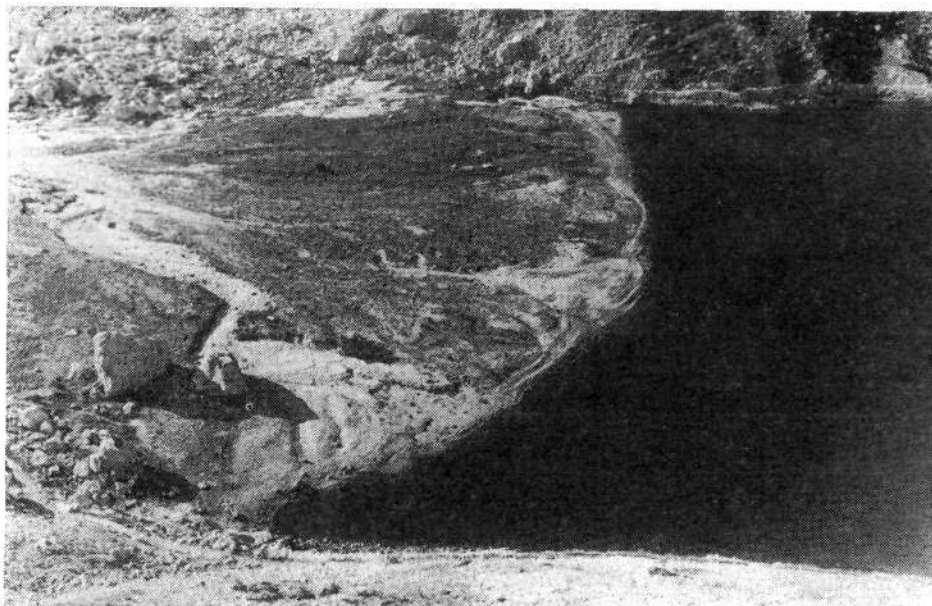
Že nekaj časa je v pripravi vodnik po zaledenelih slovenskih slapovih. Začetni entuziast je bil dober poznavalec Igor Mezgec, njegovo delo pa smo pravkar dokončali Franci Savenc, Igor Škamperle in Edo Kozorog s sodelavci. Seveda smo imeli težavno pionirsko nalogo: slapove je bilo potrebno sistematično urediti, zbrati podatke, predvsem pa v vsem prostoru uskladiti ocene težavnosti med posameznimi območji in seveda tudi s tujino. Pri tem smo bili največkrat prepuščeni subjektivnim odločitvam, zato se kritičnemu pozna-

valcu namesto za vročo kri raje priporočamo za popravek, dodatne informacije ali nasvet, ki ga bomo koristno uporabili v novi, popravljeni jesenski izdaji tega vodnička, ki je pravzaprav eden od prvih takih publikacij tudi v svetu.

Predvsem upamo, da bo plezalni vodniček po zaledenelih slapovih Slovenije prinesel varnost pri plezanju in seveda nove zamisli za ljubitelje lednega plezanja. Poleg tega je to naš skromni prispevek k opisanju naše naravne dediščine, v katero spadajo tudi naši slapovi, morda tudi dodatek k odlični knjigi dr. Ramovša Slapovi na Slovenskem, ki je izšla pred nekaj leti. Zgolj opazovalca in ljubitelja slapov morda ne bodo motili tehnični plezalni podatki ob opisu slapov.

Voda se bo še kar naprej vsako zimo ujela v ledne kristale, spomladi pa znova stekla, ko se bodo ujeli prvi sončni žarki v neštete ledene prizme. Odtekla bo tja proti morju, kjer ji ni vrnitve.

Tudi nam odteka čas, vendar ga lahko za trenutek zadržimo v nam dragem doživljanju, morda ob vzponu prek zaledenele gmote — ali pa samo ob pogledu nanjo.

Krnsko jezero se zmanjšuje

Planinci, ki jih je pot vodila mimo Krnskega jezera, se bodo te slike spomnili. Ali je že kdo pomislil, da se — dolgoročno gledano — jezero zmanjšuje? Zmanjševanje povzročajo hudourniški nanosi izpod Šmohorja, Krna in Lemeža, ki zasipajo

jezero na jugozahodni strani. Jezero leži v Triglavskem narodnem parku in bi bil hudourniško ureditveni načrt vprašljiv. Kljub temu pa se marsikateri planinec sprašuje, ali je prav, da smo ob tem pojavu le nemi opazovalci.

Besedilo in foto: Jurij Šimac

ZGODBA IZ »ČUDOVITIH GOR«, KI JIH PREMALO POZNAMO

PRIČAKOVANI GOST

F. S. COPELAND

»Kugyjev lepi opis Ojcingerjevega življenja je zagledal beli dan leta 1935. Ni mogoče reči, koliko let prej je bil napisan sestavek Copelandove 'Privid in koprnje', saj ni označen z letnico, a gotovo ne pozneje kot leta 1930, torej zadnje leto, preden je knjiga izšla... Toda pripoved, kako avtorica posluša glasove Martuljkovih vodá... to je — kot izhodišče opisovanja — skoraj na las podobno Kugyjevemu lepemu opisu bivaka v Triglavskih strmih nah... Pretresljiva primerjava in pretresljiva ugotovitev, da je Copelandova napisala to vsaj pet let prej. Lahko smo prebrani, da je Kugy prebral njeno knjigo. Znal je angleški... Teh dveh opisov ne smemo primerjati, da bi enega ali drugega pisatelja dolžili vidnega posnemanja, temveč da bi pokazali na veliko vrednost opisov Fanny Susan Copelandove.« To je med drugim v spremni besedi napisal prevajalec knjige »Čudovite gore« Mari'an Lipovšek. Ker o Kugyju vemo zelo veliko, o Irki (ali Škotinji), Copelandovi pa razmeroma zelo malo, naj z eno izmed pripovedi iz te knjige, ki jo je predlanskim izdala Državna založba Slovenije, posebej opozorimo na planinske spise in pesmi gospe Copelandove, pokopane pod gorami, ki jih je imela tako rada — na pokopališču na Dovjem. (Op. ur.)

* * *

Moj oče je za svojega življenja vselej pomagal ljudem v stiski. Včasih pa je kar preveč ostajal v ozadju. Sedaj je že dolgo let mrtev — če mislimo, da je mogoče nekemu, ki je živel tako zelo polno življenje, preiti v tisti nedoumljivi Nič, za katerega mnogi izmed nas domnevajo, da je vse, kar leži onkraj telesne smrti. Njegova naklonjenost do drugih ljudi je izžarevala tako moč, da vsaj jaz ne verjamem, da bi jo mogla smrt pokončati. V svojem življenju sem doživela primere, zaradi katerih sem včasih ugibala, včasih se razveselila, spet dvomila, nazadnje pa sprejela nekatera izkustva kot dejstva, ne da bi se trudila razložiti jih.

To je eno od takih izkustev.

Moj oče je bil dober gornik in po njegovi poti hodim, kakor najbolje zmorem. Po naključju sem zaposlena v lepi gorski deželi, kjer so gore skoraj pred durmi. Domači gorniki so tovariški in človeško prijetni. Sprejeli so me medse kakor nekoga od svojih.

Kot ponavadi smo imeli štirje za konec tedna v načrtu plezalno turo. V soboto popoldne z vlakom iz mesta, prenočiti v

kaki gorski vasi ali v kakšni pastirski koči zadosti visoko v gorah, zgodaj na pot in naporen dan v steni, hiter sestop in nazadnje neogibna vrnitev v mesto z zadnjim večernim vlakom ali pa drugega jutra z delavskim mešanecem. Vzpon, ki smo ga imeli v načrtu, se uvršča nekam med priljubljeno popenjanje po skalovju in med težko plézo v steni. Naš cilj je bil Jalovec, ena od najbolj privlačnih gorá v naši deželi.

Skupina je bila sestavljena tako, da smo bili v njej le izkušeni gorniki, toda z eno izjemo: s seboj sem povabila nekega mladega znanca, ki ni prej še nikoli plezal po visokih gorah, njegovega brata pa je komaj leto prej doletela gorniška smrt v steni. Vedela sem, da mati ne bo rada dovolila, da gre Jože z nami, in obljubila sem ji, da bom nanj bolj pazila kot nase in da ga ne bom niti za hip izpustila iz oči. Zatrđno sem ji tudi rekla, da bo tisto, kar zame ni pretežko, gotovo lahko za fanta, ki je sicer telesno izurjen. Zdelo se je, da vreme kaže dobro, in veselili smo se gorskega izleta brez vsake zle slutnje.

Tisto noč pred odhodom sem sanjala o očetu. Ali pa bi morda bolj prav rekla, da sem ga videla? V presojnem prostoru, ki ga je oblivala biserna svetloba, kakršna sije v gorah skozi rahlo meglo, ko napoveduje sonce, je stala miza, ob njej razvrščeni stoli, moj oče pa eden od številne skupine, ki je bila zbrana naokrog. Sami možje, nekateri stoje, drugi so že sedeli. Bili so molčeči in dostojanstveni, toda nekako neodločni in nemirni, kakor da njihova družba še ne bi bila vsa zbrana.

Brez diha sem strmela in si zaman prizadevala, da bi se vzpela pokonci, tako sem le zrla k njim navzgor, toda kot v zadregi, kakor da ne bi bila zaželena. Moj oče me je videl, za druge sem bila morda nevidna. Tedaj sem zaslišala — ali čutila —, da je rekel: »Nekdo iz vaše družbe je naš pričakovani gost.«

Celo v globokem snu sem dojela, kaj pomenijo zame te besede:

Pustiti delo, prijatelje, načrte, upanje na dom — vse bi se zrušilo v strmoglavam padcu v skalovju ali v še hitrejšem tresku s stene kake pečine... Nič nisem obžalovala. Vselej sem se veselila življenja in nisem se bala smrti. Če niste te vrste človek, nikar nikoli ne poskušajte hoditi po poti plezalcev.

In živela sem z vsakim živcem, z vsakim svojim vlaknom.

Toda oče je odmajal z glavo: »Ne ti, ne ti!«

Razumela sem. In tedaj sem se spet vrnila na zemljo in čisto budna sem hladno pre-

mišljevala o nesreči, ki mi jo je naznanjal ta sanjski privid.

Nekaj časa sem bila v dvomih, ali bi sploh odšli na *nameravano pot*. Sanje o mojem očetu so bile vselej povezane s tako čudnimi naključji, da nisem mogla ostati mirna. Toda nisem hotela, da bi mi sanje preprečile plezalni načrt, niti nisem hotela delati preplaha. Toda sklenila sem, da bom posebno pazila na svojega mladega varovanca, in kar sem videla v snu, sem razumela le kot svarilo. Po taki razlagi sem ravnala že prej in nič hudega se ni zgodilo.

Odšli smo, kakor je bilo dogovorjeno. Nekateri so prenočili v vaški gostilni, drugi pa so — z menoj vred — prespali v seniku, kar nič ne stane in je prav udobno. Ko smo se v hladnem, sivem jutru spet zbrali, se nam je kot dobrodošel gost pridružil še nekdo, dr. X., nemški gornik, veteran, ki je prvič obiskal te naše gore. Prosil je, ali bi smel z nami. Bil je močan mož, dobro opremljen in izkušen, povrh še dober tovariš. Vsi smo ga prisrčno sprejeli medse.

Gora, na katero smo se hoteli povzpeti, se vidi iz doline kot velikanski dvojni kristal, kot krona, postavljena med neizmerna melišča. Z manjšega teh dveh kristalov sega nazobčan greben do grušča. Navadna smer obide glavne stebre in drži tam, kjer sega rob melišča najvišje in kjer se široka, skalovita strmina pogreza naravnost z vrha v dolino sedem tisoč čevljev niže. Povzpeti smo se hoteli po grebenu.

Pod goro se ta najlepša od vseh naših dolin vzdiguje do začetka grušča. Bukve se umikajo ruševju, nad njim raste divji sleč in kljubuje divjini, dokler je kaj prsti. Nato segajo navzgor le melišča v vedno enaki strmini in z vedno enako nestalnim, gibljivim površjem. Reka zrahljanega kamenja.

Kamenje — *kamenje* — KAMENJE vseh velikosti in tu in tam snežišče v zavetju pred sončnimi žarki. Nič ne raste in nič ne more rasti, dokler ne bo veliki osrednji kristal pokopan pod gruščem in dokler ne bo usahnil izvir velike kamnite reke. Celo med apnenčasto goloto naših Alp ne more biti bolj gole od te strani naše gore, in Jalovec, jalova, neplodna gora ji pravijo. Tako vsaj razlagajo njeno ime. Še neka druga razlaga obstaja, toda ta nas sedaj ne zadeva in ne briga.

Trudoma smo lezli navzgor po grušču. Dospeli smo do snežišč in sprememba nam je bila dobrodošla za hojo. Noga tam sicer lahko spodrsne, toda sneg vsaj drži stopinjo. Vrh strmali je bil na prevalu konec moreče enoličnosti in tam smo prišli do spodnjega skalovja v grebenu, ki je raztrgan, nazobčan in naježen z roglji. Naša smer je držala vzdolž grebena in po njem navzgor skozi vrsto skokov in kaminov, ne zelo težkih, pa tudi ne preveč lahkih.

Nekdo izmed nas — klicali smo ga Stane — je dobro poznal smer, Jože pa je bil tik pred menoj, tako da sem lahko nanj pazila.

Prav pod prvim kaminom je Jože hotel poskusiti naokrog, ker se mu je zdelo, da se bo dalo tam zaviti vstran za nekaj lažjih metrov. Toda potem je bil primoran plezati čisto drugje. Vrh kamina nismo več videli, kje pleza, in kmalu se zaradi nekega skalnatega roba tudi priklicati nismo mogli več. Bila sem do smrti preplašena in v skrbeh. Fant je čisto dobro plezal, toda Jalovec je na slabem glasu zaradi krušljivosti. Najboljši oprimek se kar zdrobi pod roko kot najfinejši kitajski porcelan v roki nove gospodinjske pomočnice. Nekje mi je dr. X. pokazal na videz zelo zanesljiv stop, toda pod nogo mi je razpadel v majhne koščke. Ko pa sem visela na rokah in iskala nove opore, je plezalka pod menoj precej brezobzirno povedala, kaj si misli o krušenju kamenja... Malo pozneje je prvi plezalec splezal okrog velike skale vrh roba nekega kamina — zagozda ji pravimo tu —, nenadoma pa se je vsa skalnata gmota nagnila, zamajala in več stotov težko skalovje je treščilo navpično dol.

Z dr. X. sva planila v vdolbino kaminske stene. Vdolbina je bilo srečno naključje, sicer se ne bi bila rešila. Moj mladi novinec pa je sam tvegati sredi takih in še hujših nevarnosti! Z grozo sem mislila na svoje sanje. Eno sem vedela zagotovo: če bi se fantu pripetila nesreča, se tudi jaz ne bom vrnila. Dlje kakor do tu si nisem upala premišljevat.

Stane je zaklical, da se moramo ustaviti. Dva plezalca sta plezala na greben po prečnem žlebu in treba je bilo počakati, dokler nista priplezala do nas, da ne bi nanju rušili kamenja. Vprašala sem ju, ali sta morda videla pogrešanega tovariša iz naveze. O da, videla sta ga, dobro je plezal in najbrž ga bomo dohiteli vrh grebena, kjer nas čaka, sta rekla. Skoraj zjokala sem se, tako mi je odleglo. Potem sem zaradi tega tudi sama bolje in lažje plezala in že pod nižjim vrhom smo bili spet vsi skupaj.

Nato so se začele resne težave. Kljub temu, da je nebo sprva obljubljalo lepo vreme, se je začelo vse bolj kisati in sedaj se je zgrnilo čez gore kot odeja. Zaspilo nas je z meglo in začelo močiti z ledeno mrzlim dežjem. Stane ima čut za razved v gorah, sicer bi bili pri vsakem koraku v nevarnosti. Skale so bile mokre in izdajalsko krušljive. Dr. X. je imel s seboj vrv, ki nam je zelo prav prišla na gladki, kamniti plošči, ponekod tako drsni kot steklo. Naši domači plezalci so pač samo za nekaj trenutkov zavrgli star predsodek, po katerem so šteli rabo vrvi prav za zadnjo pomoč. Mislim, da so gledali na vrv kot na znamenje neke stranske veje plezanja

ali celo kot na strahopetnost, dokler ne bi kazalo res na umor ali samomor, če bi plezali nenavezani. Dr. X. pa je bil vaje bolj dognane plezalske tehnike. Prva je varnost! Bil je izredno močan in veselje ga je bilo gledati, kako izkušeno je ravnal. Večini izmed nas je pomagal dol po tisti skalnati drsnici in me nato prosil, da bi ga varovala, ko je zadnji tam sestopil. Potem sva plezala skupaj in tako dobro sva se ujela drug z drugim, da sva za nadaljevanje te naše ture skovala načrt — čutila sem se zaenkrat spet brez obveznosti — za vzpon na Prisojnik, na starega Kiklopa, na goro z Oknom, preduhom skozi vršni del, in sicer po imenitni novi plezalni stezi čez njegovo steno.

Včasih se je megla vzdignila, tedaj smo videli, da plezamo po grebenski rezi, ostri kot nož, tik ob robu grozljivih Jalovčevih severnih prepadov, nad vzvalovanim morjem vrtinčastih megla... Vratolomno smo plezali v škrbino pod glavni vrh, pod »dovršeno lepi kristal«, kakor mu je rekel neki sloviti ljubitelj gora.

Protí vrhu, ki so ga tam sestavljale police in stopnje namesto prejšnjih kaminov, smo plezali po steni sem in tja, tu in tam pa se je vzpel pred nami tudi kak navpičen skok — za spremembo. Kako je Stane vedel, kje drži smer, je čudež. Toda takih čudežev smo bili javeni in zdeli so se nam samoumevni. To je dobro, zakaj zaupanje je več kot polovica varnosti.

Jalovčev vrh ni bil tistega dne nič kaj privlačen. Deževalo je in pihal je bridko mrzel veter. Včasih smo skozi nakopičene oblake ujeli pogled v prepade vsenaokrog. Stane je pogledal, če smo še vsi celi in pomenljivo je pokimal:

»Sedaj, ko smo srečno tu, vam pa le povem, da sem prav vesel, ko vas vidim cele pred seboj. To je vse.«

V skrinjici smo našli vpisno knjigo, zapisali smo svoja imena, malo pojedli, nato pa smo hiteli po zaznamovani stezi navzdol. Pretila je nevihta.

Grom je zabobnel neprijetno blizu. Zrak je bil nasičen z elektriko. Vse vršno skalčevje ni postalo nič manj kot velikanski strelovod in mi z njim vred. Konci prstov so pri stiku prasketali, lasje so se nam vzdigovali in plapolali.

Nenadoma nas je zajelo naelektreno ozračje z vso močjo — grozljivo izkustvo, kakršnega še nisem doživela.

Cepini v naših rokah so oživel!

Tih, brneč zvok je zvenel skozi jeklo. Pelo je in trepetalo, kot bi držali v rokah začarane meče iz starih pravljic. Bil je glas, ki se je polastil tudi naših živcev, drgetali so v enakih trzljajih in zapeti so bili, da je bolelo.

To je trajalo, dokler nismo prišli iz oblakov in nenadoma je prenehalo, ko smo se spet potopili v razburkano morje megle nižje doli.

* * *

Na drugi strani gore drži lahka pot navzdol, toda težko ji je slediti in njen velik del se sestoji iz vrste klinov in iz žice, napete dol po pečinah. Toda prav tisti del — tako so rekli — je prav v slabem stanju. Naj je bilo dobro ali slabo — naš vodnik se je odločil, da bomo sestopili po ozebniku med glavnim Jalovčevim vrhom in med skalovitim prepadnim stranskim vršičem, katerega Jalovec nadzoruje kakor trdnjava pri šahu svojo vrsto figur.

Ta ozebnik je kot temačna in shriljiva votlina, ozka grapa med dvema stenama. Tudi v najboljših okoliščinah grozi tam padajoče kamenje. Od snega, ki je nakopičen v grapi, je odvisno, ali je tam težko hoditi ali ne. Če je sneg mehak, se lahko podričate v dno v nekaj minutah. Če je leden, je treba sekati stopinje. Tistega dne je bil sneg zelo trd. Naklonina se je videla neznansko strma. Ob previsnih stenah je visela megla in skozi polmrak je odmeval ropot padajočega kamenja, ki se je usipalo po grapi. In v tako smo morali navzdol! Toda nič drugega ni kazalo. »Natakните si dereze in dol v božjem imenu! V vasi se spet dobimo!«

In sestopali smo, vsak po svoje. Deževalo je vse huje. Obleke so bile premočene in težke, čevlji polni vlage. Nismo več klicali drug drugega v strahu, da ne bi tresljaji glasov sprožili srditega padanja kamnov. To je bila še preveč resna nevarnost.

Težko sem hodila, kakor v snu. In strah starih pošastnih povesti je visel nad menoj. Moje življenje ni bilo v nevarnosti, toda vsak hip bi lahko kaj doletelo tega ali onega od mojih tovarišev. Potem sem se pa bala, da bi nesrečo nekako skrivnostno izzvala, če bi si jo predočila. Toda zdrava pamet in sramovanje pred takimi mislimi sta mi pomagala, da sem se jih rešila. Pazila sem, kam sem stopala in mimo grede odmolila molitvico ali dve...

Ne vem, koliko časa smo sestopali skozi

Z ravnin v gore

Nizozemska kraljevska planinska zveza je izdala ličen katalog letošnjih planinskih in plezalskih izletov, ki jih priraja predvsem v Alpe. Po namenu in načinu so po rubrikah predstavljena taborjenja pod gorami, gorski trekinci, tečaji in izleti z bivanjem v planinskih kočah ter posebni programi za mladince in študente, seniorje in izletnike. Pri vsakem programu je natančno navedeno, kako morajo biti kandidati pripravljani in opremljeni, kakšne sposobnosti morajo imeti — in koliko morajo za to plačati. Nizozemci bodo letošnje poletje organizirano najpogosteje planinarili po Avstriji in Švici, nato po Italiji, Franciji in Zahodni Nemčiji, zatem še po Španiji in Veliki Britaniji ter Maroku, Norveški in Turčiji. V katalogu niso slovenske gore omenjene niti z besedico.

ozebnik. Tema je že bila, ko se je zadnji od naše naveze privlekel v vas — na varno. Premočeni in utrujeni smo bili, toda živi in nihče ni manjkal. Veliko kmečko peč v gostilni smo ovesili z oblekami in dobrosrčni vaščani so za nas vse pre-skrbeli prenočišče.

Drugega dne so bile Jožetove noge hudo ožuljene. Dr. X. je bil utrujen in siv in se ni čutil zmožnega kar takoj za vzpon na kako drugo turo. Zato smo se torej razšli; mi smo se vrnili v mesto, samo naš nemški gost je ostal. Konec dober, vse dobro, sem mislila in čutila sem veliko hvaležnost, da so bile moje sanje pač le — sanje ...

***

Dva dni pozneje sem sedela z znancem v svoji priljubljeni kavarni. Pripovedovala sva si novice in povedala sem mu o naši

turi in tudi o svojih čudnih sanjah. Mislim, da sem ga malo dolgočasila — ni gornik —, zakaj raztreseno je začel listati v večernem časopisu. Nenadoma se je zdrznil, ostrmel in zgrožen pokazal na naslov nekoga poročila:

»Povejte, ali ni bil ta v vaši družbi?«

Brala sem:

NOVA ŽRTEV NAŠIH GORA

Obžalovanja vredna nesreča se je pripetila blizu Vršiča. Dr. X., odličen plezalec, ki je prvič obiskal naše gore, se je včeraj ubil pri vzponu na Prisojnik. Nesreča se je zgodila na novi stezi in čudno je, da se je mogel tako izkušen gornik smrtno ponesrečiti na takem kraju ...

Kavarna in moj znanec sta izginila. Jasen in čist je vstal privid iz mojih sanj pred menoj.

Zvišena družba je bila vsa zbrana.

OD TOD DO KAJMAKČALANA

VSI NEOSVOJENI VRHOVI: POREZEN

EDO TORKAR

Slovenska planinska knjižnica je bogatejša še za eno knjigo: Edo Torkar, znani slovenski planinski pisec z Jesenic, je v samozaložbi izdal knjigo »Od tod do Kajmakčalana«, v kateri je zbranih deset »liričnih potopisov«, kot jih avtor sam imenuje; od teh jih je bilo šest že objavljenih na straneh Planinskega vestnika. Prof. dr. Matjaž Kmecl je v svoji recenziji o tej knjigi med drugim napisal, da Eda Torkarja »odlikuje živahen, osebni, nekonvencionalen slog in predvsem tudi čisto posebno, nenavadno gledanje na svet in življenje. Številna besedila te vrste so dovolj odmevno izšla v Planinskem vestniku in danes (že) zagotovo predstavljajo eno boljših in posebnih, obenem kvalitetnih strani slovenske esejistike, zlasti planinske«.

Ko objavljamo večji del zgodbe »Vsi neosvojeni vrhovi: Porezen«, ki je natisnjena v tej knjigi, vendar na straneh Planinskega vestnika doslej še ni izšla, hkrati posebej poudarjamo, kako pogumno dejanje je izdaja knjige v samozaložbi, vsled česar je tako delo vredno še posebne pozornosti. Vabimo k branju Torkarjeve knjige, ki jo je mogoče kupiti v pisarni Planinske zveze Slovenije, Dvorčakova 9 v Ljubljani (2500 dinarjev izvod) ali naročiti pri avtorju (Cesta revolucije 8, 64270 Jesenice) (op. ur.).

***

Se še spominjaš tistega norega silvestrovanja v tolminskih hribih pred šestimi leti? Čuda ljudi se je tedaj nagnetlo v tvojo bajto pod Kojco: tvoji prijatelji, pa

prijatelji prijateljev, pa neki umetniki, pa neki vandrovci, pa neke rosne gimnazijke, celo taki so bili, ki si jih tedaj sploh prvič videl. Z vsakega vlaka se jih je nekaj vsulo, po dva, trije, štirje skupaj so prihajali — pijače in zabave željni mladinci in mladinke, z nahrbtniki, pletenkami in kitarami otovorjeni. Zvečer, ko je bila žurka na vrhuncu, ko so se šipe stresale v hromenju težkometalnega rocka iz zvočnikov in so prve pletenke že pokazale dno, si sredi požirka odložil kozarec, stlačil spalno vrečo v nahrbtnik, obul gozdarje in jo mahnil na Porezen. Nikogar nisi povabil s seboj, z nikomer nisi maral deliti tega doživetja: v novoletni noči stati vrh Porezna, potem ko si dolga leta živel ob njegovem vznožju, v njegovi senci tako rekoč. Burja je upogibala smreke in mesečina je srebrila sneg, ko si se, opirajoč se na cepin, da ti ne bi zdrsnilo na poledeneli stezi, vzpenjal mimo zadnjih zakojških hiš, katerih okna so praznično utripala v razsvetljavi televizijskih ekranov in raznobarnih žarnic na novoletnih jelkah — tudi sem gor je že zašel ta laški kič!

In potem Osoje, divja samotna grapa, stisnjena med strma pobočja Durnika, Porezna in Ritavčevega vrha. Ko so se tod naseljevali staroselci, so bili v hribih še volkovi, in da bi zavarovali pred njimi živino, so jih lovili v preproste, a učinkovite pasti, »volčje jame« imenovane. Zdaj volkov ni več — pa tudi ljudi ne. Še deset in petnajst let po zadnji vojni so v Osojah kraljevale bogate in obljudene kmetije: pri Obidu, pri Groparju, pri Osojarju, v Cimeriji ... Kopice otrok so se podile po dvoriščih, hlevi so bili polni živine, sadovnjaki so bogato obrodili, polja so bila po-

sejana z ržjo, krompirjem in koruzo, celo pšenica je uspevala na prisojeh. A leta so tekla, otroci so zrastle, fantje so se raztepli po tovarnah, dekleta so se pomožila v dolino, stari pa so se drug za drugim odpravljali na zadnje romanje tja čez na bukovško pokopališče. Zdaj so bile vse te stare kmečke graščine — razen ene — opustele. Lesen mlin in žago spodaj pri potoku je požrla lesna goba, njive so se zarasle s plevelom in koprivami, seniki so razpadli, vodnjaki presahnilli. Kot da si prišel v zakleto deželjo: gozd, skalnati previsi, že mnogo let nepokošene, s trnjem in grmjem zaraščene senožeti, slepa okna samotnih hiš, vse potopljeno v veliko, gluho tišino, ki jo moti le šumenje vode in šelestenje dreves v vetru.

Nad zadnjo hišo v Osojah si zagazil v celec, kazalo je, da ne boš imel težav, sneg je bil zbit in trd, ni se ti vdiral in ne drselo: s pomočjo cepina bi zlahka obvladoval strmino, če te ne bi ovirala burja, ki ne le da ni prav nič pojenjala, pač pa se je zdaj nad gozdno mejo le še bolj razdivjala. Zavezal si si kapuco pod vratom in si navlekel rokavice, v obraz pa so te še kar naprej zbadale ledene iglice, pa tudi bunda te ni mogla povsem obvarovati mraza. Pa kaj zato! Korajžno si grizel kolena v zasneženo strmino, na parobkih si počival in se razgledoval po okolici: kot da bi lep, sončen dan motril skozi kobaltna stekla varilskih očal, se ti je zdelo. Do vrha je bilo še daleč, a to te ni skrbelo, saj je bila noč jasna in sneg pravšen za hojo. V nahrbtniku si imel krajec kruha, kranjsko klobaso in termovko z vročim čajem, pa stekleničko žganja, kakopak, pošteno si boš privoščil, ko prideš na cilj, si si mislil.

Nad staro italijansko karavlo vrh sedla med Durnikom in Ritavčevim vrhom pa se je sneg zmeščal, na lepem si do pasu zagazil v sipko snežno moko, ki jo je burja naphala v zavetrje. Ko si se izvlekel iz ene kotanje, si se pogreznil v drugo, pa v tretjo in četrto. Lepa reč! Ko pa si se nazadnje le nekako privlekel na vrh sedla, te je burja udarila dol in položila na rit. Podričal si se v zavetrje — in se spet do vratu zaril v pršič. Kaj pa zdaj? Tresoč se od utrujenosti in mraza si se vrnil do karavle, pojedel pol klobase in se pogrel s čajem. Odtajalo se ti je ivje v nosnicah, odmrznilo so zvezde z jeklene plošče neba. Spet si se zagrizel v strmino, tokrat po drugi poti: zataval si med skalami in borovjem, se spotikal ob veje, se spet do pasu pogrezal v sneg. Obupan si se privlekel do karavle, stresel sneg raz sebe in se zavlekel v spalnno vrečo. Skozi votla okna se ti je posmehovala polna luna in okoli voglov ji je vreščje pritegovala burja.

Ko si zjutraj šklepetajoč z zobmi od mraza stopil na plano, je stal vrh pred teboj ves bel in mogočen in nedosegljiv v jutranjem

soncu. A v tebi ni bilo več ne moči ne volje, da bi ga šel ponovno naskakovat.

»No, si bil na vrhu?« so te pobarali prijatelji, ko si se vrnil v dolino.

»Nekateri vrhovi mi niso usojeni,« si dejal.

»Nekaterim niso usojeni vrhovi,« je nekdo stegnil jezik.

»To je res,« si rekel. »A da to zveš, moraš vsaj poskusiti.«

Šest let pozneje ležiš na kavču po prekrokan silvestrski noči in zaspano buljiš skozi okno v frfotanje snežink. Nisi osvojil ne Olimpa ne Parnasa in ne Himalaje. Zdaj ti ostane samo še Porezen, pritlehna gora nad tvojo domačijo — in še tega vzpona ne zmoraš več.

Starec in Fudžijama

Tejčiči Igarashi, 99-letni japonski planinec, je potolkel svoj lastni rekord, ki ga ima že deset let in ki ga vsako leto popravlja. Lani se je namreč spet povzpел na Fudžijamo in je tako kajpada najstarejši človek, ki je kdajkoli stal na tej gori. Da bi bili podrobneje seznanjeni s tem rekordom, je treba povedati, da se začne vzpon na goro skoraj v višini morja in je treba za vzpon na 3776 metrov visoki vrh premagati več kot tri tisoč metrov višinske razlike. »Ključ do mojega uspeha je močna volja,« je pojasnil svoj izjemen rekord. — Ob zadnjem vzponu na ta neaktivni vulkanski vrh glavnega japonskega otoka sta ga spremljala njegova 64-letna hči in 61-letni sin.

Bukve — požeruhi

Bilten društva za varstvo okolja v številki 3/1986 med drugim trdi, da ena bukev na dan izhlapi v ozračje 400.000 litrov vode. Hudo je, če tak podatek uporabimo še naprej. Zgrozimo se, ko vidim posamezno bukev, in kaj šele, če vidim cel bukov gozd. Še več: kar dobro bi bilo, če bi te žolne pobral kisi dež. Zakaj? 400.000 litrov pretvorimo najprej v tone ali m³ — to je 400 m³ ali kocka s stranico 7,37 metra, kar je kar lep bazen, takle kot v Iskra Delta — Centru v Novi Gorici. Sedaj pa količino pomnožimo s 365 dni!

Kar prime me, da bi takoj začeli z množično sečnjo bukev v Sloveniji. Od kje so te bukve doslej jemale vodo temu narodu? Poleg tega sesanja in proizvodnje pare so še zadržale 10 odstotkov vode pri koreninah.

Mogoče pa so se zmotili — in kot kaže, so se res. Nekje drugje piše, da so vseeno bukve bolj varčne; pomembno je, da ta argument ne drži. Ostane pa nevarnost in sum, da je v članku, kjer mrgoli takih podatkov, še kaj takih napak. Bojmo se takih podatkov, še bolj pa se bojmo tistih, ki to jemljejo zares in takoj primerjajo bazene, kubike in podobno! Če skromno računamo, bi morali vodo za to bukve pripeljati dnevno z vlakom in bi bil komaj en vlak, približno 40 vagonov, dovolj za zalivanje ene bukke.

Recimo, da je bil škrt. Ali res vemo, koliko vode porabi taka bukev, na kateri dan, v katerem času, v katerih pogojih? Ti kazalniki pa so res lahko zanimivi. Poskusimo izvedeti!

Sicer pa — hec mora biti!

ZAKLAD

TOMAŽ VRHOVEC

Na vrhu gore med skalami in kratko, prismojeno travo je vzdana kovinska škatla. Kot skrinjica je, iz pocinkane pločevine narejena, pokrov je čeznjo poveznjen, rob je tako zakrivljen, da deževnica ne bi pronicala v škatlo. Spodaj je vzdana v tla, zamentirana, vendar je beton okoli nje ponavadi razmajan: včasih v skrinjico udari strela, zmrzal načne razpoke med škatlo in betonom, kakšni posebno neugnani in močni gorniki jo včasih poskusijo izruvat in odnesti za spomin. Tako takšne škatle leta in leta stoje po vrhovih in čakajo obiskov. Kovinske škatle hranijo v sebi zaklade. Tu so žig, blazinica za žige, svinčnik in vpisna knjiga.

Žig na vrhu gore: tebi je namenjen ta slavošpev.

Mnogokateremu gorniku si smisel in pomen ture, resnična trofeja in popolno zadostženje zbiralcu, ki se ves prepoten in napol obnemogel končno privleče na vrh. Ko odpre skrinjico in te zagleda, kako droban ležiš na dnu, ga ganotje prevzame in s tresočimi se prsti (in z iskricama v očeh) te nežno prime za držaj in tvojo nogo omoči na blazinici, napojeni s črnim za žigosanje. Potem te s sveto in ponižno spoštljivostjo (včasih tudi s kancem pene v koticu ust) previdno odtisne v eno, dve, tri transverzalne knjižnice, v vodnike po slavnih poteh, na nešteto razglednic, na roko, na čelo, če je treba. Z žigosanjem množice knjižic in razglednic uresniči svojo davno mladostno željo, da bi postal poštar ali pa vsaj manjši zvezni uradnik, da bi pečatil in žigosal nesmrtno listine, zgodovinska pisma in prenujna potrdila. Če se morda zgodi, da zbiralec s seboj nima prepotrebne transverzalne knjižice ali dnevnika, (takšna malomarnost je sicer redka, a obsojanja vredna), potem služi namenu tudi drugače zasmehovani in zaničevani listič toaletnega papirja. Črnilo se sicer na taknem papirju pregloboko vpije in ga preproji skozinsko, vendar vemo, da v sili hudič še muhe žre. Doma je treba potem žig prilepiti v transverzalno knjižico, z lepljenjem pa se lepota celote zmanjša. Zbiralec je še dolgo potem ves na trnih: nalepljen žig — to je vendar proti pravilom, dvomljivo je, ali je lastnik knjižice sploh bil na vrhu, knjižice same na vrhu ni bilo: o tem priča nalepljen odtis žiga. Tudi ko končno zbere vse odtise žigov, ki potrjujejo, da je opravil slavno pot in knjižico odpošlje strogi kontrolni komisiji, se ne sprosti, vse dokler ne dobi zaželeno priznanja.

Včasih pa v zbiralčevem žepu ni niti lističa toaletnega papirja. V takem primeru je za odtis dobra tudi roka, ponavadi hrbtišče dlani, zgodi pa se, da si največji navdušenci žig odtisnejo tudi na čelo — naj se ve, kdo je bil na vrhu, kdo ga je pohodil! Takšno dokazilo je posebej potrebno, če gre za stavo, ko se iz vzvišenega pretiravanja in hvalisanja (sodobna mladina bi rekla nakladanja) ob obloženi mizi v kakšni planinski koči, ko pijača ravno prav stopi v glavo in noge, izcimi obljuba, da se je največji junak sposoben v strahovito kratkem času povzpeti na pomemben vrh in se nato vrniti v kočo. Po takšni obljubi, ki ponavadi potegne za seboj stavo v obliki polnih pivovskih steklenic, sicer teče junakov znoj v potokih in ko pride junak skoraj v zadnjih zdihljajih na vrh, preklinjajoč svojo neumnost — tista pijača izza obložene mize se je bila že razkadila in tistih nekaj obljubljenih steklenic piva naj vrag pocitra! —, prepoteni in sopeči junak pritisne žig na roko ali na čelo. Navzdol grede znoj že dodobra izmije odtis, ko se junak — zmagovalc — vrne v kočo, je zbrana družba že pri naslednji temi — in le z največjo vztrajnostjo mu uspe izterjati obljubljeno stavo. Takšno je pač življenje: junaštvo in slava sta hitro pokvarljivo blago.

Vendar takšni junaki niso značilni zbiralci žigov. Pravi zbiralec žigov je drugačnega kova gornik. Pravi zbiralec natanko ve, v kateri transverzalni knjižici je kak vrh, kje se posamezne vezne poti sekajo ali prekrivajo in tako skrbno pretehta, na kateri vrh se mu spleča povzpeti.

Največja nesreča, kar jih lahko zadene pravega planinca — transverzalca, se ponavadi začne povsem nedolžno. Scenarij sprva poteka natanko tako kot pri uspešni osvojitvi vrha z žigom. Ko se zbiralec ves razgret in utrujen pribiše na vrh, hipoma ugleda skrinjico, jo odpre in ko se mu po telesu že razleza blaženost, roka na dnu skrinjice ne otipa znane žigove oblike. Sprva ne verjame otipu; skrbno zloži vsebino skrinjice na skalo, žiga pa vseeno ni. Trpko razočaranje in nepotešenost naenkrat nadomestita blaženost. Spoznanje, da žiga ni, da ne bo posvečenega obreda žigosanja, se ponavadi sprevrže v pravično ogorčenje nad brezsrčnim, a na srečo neznanim tolovajem, razbojnikom in tatam, ki je z vrha gore odnesel njen simbol. Če bi bil tat vedel, kako neznanstvo je bil preklet skupaj s svojim ožim in širšim sorodstvom, kako globoko v neizgovorljive dele prebavil, plodil in rodil je bil nešteto krat poslan, potem gotovo ne bi od-

nesel žiga. Vendar je tatu takrat, ko je pohlepno žigosal svoje razglednice in knjižice, obšlo neznosno poželenje po žigu, da bi ga imel vedno pri sebi, da bi po mili volji vedno in povsod pečatil in žigosal. Bilo je čisto tako razpoloženje, kakršno je v zgodnjem srednjem veku obhajalo grofe in volilne kneze, ko je umiral varuh državnega pečata, pa so se med seboj morili in si zavdajali, se ovajali in drug drugega črnili kralju, le da bi se prikopali do državne svetinje in z njo legitimno pečatili kraljeve odloke. Ubogi in preklinjani tat se dandanašnji žiga kmalu naveliča. To pač ni državni pečat davnega kraljestva — žig z vrha gore v dolini nima več svoje čarne moči.

Pravi gornik — zbiralec žigov s skrinjico, v kateri ni žiga, nima kaj početi. Še z vrhom ne ve, kaj bi počel. Ves zmeden in razočaran se ozira okoli in morebitne druge obiskovalce pretresen sprašuje, ali morda vedo, kje hranijo dvojnik žiga. Če mu potem kdo pove, v kateri koči morebiti imajo tako zaželeni predmet, ga nič več ne zadrži na vrhu. Jadрно zloži svojo opremo in malico v nahrbtnik in jo kar teščajno odkuri k svojemu cilju.

Markacisti nekaterih planinskih društev se zavedajo, kakšnemu trpljenju so izpostavljeni planinci-transverzanci, če kdo z vrha ukrade žig. Ko na vrh že stotič nesejo nov žig, ker je bil devetindevetdeseti primerek ukraden, sklenejo kraje enkrat za vselej končati. Novi žig priklenejo z verigo. Če je vrh dovolj dobro obiskan, pa niti to ne pomaga. Čez teden, dva se najde zlikovec-korenjak, pretrga verigo in reši prikljenca. S koncem verige vred ga vzame s seboj.

Po nekaj neuspešnih poskusih vkovanja v verigo markacisti nato pri graverju naročijo kovinski žig. Privarirajo ga na železno palico, dva palca debelo in seženj dolgo, palico pa poleti globoko zakopljejo in zacementirajo v vrh gore. S takšnim ukrepom so zbiralci žigov naenkrat potešeni in razočarani. Na vrhu gore jih sicer vedno čaka vzdani žig, toda tistega pravega užitka pri žigosanju ni več. Ni več pomakanja žiga v črnilo, ni občutka nežnega stebela med prsti, ni mehkega gumijastega odtisa, pač pa je treba železni žig najprej namazati s črnilom, potem pa pritisniti papir nanj, kar pa nikakor ni tako razburljivo in potešujoče kot klasično žigosanje.

Bodisi da se žigosanje srečno konča in v vseh srcih igrajo slavnostne koračnice, bodisi da žiga ni, bodisi da se gornik za žige sploh ne zanima — v vsakem primeru gredo gorniki z vrha gore v dolino. Skrinjica z zakladi ostane vrh hriba.

Toda na obisk čakajo tudi vsi tisti vrhovi, na katerih ni ne skrinjice in ne knjige, še svinčnika ne.

GORE, KI SO NANJE POZABILI

ENE SAME NEBEŠKO LEPE SANJE

MATJAŽ ČUK

Loška stena. Morež, Bricelj, Bavh... sama čudna, skrivnostna imena. Le kakšni morajo biti potem šele vrhovi?!

Pravijo, da je to najbolj zapuščen konec naših gor, da v te kraje zlepa ne zaide človek. Pravijo tudi, da planinec tod nima veliko iskati. Da je preveč strmo. Nisva se kaj dosti menila za te govoric in sva raje kar šla. Saj vendar ne more biti tako hudo! Pa sva res imela nekaj težav. Najprej nama jo je zažogla voda, ki bi morala biti v lesenih koritih pod lovsko kočo, pa je tam seveda ni bilo. Bila pa je, in to celo še prav blizu — le kje drugje neki kot v lovski koči! Razločno sva namreč videla pipo v sobi. Ni kaj! Ti lovci se že znajdejo! Vodo so si potegnili kar lepo v kočo! Seveda s tem najin problem še vedno ni bil rešen. Lovska koča je bila namreč zaklenjena in nič ni kazalo, da bi bil kdo od njih v bližini...

Ampak srečo — to sva pa imela! Na mizi zraven postelje je namreč stala navita budilka, dokaj zanesljiv znak prisotnosti človeka. Torej lovci so tu, o tem ni dvoma! Toda kdaj bodo prišli v kočo, tega seveda nisva mogla vedeti.

In sva šla. Le kdo bi čakal lovce? Bova že kasneje prišla po vodo! Kaj pa je tistih borih 300 metrov višinske razlike? Ravno toliko je bila namreč oddaljena Prevala, najin današnji cilj, kjer sva upala, da bova našla toliko ravnega prostora, da bova nanj postavila šotor.

Nasploh je bila pot skozi zapuščeno dolino Bale silno lepa. Malce sta nama jo zagrenila le težka nahrbtnika in kasneje še skrb za vodo, brez katere bi nama zgoraj bolj trda predla. Na Prevali sva namreč želela ostati kar štiri dni in nič ni kazalo, da bi v tej pasji vročini od zime ostalo še toliko snega, da bi nama v sili lahko nadomestil vodo.

Sicer pa je bila hoja skozi samotne bukove gozdove kar nekam otožna.

Še trdno zidani stanovi zapuščene planine Bale so govorili o življenju, ki ga je prehitel čas. Tudi prazne hiše še pred leti živeče vasice Logje so dajale kaj žalosten vtis. Mladi bežijo s teh negostoljubnih krajev v želji za boljšim življenjem, starih — ne, teh verjetno ni več. Ostajajo le prazne hiše in zapuščeni vrtovi kot neme priče življenja, ki ga ni več...

Dan je bil kot iz pravljice. Temno modro nebo naju je pozdravljalo, kamorkoli si

pogledal. Kar po vrsti so se odkrivali vrhovi, eden lepši od drugega. Najprej Pihavec in Bricelj, potem Pelci in na koncu, ko sva že prisopihala na Prevalo, še Plešivec. Zgodaj je še bilo, ko sva iskala čim bolj raven prostor za šotor. Oblezla sva vsa bližnjo in daljno okolico in se nazadnje odločila za krnico Lanževico nedaleč od Prevale.

Tu sva postavila šotor in namestila stvari. V vročem popoldnevu sva nato stopila k prijaznim lovcem, kjer sva natočila vodo. Niti sonce, ki je močno pripekalo, nama ni pokvarilo dobre volje, ko sva se s težkima nahrbtnikoma vračala nazaj. Pozno popoldne sva bila sita, »baza« pa dokončno pripravljena.

PELCI

Danes sva se kar malo zaležala. Prijetna toplota v spalnih vrečah je kriva, da z zamudo zapuščava tabor. Prvi sončni žarki se že nekaj časa sprehajajo po vrhovih Loške stene, ko sopihava po kamnitem žlebu proti grebenu Pelcev. Čeprav sva pozna, nama še lep čas ne bo vroče. Narava sama je poskrbela za to. Zahodno pobočje Pelcev je namreč še globoko v senci in sonce naju bo najbrž pričakalo šele na grebenu. Seveda, če bova do tja sploh prišla! Ne kaže nama ravno najbolje. Po vodniku se namreč ne znajdeva preveč. Nikakor nama ne uspe ugotoviti, kateri je Zadnji Pelc, to je vrh, ki bi ga morala obiti.

Ubereva jo kar po svoje. Odločiva se za strmo gredo v severozahodni steni vrha, za katerega sva bila vseskozi prepričana,

da je Zadnji Pelc, pa se je kasneje izkazal za Nizki vrh. Ta strma »bližnjica« nama je požrla debeli dve uri in kar precej živcev. Sprva široka greda se je namreč zgoraj zelo zožila in postavila pokonci ter nama pripravila nekaj krepkih presenečenj. Najprej so bile lepe, ne prestrme, a gladke plošče, ki sva jih zmogla z opornim plezanjem. Nato je sledil previs z dobrimi oprimki, na koncu pa še čudovita polička, ki naju je zelo izpostavljeno popeljala iz stene v zmerno strmo zahodno pobočje Pelcev. Od tod sva brez posebnih težav prilezla na greben nedaleč od sedla med Pelci in Nizkim vrhom.

»Nič huđega, bo pa greben Pelcev!« sva si dejala, ko sva presenečena spoznala, da sva pod Nizkim vrhom. Samo da nama ne bo pripravil prevelikih presenečenj! Seveda nisva mogla naprej, ne da bi zlezla še na bližnji Nizki vrh: malo zato, da si ogledava pot pred seboj, malo iz radovednosti, kaj je na drugi strani. Pozorni pogledi na greben so nama povedali, da ne bova imela lahkega dela. Strm skok v škrbini pred Zadnjim Pelcem je obetal, da bo še precej zanimivo.

Nisva se zmotila. Skok je bil res samo štiri do pet metrov visok, toda zelo strm, z mikroskopskimi oprimki in prav hudobno izpostavljen. Z mešanimi občutki sva gledala enkrat levo, na melišče dobrih 200 metrov nižje, nato pa desno, v Trento, nič manj globoko. Potem sva le zbrala dovolj poguma in se ga previdno lotila. Precej tenko sva piskala, kajti ni bila šala — vsaj za prvega ne — preplezati spoštljivo strmo mesto z borimi oprimki in še brez pravega varovanja. Škrbina, kjer je stal drugi, je bila namreč samo simbolična in kazalo je, da se bo zdaj — zdaj sesula. No, na srečo je bil zgoraj klin in tako so bili vsaj drugemu prihranjeni nič kaj prijetni občutki v želodcu.

Nedolgo zatem že stojiva na Zadnjem Pelcu. Težave so za nama, zdaj se lahko povsem posvetiva razkošnim razgledom. Tik pod nama leži krnica Srednjica, na nasprotni strani se bleščijo vrhovi Loške stene. Za Pelcem nad Klonicami kukata Jalovec in Mangrt, nad lepimi zelenicami Zadnje Trente pa se vleče dolg greben Trentskega Pelca, Srebrnjaka in Bavškega Grintavca. Prav pred nama pa se dvigata skrivnostni Skutnik in drzna ostrica Pihavca, za katero slutiva zapuščeno planino Bukovec. Zlasti so lepi pogledi na zeleno Prevalo in na samotno, od vseh pozabljeno dolino Bale.

Hoja po širokem grebenu je zelo prijetna. S strmega robu med Srednjim in Velikim Pelcem opazujeva trop gamsov, ki se brezskrbno »driča« po strmih snežiščih krnice Srednjice. Lep, toda ne prestrm grebenček naju pripelje na najin zadnji vrh, Veliki Pelc.

Dovolj bo za danes! Malo sva že utrujena in nič naju ne mika težak, izpostavljen

18. filmski festival

»FIFAD (Festival International du Film Alpin, Les Diablerets — Mednarodni festival gornjskih filmov, Les Diablerets) želi tudi s svojo 18. predstavitvijo spodbujati filmsko dejavnost in prispevati k njenemu napredku. Hkrati je njegov namen tako v Švici kot v tujini izboljšati, razširiti in poglobiti poznavanje Alp in v gorskih predelih živečih ljudi,« je napisano v januarski številki mesečnika Švicarskega alpskega kluba »Alpe«, ki izhaja v štirih uradnih jezikih Švice in ki vabi na ta festival.

Za »gorski film« bodo člani festivalske komisije smatrali vsakega tistega, katerega dogajanje je mogoče samo v gorah, za »filme o varstvu gorskega sveta« pa tiste, ki prikazujejo ali opisujejo predel, ki ga je treba varovati ali ki je že deležen varstva. Filme bodo na tem festivalu, ki bo od 28. septembra do 3. oktobra letos v kraju Les Diablerets, razdelili v pet kategorij: plezanje in alpinizem v skalah, odprave, dokumentarni filmi, igrani filmi in varstvo gorskega sveta (rastlinstvo, živalstvo, predeli, deležni posebnega varstva itd.). Na festivalu lahko sodelujejo tako poklicni kot amaterski filmski snemalci. Predvajali bodo filme v formatih 16 in 35 mm, opremljene s svetlobnim ali magnetnim tonom ali s posebej na magnetofonu posnetim tonom. Pravila in prijavnice je mogoče dobiti na nastovu: »FIFAD, case postale, 1865 Les Diablerets, CH«.

greben Pelca nad Klonicami, zato raje uživava v prijetnem lenarjenju in občudujeva širen razgled, ki se nama ponuja s samotnega vrha.

Prve meglice se pojavijo na nebu. Počasi se odpraviva navzdol. Seveda ne greva tja, od koder sva prišla, ampak kar po rebru, ki pada s Srednjega Pelca, kajti Naš alpinizem obeta, da bo tam lažje. Res ni nobenih posebnih težav, če izvzameva nekaj kratkih, nemarno strmih trav, ki pa nama ne povzročijo prevelikih skrbi. Kmalu sva na Prevali, nedolgo zatem pa že počivava doma, pri šotoru.

Kar prijetno sva si uredila svoje drugi dom. Nič nama ne manjka. Ploščata, ravno prav visoka skala služi za mizo, tik poleg nje je kuhinja, nekaj metrov stran, v skalni votlini, shramba, v senci za veliko skalo pa imava celo »hladilnik« z dragocenimi 16 litri vode. No, sedaj jo je seveda že nekaj manj, toda upava, da nama je vseeno ne bo zmanjkalo.

Natanko petnajst minut čez pet naju vsak dan zapusti sonce, ki izgine za bližnjo strmino nad šotorom. Večer hitro mine in prve zvezde že naznanjajo prihajajočo noč. Nekaj časa še kljubujeva vse hujšemu mrazu, nato se spraviva na toplo, v spalne vreče.

BEDINJI VRH — PLEŠIVEC

Ne, danes pa nisva tako pozna kot včeraj. Še v trdi temi se spotikava po strmem pobočju nad šotorom, kajti sonce nama ne bo prav nič prizanašalo. Jugovzhodna pobočja Loške stene so namreč že zgodaj zjutraj kar precej vroča. Zato se prav nič ne obirava in naju sonce ujame šele na Konjski škrbini, že visoko nad dolino. Sediva na grebenu in strmiva v dolino Koritnice globoko pod seboj. Ogromna, trapezu podobna gmota Pelcev naju pozdravlja na drugi strani. Bližnji Morež je že ves v soncu, za njim kuka najvišji vrh grebena, Bricelj.

Tik nad nama pa je Bedinji vrh. S skrbjo pogledujeva v njegove strme trave, ki so povrh vsega še mokre. Prve meglice prekrijejo najvišje vrhove, ko čez rosne trave priplezava na prvi vrh. Pred nama je globoka škrbina, za njo pa razbit greben, ki ni videti prav nič vabljiv. Kar spoštljivo strmo je namreč videti vse skupaj.

Seveda ne odnehava kar tako. Poskusiti ni greh, pravijo, in od blizu je potem tako ali tako vse lažje. Zato se čez sitno travnato strmino prav previdno spustiva v škrbino.

Tu si ogledava, kako naprej. Da bi obšla greben po koritniški strani, naju ne mika, kajti strme trave, ki sumljivo padajo v globino, ne obetajo najboljšega izteka. Čeprav veva, da je tod že hodil dr. Tuma — menda z derezami —, se na koncu raje odločiva za greben, kjer se počutiva pre-

cej bolj domače. Nisva sicer povsem prepričana, da se izteče, toda če ne bo šlo, bova pa šla nazaj.

Pa je kljub vsemu šlo. Najprej po lepi, ozki polički, ki sva jo na sredi zapustila, nato skozi krušljiv žleb na bližnji Bedinji vrh. S strahom sva potem hodila po položnem grebenu, ker sva se vseskozi bala, da nama bo neprehojen skok zaprl pot naprej. Pa se je izkazalo, da je bil strah odveč. Le čisto na koncu nama jo je zagodla izpostavljena prečka, ki sva jo počasi in previdno premagala.

Nadaljnja pot je minila kot ene same, nebeško lepe sanje. Uživala sva v hoji po strmih travah, ki so naju varno vodile nad globokimi prepadi — a kjer bi vsak napačen korak lahko postal usoden. Predvsem Bavh s svojim divjim grebenom in vrtoglavi prepadi je naredil name globok vtis. Nič bolj ni za njim zaostajal le nekaj metrov nižji Plešivec z nenavadnim, povsem svojevrstnim pogledom na Jalovec in Koritnico.

Komaj poldne je mimo, ko se že spuščava po zmerno strmem pobočju Plešivca na preval Čez Brežiče. Vroče sonce naju prisili, da si pod mogočno skalo poiščeva senco, kjer prelenariva nekaj prijetnih popoldanskih uric. Šele temni oblaki s prvimi kapljami naju pozno popoldne preženejo navzdol, k šotoru.

Kljub očitnemu poslabšanju vremena vztrajava v upanju, da bova jutri kljub vsemu še lahko sestopila skozi romantično krnico Dolič v dolino. Od tega naju ne odvrne niti oddaljeno grmenje, saj verjameva vremenoslavecem, ki obljublajo izboljšanje. Šele zvečer, ko se sumljivo pooblači in grmenje postane vse bolj grozeče, se odločiva za umik. V desetih minutah je vse pospravljeno in že drviva z rekordno hitrostjo v dolino, čez pičle tričetrt ure pa že pijeva pivo — na varnem, pri jeklenem konjičku v Bavšici.

Anton Salmič:

Prošnja gozda

*Toplota tvojega ognjišča sem
v mrazu zimskih noči,
prijeten hlad
v poletnem soncu,
slame sem tvoji hiši, deska tvoje
mize,*

*postelja, na kateri spiš,
in les, iz katerega gradiš ladje.
Držaj sem tvoje motike,
vrata tvoje staje,
les tvoje zibke in rakve.
Sem dobri kruh, cvet, lepola
in zdravje kraja.*

*Usliši mojo prošnjo:
ne uničuj me!*

(Iz glasila Naša pota PD Hrastnik)

INDIJANCI IN VREMENARJI

TOM VOJVODA

To leto v naši državi in domovini znanstveniki učijo, koliko znanosti in znanja v podjetjih manjka in koliko ga potrebujemo. Prav tako ga tudi ni dovolj v družbenih dejavnostih in seveda tudi ne v telesni kulturi. Kritiko znanosti o neznansstvenem delu v telesni kulturi torej imamo, to pa posredno zadeva tudi našo planinsko organizacijo, saj vemo, da sta znanje in znanstvenost potrebna tudi v naši organizaciji. To so med drugim ugotovili v telesnokulturnih skupnostih in drugih organih, ki urejajo in pomagajo urejati telesnokulturno dejavnost na Slovenskem. Vendar znanja s tega področja verjetno ne bomo kupovali, saj na koncu koncev za to ni niti trgovin niti še česa drugega.

Vemo, da je najceneje pridobivati znanje iz tujih logov. Moj prijatelj, ki je telesnokulturni strokovnjak, neprestano in verjetno že kar celo življenje skrbi za to, da slovenski narod prosvetljuje o koristnosti športne rekreacije in športa nasploh. Kako to naredi, pa vemo: naučiš se dva tuja jezika (kmalu bo le eden dovolj, saj angleščino govori že ves svet), si preskrbiš dovolj tujih člankov, citatov in povzetkov — pa začneš prevajati in svetovati. Človek je biološko bitje in je po vsem svetu precej podoben drug drugemu, kar pomeni, da nekatere znanstvene izkušnje iz belega sveta veljajo tudi pri nas. To je seveda tudi alibi mojemu prijatelju strokovnjaku. Za množično raziskovanje domače populacije, domačih vzrokov, domačega prebivalstva, domače telesne kulture na koncu koncev niti ni dovolj sredstev, raziskovalcev in programov; če pa je tega kdaj po naključju kaj le bilo, je kdo raje raziskoval del desnega prekata treniranega športnika v posebnih pogojih — ali pa kaj podobnega.

Za primerjavo naj povem staro in znano zgodbo o Indijancih, ki sekajo drva, te pa sem se spomnil zato, ker živijo Indijanci v Združenih državah Amerike, od koder pač črpamo glavni vir za našo znanost in seveda tudi za telesno kulturo.

Meteorologa so po radiu vprašali, kakšna bo zima, ki je bila pred vrati. Za vsak primer je odgovoril, da bo nekoliko hujša,

kot je bila lanska, ker bi bili ljudje-poslušalci bolj veseli, če bi se zmotil ob taki kot ob nasprotni napovedi. Ko je to že povedal, je z daljnogledom pogledal v bližnji indijanski tabor, saj Indijanci menda po znakih v naravi ugotovijo, kakšno vreme se pripravljajo. Videl je, da se ni zmotil, kajti Indijanci so vneto pripravljali drva. Čez nekaj dni je svojo prvo vremensko napoved še nekoliko zaostрил in isti dan videl, da Indijanci še kar pripravljajo drva. Čez nekaj dni je napovedal že skoraj katastrofalno zimo in popoldne spet videl Indijance, kako še kar pripravljajo drva. Pa je le sedel v avto, se odpeljal k njim in jih vprašal, kako vedo, da bo zima huda. Odgovorili so mu, da so pač poslušali dolgoročno vremensko napoved v radiu ...

Primerov imamo tudi blizu dovolj: pred časom, ko je ves svet gradil rafinerije, smo jih gradili tudi mi, zdaj tudi Jugovija na isti indijanski način proizvaja računalnike, pa tudi planinci bi radi, kot kaže, okrog Triglava postavili še kakšnih pet planinskih koč, saj bo zima dolga — oziroma, saj nekaj podobnega delajo tudi drugi.

TEKAJOČI NARODI

Pustimo Indijance, a ostanimo še nekoliko v Ameriki. Pred dvajsetimi leti ali še prej je ugledna ameriška zavarovalnica izdelala tabele, koliko si lahko težak, da se še poceni zmažeš pri življenjskem zavarovanju. Glede na znanstvene podatke so bili njeni zavarovalci veliko pretežki. Ta podatek so obesili na velik zvon in dobili ustrezno potrdilo Indijancev, vsled česar so te kriterije prevzele tudi druge ameriške zavarovalnice. Celo predsednik ZDA je poslušal Indijance in zavarovalničarje ter ozmerjal svoje državljanke, da so predebeli, za njim pa sta to naredila še vojska in policija. Predebela Amerika se je zasmilila sama sebi, za njo pa se je z zamikom začel sam sebi smiliti še ostali svet. Angleščino seveda obvladamo in tako smo torej lahko dobri znanstveniki in zelo pametni.

Najprej so torej začeli hujšati, tekati, spreminjati življenjske navade Amerikanci, potem pa za njimi ves svet. Rodil se je jogging, aerobik in podobne športno-rekreativne dejavnosti, praktični kapitalisti pa so iz tega naredili biznis — posel. Začelo se je tekanje za življenje, odprli so posebne telovadnice, izdelali posebne drese, copatke in podobno. Določili so

Zakaj ne bi prijateljem in znancem povedali, da vam je Planinski vestnik všeč?

Zakaj jim ne bi svetovali, naj se tudi oni naročijo nanj?

papeža ali očeta jogginga, poleg tega seveda dovolj apostolov, ki so sprti razlagali, kako je stvar dobra in kako je to nova psihologija, novo gibanje. Zlasti Amerika je dobila novo kategorijo tekačih ljudi — in vsa zadeva se je kajpada preusmerila tudi drugam: tudi mi planinci zdaj že tečemo v tako imenovanem IOF teku. Nekateri so seveda pri tem veliko zaslužili: razvile so se tovarne s posebnimi trenerkami, posebnimi čevlji, posebnimi vetrovkami, posebnimi tuši, posebnimi mili, kozmetiko itd.

Transforni ljudje so poskrbeli, da tudi v Sloveniji ni bilo več dovolj hoditi, ampak je bilo treba odtlej tekati. Nasploh se s hojo ne zasluži dovolj in ker hoji težko kaj pradaš, bomo sedaj raje tekli — in smo tekali.

Tovarne planinskih čevljev so skoraj ustavile proizvodnjo, naši mediji in moj prijatelj strokovnjak pa so postali svečeniški nove vere, novega gibanja. To psihologijo je le nekoliko zmotila aerobika, ki pa je hitro mehko pristala tudi pri nas; nekaj se s tem marsikomu resda uspelo zaslužiti, veliko pa ne.

Potem se je zgodilo tisto, kar se je pri Indijancih in meteorologih. Računalniško in informacijsko zasvojenca Amerika in njene zavarovalnice so ugotovili, da suhci cepajo prej kot nekoliko bolj okrogli, da prejšnje tabele niso poštene in natančne in da skratka ni nič hudega, če imaš nekoliko preveč. Tablice so torej popravili, ta »preveč« pa bodo sedaj postopoma postavili kot osnovo za kriterij. Podjetja za hujšanje bodo zamenjala proizvodni program in nastala bodo druga podjetja. Mimogrede se je namreč izkazalo (kar je bilo že prej jasno), da sedanjega človeka, ki je že deset tisoč let poljedelec in vsaj sto let industrijski delavec, s tekom ne kaže nazaj spreminjati v lovca; lomi nog in infarkti tekačih so spet pokazali, kje smo se zmotili (seveda ne pri nas). Tudi oče jogginga je v plemenitem dejanju preminil.

Naši ljudje in moj prijatelj so sramežljivo poročali o spremembah v znanosti; potrebno je le nekaj časa in pravilno izrazje, pa se ta zadeva previdno obrne: spet se vrnimo k hoji ali čemu drugemu!

10.000 STOPNIC DO KREDARICE

A saj sploh ni rečeno, da smo v Sloveniji hojo ta čas prepovedali! Še več: imamo nekatere organizacije, ki se s tem ukvarjajo, imamo celo nekakšno narodno identiteto v tako imenovanih planincih ali pohodnikih!

Koncepta torej ne menjamo, saj smo ga že imeli; sedaj je le težko ugotoviti, kdo je Indijanec in kdo vremenoslovec ...

Hoja spet postaja v ZDA, Angliji in vsej Evropi pa še kje drugje najbolj popularna zadeva. Mogoče bo to postala tudi v vsej Jugoslaviji priporočena oblika športa in rekreacije. Verjetno bo marsikateri filozof s svojim izdelkom o telesni in kulturni športni rekreaciji sedaj našel pot in izdelek za tista okolja, ki to gojijo.

Ali kot je dejal prijatelj, visok planinski funkcionar: »Mi planinci smo res čudni Indijanci: določeno usmerjenih radijskih oddaj resda ne poslušamo, a le nekako in dovolj primerno preživimo tako mile kot hujše zime.«

Marsikaj pa v medijih vendarle ujamemo, posebno še tisto, kar je pomembno za planinstvo. Prijatelj novinar je lanskega decembra povedal (povzel), da bomo za vsako prehojeno stopnico navzgor živeli štiri sekunde daljše življenje. Seveda je izvir te novice spet v Ameriki. Čudovito: če stanuješ v osmem nadstropju, hodiš vsak dan dvakrat dvesto stopnic navzgor, kar je osemsto sekund ali čudovitih štirinajst minut daljše življenje. Kdor vpraša, zakaj je teh štirinajst minut čudovitih, je neizobražen: ne ve namreč, da vsaka cigareta skrajša življenje za sedem minut, ta statistika, špekulacija in podatek pa so spet prišli iz Amerike (kot smo že omenili, je izredno pomembno znati angleško). Oprimo se torej na znanost, na naravo in na potrebna znanstvena sporočila — pa bomo lahko za enako dolgo življenje v miru in bilančno urejeni pokadili svoji dve cigareti.

Ko tako računam, sem izračunal: če je stopnica v stanovanjski hiši visoka petnajst centimetrov, višinska razlika od Vrat do Kredarice pa 1500 metrov, delimo teh tisoč petsto metrov s petnajstimi centimetri in dobimo deset tisoč stopnic, kolikor je iz Vrat na Kredarico. Kdor je preračunal do sem, že ve, kaj lahko stori, kar zadeva cigarete: to pomeni sto cigaret, v kozarce vina pa tega zdaj ne bomo preračunavali.

Kaj se lahko zgodi? Že vidim kadišnico na gori, posebne vlake strastnežev — in problem kurjave na Kredarici bi reševali s sežiganjem odvrgnenih cigaretinih filtrov. Znanosti pač moramo verjeti, če je poslana med nas, tako, kot to delajo moj prijatelj in kolegi strokovnjaki nasploh.

To moje pisanje je mogoče manj primerno za občutljiva ušesa in oči bralcev Planinskega vestnika, vendar bo mogoče kdo le razmišljal z menoj. Bojim se samo, da se bomo tako še večkrat zaleteli.

Vendar ostanimo pri problemu vsaj na koncu: kar velja za Ameriko, verjetno ne velja popolnoma za nas, saj smo že večkrat ugotovili, da smo nekaj izjemnega in neprimerljivega tako v svetu kot doma, posebno še tisti Slovenci, ki hodimo v gore — baje pa nas je takih kar okrog 450.000.

SPOMINSKI POHODI V SLOVENIJI

HINKO LEBINGER

Zap. št.	Naziv	Čas pohoda	Značka	Organizator
1.	Novoletni pohod na Kum	2. januar	1 × B, 3 × S, 5 × Z	PD Kum Trbovlje
2.	Po poteh pohorskega bataljona	januar	3 × B, 3 × S, 3 × Z	PD Zreče
3.	Po poti Cankarjevega bataljona (nočni pohod)	januar	1 × B, 3 × S, 5 × Z	PD Škofja Loka
4.	Pohod krajanov Prebold-Marija Reka	januar	za vsak pohod	PD Prebold
5.	Zdravju nasproti na Goro Oljko	januar	legitimacija	PD Polzela
6.	Spominski pohod Dramlje	februar	2 × B, 4 × S, 6 × Z	PD Dramlje
7.	Spominski pohod na Stol	februar	1 × B, 3 × S, 5 × Z	OO ZZB Jesenice
8.	Pohod na Poldanovec	februar		PD Nova Gorica
9.	Nočni pohod na Uršljo goro	februar		
10.	Pohod na Oseke	februar		Zveza rez. voj. starešin Zg. Tuhinj
11.	Po poteh Štajerskega bataljona	februar		PD Zagorje
12.	Pohod po Vorančevi poti	februar		Odred kor. jeklarjev, Ravne na Koroškem ZSMS občin, kjer poteka pohod
13.	Pohod po poteh XIV. div.	februar		
14.	Po poti partizanskih kurirjev in terencev	februar		Planinska sekcija OO ZSMS Šmartno v Rožni dolini
15.	Po Vojkovih poteh na Nanos	marec		PD Podnanos
16.	Pohod žensk na Hleviše	marec		PD Idrija
17.	Zimski pohod na Snežnik	marec	3 × B, 5 × S, 7 × Z	PD Ilirska Bistrica
18.	Zimski pohod na Porezen	marec	2 × B, 4 × S, 6 × Z	PD Cerkno
19.	Pohod na Pugled	marec		PD Špik
20.	Skupinski pohod po Brežiški planinski poti	marec		PD Brežice
21.	Pohod na tromejnik	marec		Počitniška zveza pri OK ZSMS Murska Sobota KS Bitnje, Žabnica, Sv. Duh in Jošt SPD Celovec
22.	Pohod po poteh Rovta	marec		PD Polzela
23.	Pohod na Arihovo peč	marec		
24.	Pohod na Dobrovlje	april	1 × B, 4 × S, 8 × Z	PD Polzela
25.	Spominski pohod »Štampetov most«	april	za vsak pohod	PD Železničar Ljubljana
26.	Pohod Rašica	april	za vsak pohod	PD Janez Trdina
27.	Pohod na Golobar	april		PD Bovec
28.	Pohod mladina iz Nove Gorice v Gorico	april		OTKZ Nova Gorica
29.	Po poteh nanoške bitke na Nanos	april	2 × B, 5 × S, 8 × Z	PD Vipava
30.	Pohod na Boč	april		PD Poljčane

Zap. št.	Naziv	Čas pohoda	Značka	Organizator
31.	Pohod »Ob mejah KS Liboje«	april		PD Zabukovica
32.	Pohod na Bukovico	april		PD Žalec
33.	Pohod po poteh revolucije v Mostje	april		OK SZDL Ptuj
34.	Tek in pohod na Oklo	april		Smučarski klub Ihan
35.	Pohod na Ključ	april		ZTKO Vrhnika, PD IMP
36.	Manifestativni pohod po poteh Djure Djakovića in Nikole Hečimovića	april		ZSMS Maribor
37.	Prvomajski pohod na Slivnico	maj	nalepka 3 ×, 5 ×, 8 × 10 × značka	PD Cerknica
38.	Pohod na dan Valvasorjevega doma	maj		PD Radovljica
39.	Pohod na Hleviše in Jelenk	maj		PD Idrija
40.	Pohod po poteh spominov in tovarštva okrog Ljubljane	maj	za vsak pohod	Poseben odbor za pohod
41.	Pohod na Blegoš	maj	2 × B, 4 × S, 6 × Z	PD Poljanske doline
42.	Pohod po Šaleški poti	maj		PD Titovo Velenje
43.	Pohod na planino Sleme	maj		PD Tolmin
44.	Pohod bolnišnica »Celje«	maj	3 × B	PD Ljubno
45.	Pohod na Špičasti vrh	maj		PD Idrija
46.	Pohod na Paški Kozjak	maj		PD Vinska gora
47.	Pohod okoli Števerjana	maj	medalja	PD Števerjan
48.	Pohod na Sabotin	maj		KS Solkan
49.	Pohod na Davovec	maj		ZB Cerklje
50.	Pohod na Žlebnik	maj		TVD Partizan Šoštanj
51.	Pohod Rijeka—Ljubljana	maj		ZSMS Ljubljana
52.	Po poteh Dolomitskega odreda	maj		TD Katarina
53.	Pohod na Kozlek	maj		PD Ilirska Bistrica
54.	Pohod po poteh Celjske čete	maj	za vsak pohod	PD Štore
55.	Pohod na Poljano	junij	za vsak pohod	ŠD Kokrica
56.	Pohod na Kališče	junij	5 × Z	PD Kranj
57.	Partizanski pohod Trbovlje na Vrhe	junij	značka	SO Trbovlje in TO Črni diamant
58.	Trim pohod na Jošt	junij	2 × B, 4 × S, 6 × Z	Trim klub Sava
59.	Po poteh II. grupe odredov	junij		KK SZDL Ivančna gorica
60.	Pohod v Matkov škof	junij		PD Solčava
61.	Pohod na Golico	junij		PD Jesenice
62.	Pohod na Dobrovlje	junij		PD Dobrovlje
63.	Trim pohod na Lajše	junij		PD Cerkno
64.	Pohod po poteh bojov in zločinov okupatorja	junij		PD Idrija
65.	Pohod po poteh bočkih partizanov	julij		PD Rogaška Slati
66.	Poletni pohod na Snežnik	julij		PD Ilirska Bistrica
67.	Ščurkov pohod	julij	1 × B, 3 × S, 5 × Z	PD Saturnus

Zap. št.	Naziv	Čas pohoda	Značka	Organizator
68.	Množični pohod na Kofce	avgust		PD Titovo Velenje
69.	Tragom heroja Zdravka Rob—Dednik—Turjak	avgust		PD Valjevo
70.	Pohod na Ratitovec	september	2 × B, 4 × S, 6 × Z	PD Železniki
71.	Srečanje na Kriški planini pod Krvavcem	september	5 ×	ZB Cerklje
72.	100 družin na Nanos	september	4 × B, 7 × S, 10 × Z	PD Postojna
73.	Pohod na tromejo Peč	september		TD Kranjska gora
74.	Pohod na Krim	september	3 × B	PD Podpeč Preserje
75.	Pohod po poteh NOV	september	za vsak pohod	PD Ig
76.	Pohod po vrhovih okoli Pogačnikovega doma	september		PD Radovljica
77.	Spominski pohod na Kočno	september		PD MO Bohor, Senovo
78.	Pohod od spomenika do spomenika	september		Partizan Naklo
79.	Trim pohod na Graško goro	september		PD Titovo Velenje
80.	Pohod na Krn	september		PD Kobarid
81.	Pohodni maraton	september	značka	PD Idrija
82.	100 žensk na Triglav	september	diploma	Teleks
83.	Pohod na Slavnik	oktober	3 × B	PD Koper
84.	Po ilegalnih poteh maršala Tita	oktober		OK ZMS Tržič
85.	Pohod okrog Žirov	oktober		PD Žiri
86.	Po poteh borb in zmag	oktober		PD Bohor, Senovo
87.	Pohod ob spomenikih NOB	oktober		PD Zabukovica
88.	Pohod na Čreto	oktober		PD Vransko
89.	Pohod in tek na Rašico	oktober		ŠD Novinar
90.	Pohod po poteh Gorjanskega bataljona	oktober		PD Novo mesto
91.	Pohod po poteh brežiške čete	oktober		PD Brežice
92.	Pohod na Slivnico za praznik občine 22. X.	oktober		PD Cerknica
93.	Pohod Kamnica—Urban	oktober		PD Maribor Matica
94.	Izlet na Celjsko kočo	oktober	značka	MO PD Celje
95.	Pohod v Gandijev spomin	oktober		AO PD Jesenice
96.	Po poteh II. grupe odredov	oktober		PD Kamnik
97.	Tek in pohod na Lubnik	oktober		PD Škofja Loka
98.	Po poteh partizanskih kurirjev	oktober		PD Dovje- Mojstrana
99.	Pohod na Goljake	oktober		PD Ajdovščina
100.	Pohod na Čemšeniško planino	sept.—oktober		PD Zagorje
101.	Pohod na Martinovo nedeljo	november		PD Brežice
102.	Pohod na Mrzlico	november		PD Trbovlje
103.	Pohod na Tisje	december		PD Litija
104.	Pohod na Javornik	december		PD Idrija

Značke pomenijo: 1 × B — za prvi pohod srebrena značka in 5 × Z — za pet pohodov
 130 bronasta značka, 3 × S — za tri pohode zlatna značka.

IZBIRA ČEVLJEV JE PRI NAS KAR PRIMERNA

VAREN KORAK NA PLANINSKIH POTEH

Nobenega dvoma ni: najpomembnejši del planinčeve opreme so čevlji. Še tako lep popotniški izlet se konča vsaj s slabo voljo, če dobi popotnik žulje. Še tako prijetno potepanje po gričih sredogorja se spremeni v trpljenje, če tiščijo čevlji. In še tako lahka tura po visokogorju postane muka, če podplati neprestano spodrsavajo, če planinec čuti vsak kamen pod nogami in če se mu noge v gležnjih neprestano zvrtajo.

Še posebno so dobri čevlji pomembni v visokogorju, kajti od njih je marsikdaj odvisno življenje: marsikaterega zvina ne bi bilo, če bi bile planinčeve noge primerno obute, marsikaterega zdrsa s hudimi telesnimi poškodbami ne bi bilo, če bi čevlji na snežišču dobro »prijeli«, marsikdaj gorski reševalci ne bi bili pogrebcji, če bi planinci ne hodili po včasih tako hitro spremenljivih visokih gorah v copatah.

Včasih so planinci hodili v hribe v glavnem v gozdarjih, težkih hribovskih čevljih z debelo, močno profilirano gumo. V takih čevljih je bil korak zanesljiv in hoja varna. Ko so take čevlje pri nas dali iz proizvodnje, so nekateri veliki čevljarji začeli izdelovati drugačne popotniške in planinske čevlje. Ljubitelji narave, ki radi hodijo izključno po gričih, ne potrebujejo težkih čevljev, ampak lažjo visoko, vendar za varno hojo ustrezno obutev. Popotniki in transverzanci imajo spet nekoliko drugačne potrebe — in so jim na voljo njihovim pohodom primerni močnejši in za varno hojo izdelani čevlji. Planinci in alpinisti, ki se odločijo za treking (takšno planinstvo kajpada ni mogoče samo v Nepal ali v Andih, ampak si ga je mogoče »izmisliti« tudi pri nas), si spet kupijo drugačne čevlje, primerne njihovim potrebam.

Posebno zadnji čas hodi pri nas vse več ljudi po gričih in gorah v planinskih

Zürs: od 38.736 do 40.775 dinarjev

čevljih adidasovega programa, ki jih izdeluje kranjska Planika. Za skoraj vse popotniške in planinske potrebe je mogoče v naših trgovinah kupiti adidasove planinske čevlje; ne izdelujejo jih edinole za vrhunske alpiniste in dobro trenirane planince, ki hodijo po visokogorju v zimskih razmerah.

Predstavljamo nekaj adidasovih planinskih čevljev, ki jih je mogoče kupiti pri nas, ker jih pač izdelujejo pri nas, v Planiki.

Najlažji od takih planinskih čevljev je model »KEMPTEN«, popotniško obuvalec iz mehkega boksa, s katerim se je mogoče

Trekking: od 46.705 do 49.163 dinarjev

odpraviti na dolge poti, na primer na popotniško pešpot E-6 ali E-7. Tako lahko je, da popotniku na nogah praktično ni treba nositi nobene teže. Gležnji so v njem dobro zavarovani. Podplat iz poliuretanske pene blaži udarce, zunanji podplat iz profilirane gume zagotavlja varno hojo. — Čeprav Planika velike količine tega modela proda v tujino, ga vendarle izdelava dovolj tudi za domače potrebe.

Najbolj znan adidasov planinski čevlji, ki je hkrati najstarejši član te planinske družine, je »ZÜRS«. S takimi čevlji so med drugim člani jugoslovanske alpinistične odprave na Mount Everest prehodili velik

Kempten: od 27.890 do 29.358 dinarjev*

* V vseh cenah je že zaračunano 16,5 odstotka prometnega davka, kar pomeni, da so navedene cene maloprodajne.

Reinhold Messner: od 46.705 do 49.163 dinarjev

del poti do višine več kot pet tisoč metrov. Kakovost teh čevljev z leti ni prav nič izgubila — in kdor se po našem sredogorju noče »šminkati«, hodi v teh čevljih, ki so za takšne hribe zelo primerni. Čevlji, ki jih posebej priporoča tudi zahodnonemška popotniška zveza, so izdelani iz močnega govejega boksa, prav idealni pa so za hojo po poteh in stezah, po kakršnih peljejo dolge popotniške poti.

Med planinci, ki se odpravljajo v visokogorje in ki večidel hodijo po takih gorah, je najbolj iskan model »TREKKING«, ki že sodi v zahtevnejši program. Ti izjemno lahki čevlji so pripravni za popotnike in planince, ki imajo športne ambicije. Izdelani so iz govejega boksa in imajo tako prirejen in podložen jezik, da tam ne more priti v čevlji niti prah niti mokrota. Konstrukcija podplata je taka, da ne povzroča potenja. Zunanji podplata je iz profilirane gume, da je korak varen.

Za gorske ture je karseda primeren model »REINHOLD MESSNER«. Ti čevlji so kot nalašč za planince, ki so namenjeni na dolge, naporene ture. Deli, kjer v čevlju najpogosteje pride voda, so obdelani tako, da so proti vodi odporni. Tako kot pri vseh adidasovih čevljih so tudi pri tem modelu gležnji posebej zavarovani, prav tako pa pred žuljenjem varujejo z

Nepal: od 36.523 do 38.445 dinarjev

mehkimi materiali obdani notranji deli čevlja. Rabi ustrezen je tudi podplata, ki je prirejen za hojo po visokogorju.

Model »NEPAL« je primeren za udobno hojo predvsem po sredogorju. Čeprav je zgornji del izdelan iz najlonskega materiala, obdelanega s poliuretansko plastjo (ali pa prav zaradi tega), noga »diha«, čevlji pa odbijajo vodo. Dolg podložen jezik preprečuje, da bi v čevlje prišla voda in prah, notranji del pa je tako podložen in oblikovan, da preprečuje žuljenje. V teh čevljih je med drugim plast goreteksa, materiala, ki zavaruje nogo pred zunanjo mokroto, vendar noga v njih ni neprodušno zaprta, ker skozi ta material lahko normalno »diha«. Zaradi poševno odrezane pete se noga lepo prilega čevlju.

Tauern: od 56.444 do 59.415 dinarjev

Novost na našem trgu so adidasovi čevlji »TAUERN«, ki so izredno funkcionalni planinski čevlji, skonstruirani na podlagi najnovejših biomehanskih spoznanj. Zgornji del čevlja je iz govejega usnja, ki odbija vodo. Zavezuje se kot pravi gorski čevlji, tako da je v njem mogoče nogo v gležnju upogibati po želji in potrebi. Opetnik je seveda oblazinjen in oblikovan tako, da se prilega nogi. Mehko je obdelan tudi notranji del podplata, da med hojo ni čutiti kamenja, zunanji podplata pa je gumijast in zagotavlja varno hojo tudi po visokogorju.

Poleg naštetih modelov je mogoče pri nas kupiti še nekatere druge iz teh kategorij, ki se bolj kot po lastnostih razlikujejo od teh po zunanjem videzu.

Preden se odpravimo na dolge poti po gričih in gorah, si nujno izberimo ustrezne čevlje, ker so eden od najpomembnejših pogojev za varno hojo.

PLANTIKA

adidas

V GORAH NI NAVIJAČEV

Planinec je že šestdeset let, je dolgoletni predsednik planinsko-smučarskega društva Slavija iz Beograda, za seboj ima več kot petdeset planinskih transverzal in je prebil približno 6500 ur v gorah. Prehodil je približno 23.000 kilometrov, če pa bi sešteli vse višine, na katere se je povzpел, bi bilo to za več kot 850.000 metrov.

Napisal je približno 50 strokovnih in informativnih člankov s področja planinstva. Občasno predava o planinstvu in naravi narave. Je avtor priročnika »Vodnik po Tari«.

Z dr. Kunom Vidričem smo se pogovarjali na njegovem domu v Ulici 29. novembra v Beogradu.

— **Doktor, že zdavnaj ste se seznanili s Taro. Kako sta se sprijateljila in kakšna je bila takrat?**

— Prvič sem bil na Tari leta 1936. Takrat je bila to samotna planina, do katere je vozil »čiro« iz Beograda dvanajst ur. S kolodvora je bilo mogoče v treh urah pripeljati do Bar, kjer je živela pastirica Desa: tam so bile njene staje in hišica, v kateri je stanovala, tam je stala tudi brunarica, ki je bila pravzaprav podružnica pošte, pozneje pa je postala planinski dom. Uro hodá od doma je bil majhen hotel — brunarica s kuhinjo in jedilnico v pritličju in z nekaj sobami v prvem nadstropju. To je bilo pravzaprav vse.

— **Planinci pravijo, da ste prvi markirali poti na Tari in da ste prvi opisali Taro. Ali je to res?**

— Kolikor mi je znano, pred menoj ni nihče markiral in markacij ni bilo. Ko sem prihajal na Taro, sem spoznal kmeta, do-

ma iz Jasikovice, majhnega, gibčnega, pametnega. V pogovorih z njim sem zvedel, da pozna številne steze in veliko ljudi. Vodil me je tja, kamor me je zanimalo iti, pozneje pa sem sklenil markirati nekatere poti, v glavnem na Barah. Dom je bil tam, tako da smo imeli osnovne pogoje. Treba je bilo edinole še pripraviti osnovne možnosti za planinarjenje.

To sem začel delati leta 1952, že naslednje leto pa sem organiziral opremljanje poti s klini v kanjonu potoka Rače, ki sem ga pred tem seveda preplezal, da bi ga proučil. Imeli smo srečo, kajti ta čas so gradili hidrocentralo in smo tam dobili potreben material in tudi ljudi, ki so nam pomagali opraviti delo. Na livadi nedaleč od Kaludjerskih bar smo prav kmalu organizirali zlet planincev Srbije.

S prijateljem Kurjakom in njegovo kobilico, ki smo jo klicali Svetlana, sem prepeščil celotno Taro in jo začel markirati. Kmalu je bila markirana pot Kadinjača—Tara in zaznamovana transverzala. Dolgo sem delal, da sem Taro uredil za planinarjenje.

— **Z veliko ljubeznijo govorite o Tari. Ali je še kakšna druga gora ali planina, ki je pustila na vas podoben vtis?**

— Ohranjen je, na primer, močan vtis iz mladosti, ko sem hodil v Slovenijo k svoji babici in dedku. Pogosto sem plezal na goro Hum. To je nizka gora, nekdanji vulkan, visoka komaj 600 metrov, vendar je z nje lep razgled. Morda je gora, ki je name pustila poseben vtis, Mrzlica. Posebno pa so me prevzele Julijske Alpe, njihova barvitost, razgledi s tistih vrhov,

Drugačne težavnostne stopnje

Na generalni skupščini UIAA konec lanskega leta v Münchnu so se dogovorili, da bo komisija za alpinizem letos na novo ovrednotila težavnostne stopnje plezanja. Prav tako bo izdelala mednarodno veljavna pravila za tekmovanje v plezanju. V ta namen bodo kmalu ustanovili podkomisijo.

Turki iščejo plezalca

Turška planinska zveza organizira praktičen tečaj za plezalce in planince, ki bo v Demirkaziku v pogorju Taurus od 5. do 15. septembra letos. Turška zveza išče dva izkušena plezalca, ki bi želela na tem tečaju sodelovati kot trenerja. Za oba bo preskrbela hrano in stanovanje ter vozovnico v Turčijo in iz države domov. Plezalski trenerji, ki bi želeli sodelovati, naj pišejo na naslov: Türkiye Dagcılık Federasyonu, Beden Terbiyesi ve spon Genel Müdürlüğü, Ulus Is Heni A Blok, Ankara, Turkey.

Prirastek v mednarodni zvezi

V veliko družino UIAA (Union internationale des Associations d'Alpinisme — Mednarodno združenje alpinističnih zvez) sta vstopila nova člana: Kraljevska maroška zveza za smučanje in planinstvo in Malezijska planinska zveza (Persatuan Mendaki Malaysia). Žal pa se je odpovedal članstvu v mednarodni organizaciji Irski alpinistični klub. Vendar je Irski klub temu ostala v UIAA: v njej je namreč še vedno včlanjena Irski planinska zveza.

Dan čistih gorá

Za leto 1987 je načrtovan mednarodni dan čistega gorskega sveta, ki bo najverjetneje 26. septembra. Da pa bi ne ostalo samo pri enem »čistem« dnevu v gorah in da bi dosegli konkretne rezultate, naj bi se, kot priporočila Mednarodno združenje alpinističnih zvez, vključile v celoletno akcijo vse državne zveze in v svojo akcijo pritegnile tudi množične medije obveščanja.

zgodovina vseh tistih krajev od dr. Kugyja dalje in motivi, ki so ga vodili na raziskovanja in planinarjenje.

— **Znano je, da ste najstarejši planinec — transverzalec v Jugoslaviji. Katera družbena priznanja so vam posebno pri srcu med vsemi, ki ste jih prejeli za dolgoletno delo v planinstvu?**

— Dobil sem veliko priznanj, omenim pa naj le nekatera med njimi. Dobil sem zlato značko Planinske zveze Beograda, Srbije in Jugoslavije, zlato plaketo SR Srbije, častno značko viške transverzale, značko transverzale Bata-Rade Petrović s številko 1 itd. Imam vse tri značke v tekmovalju planincev-transverzalcov (bronasto, srebrno in zlato), ki ga je začelo društvo Željezničar iz Zagreba.

— **Znani ste kot človek in planinec, ki propagira in ima rad hojo po transverzalah. Zakaj imate radi transverzale?**

— Transverzale so izredno koristne za planinstvo. Ne glede na vzroke, zaradi katerih hodijo ljudje po transverzalah, obišče veliko planincev tudi tiste kraje in predele, kamor sicer ne bi šli. Sam sem leta 1961 prehodil prvo transverzalo in od takrat nadaljujem hojo po transverzalah iz preprostega vzroka, da hodim po gorah in po dobro zaznamovanih transverzalnih poteh, kjer ni nevarnosti, da bi zašel.

— **Koliko transverzal ste prehodili in katera vam je najljubša?**

— Prehodil sem 56 transverzal in težko rečem, katera mi je najbolj pri srcu. Morda je to velebitska, ki je zelo težavna in traja pot po njej 14 dni, vendar ponuja veliko užitek. Prav tako so mi drage tiste, ki peljejo po Zasavju. Tam so izredno lepe gore, ki niso težavne, jaz pa sem hodec, pešec in ne plezalec, čeravno sem se loteval tudi plezalnih tur, če je bilo potrebno.

— **Ali še planinarite?**

— Zadnja štiri leta hodim samo še na Taro, kjer sem markiral nove planinske poti po zelo zanimivih predelih.

— **Katerega dogodka z gora se posebno dobro spominjate in o njem pogosto pripovedujete?**

— Tak dogodek je moj prvi alpinistični vzpon, ko mi je bilo 18 let. S svojim prijateljem Bistrom sem bil v Kamniških Alpah, ko naju je na vrhu ujel snežni metež. Najprej sem moral premagati paniko, da sem sestopil z vrha in prišel v planinsko kočjo. Uspelo mi je. Zelo lepa doživetja imam s hoje po velebitski transverzali z Egorovim in njegovo hčerkico. Prav tako mi je ostala v spominu hoja po kornatski transverzali.

— **Naj vas na koncu vprašamo: ali je planinstvo šport?**

— Puritanci pravijo, da ni. Planinstvo ni šport v tistem smislu, kot je nogomet ali kosačka, ker v planinstvu ni gledalcev. Ni-mamo navijačev, toda kljub temu je pla-

ninstvo šport. Nobenega vzroka ni, da bi lahko rekli, da ni šport, kajti s planinstvom ne krepimo samo telo, ampak tudi duhá. Človek, ki gre pogosto v gore, mora marsikdaj pokazati jekleno voljo in ga ne sme zgrabit panika, ker bi bil v tem primeru izgubljen tako on sam kot vsi tisti, ki jih je peljal v goro. Ne bi mogel trditi, da planinstvo ni šport.

— **Zakaj je planinstvo sploh potrebno človeku?**

— V planinstvu najdem samega sebe. Iz gora se vračam utrujen in izčrpan, vendar zadovoljen in sproščen, to pa je tisto, kar vsak človek nujno potrebuje.

(Planinar, Beograd)

odmevi

ENOTNA VPREGA PLANINCEV

Zavedam se, da s tem početjem ne ustvarjam nove vrednosti. Pišem, ne da bi komu koristil, z medsebojnim neplodnim zaposlovanjem smo pa pri nas že tako zasvojeni, da več ne ločimo zrno od plevla. Dva prispevka sta mi pritegnila pozornost: Alenke Bizjak »Čigave so propadajoče gore«, objavljen v PV št. 1/87, in izjava Emila Herleca, objavljena v Jani št. 4/87 na strani 49.

Alenka dobra tri leta po odpiranju novega dela Triglavskega doma na Kredarici nasprotuje sanitarijam na vodno splakanje in četr leta po odpiranju dodatnih prenočitvenih zmogljivosti za 75 ležišč in novih zimskih prostorov v Koči pri Triglavskih jezerih razmišlja o umestnosti te gradnje. Povedati moram, da smo do sedaj sprejemali samo pohvale za povečanje in prenovo teh dveh najbolj obiskanih postojank v Triglavskem narodnem parku. Gradnja je bila opravljena, potem ko so idejne projekte odobrili organi investitorja, Planinskega društva Ljubljana Matica in Planinske zveze Slovenije, po izdelavi lokacijskih dokumentacij in pridobljenih lokacijskih dovoljenjih SO Jesenice oziroma SO Radovljica. Pri tem je sodelovala tudi delovna organizacija Triglavski narodni park.

Urejanje in gradnja bivačkov, zavetišč in gorskih postojank ni odločitev in breme samo posameznih planinskih društev, temveč je sestavina dela Planinske zveze Slovenije. V okviru te zveze društev se morajo sprejemati načelne odločitve o prilagojevanju opremljenosti gora, razvoju planinarstva, o gradnji in vzdrževanju nadelanih poti, neoskrbovanih zavetišč ter oskrbovanih koč in planinskih domov.

Planinska zveza je pred dilemo: ali povečati zmogljivosti postojank ali planinstvo preusmerjati na malo obiskovane gore, na dneve med tednom in izven glavne sezone. Sem spada tudi alternativno gibanje pohodov na vrhove brez obiskovanja planinskih koč in domov.

Sam sem vse življenje planinaril, pa vendar redko prestopal pragove oskrbovanih postojank. V zgodnji mladosti sem se jih izogibal, ker nisem imel denarja, pivovska steklenica mleka in kos kruha pa je bila moja prehrana. Pozneje sem plezanje čez stene in gorske vzpone združeval s prpravami na zimska smučarska tekmovanja, zato počivanje med potjo ni bilo zaželeno. Spal sem običajno doma in tudi pri pohodu iz Mojstrane na Triglav in vračanju prek Doline Triglavskih jezer in Bohinja sem se z večernim vlakom vračal domov. Alternativno gibanje naj bi v izogib vlaganja sredstev v povečanje zmogljivosti visokogorskih postojank in v interesu manjšega onesnaževanja okolja, zraka in vode zlasti med mladimi propagiralo enodnevne vzpone brez obiskovanja postojank.

Deloma bi gotovo uspeli. Da pa bodo postojanke tudi v prihodnje potrebne, so spoznali že naši predniki, saj so triglavske postojanke zgradili že v 19. stoletju. Planinarstvo zajema skoraj vso življenjsko dobo od rosne mladosti do pozne starosti. Starostna struktura planincev je pestra, več pa je tistih, ki daljših tur brez vmesnega primernega počitka ne morejo in ne smejo opraviti. Sam sem 40 višinskih kilometrov poletnih vzponov držal do starosti 70 let, sedaj pa je že za preprost pohod na Triglav vmesno spanje zaželeno in skoraj potrebno.

Struktura obiskovalcev Triglavskega pogorja je bila razlog za pritisk na povečanje in prenovo visokogorskih postojank. Po prenovi Staničevega doma, Tržaške kočice na Doliču in Zasavske kočice na Prehodavcih je po daljšem odlaganju leta 1982 prišlo na vrsto povečanje in prenova Triglavskega doma na Kredarici, ki mu sledi Koča pri Triglavskih jezerih. Zavedali smo se, da s povečanjem zmogljivosti poletnih konic obiska ne bomo zbrusili, zato bi seveda želeli enakomernejše tedenske pohode planincev. To velja tudi za izvensezonske in zimske obiske.

Pri skrbi za ekologijo je premalo samo kritizirati stanje; potrebno je tudi svetovati rešitev. Razmišljali smo o izrabi sončne energije in vetra ter o suhem odstranjevanju fekalij, ostalo pa nam je to, kar imajo drugi: sanitarije na vodno splakovanje s triprekратно greznicno velike zmogljivosti na Kredarici in dodatno za Kočo pri Triglavskih jezerih. Obiskovalci so zadovoljni. Do preliva vode iz greznice na Kredarici še ni prišlo. Čistoča te vode pa je taka, da bi jo lahko ponovno uporabili za sanitarije.

Oskrbovanje visokogorskih postojank traja le tri mesece, tudi voda v ceveh bi bila večji del leta zamrznjena; zato, zaradi urejenosti in oddaljenosti omenjeni triglavske postojanke nista udeleženi pri onesnaževanju površinskih in podtalnih voda. Pohvale, ki jih sprejemamo na Kredarici od domačih in tujih gostov za notranjo funkcionalnost in zunanjo arhitektonsko prilagojenost okolici ter vse več obiskov so naše najboljše zadoščenje. Samo želimo si lahko, da bomo po prenovi v letošnjem letu to doživeli tudi v Dolini Triglavskih jezer.

Razumljivo je, da sanacije, adaptacije in večji investicijski posegi visoko, na vozno nedostopnih krajih, brez helikopterja niso več možni. V svojem prispevku »Helikoptertjerji predvsem v gorah zmanjšujejo številne probleme« sem javnost že opozoril na krizno stanje v Letalski enoti milice (LEM). To smo najbolj čutili pri gradbenih delih v Dolini Triglavskih jezer. Letalska enota milice kljub sklenjeni pogodbi že 26. 2. 1986 ni mogla opraviti sprejetih storitev; zadnji trenutek nas je rešila enota JLA s svojimi težkimi helikopterji. Pa ne le PD Ljubljana Matico: tudi PD Srednja vas pri adaptaciji Vodnikove kočice, bohinjske lovice pri koči v Suhu, kmeti pri staji na Ovčariji, Kompas pri žičnici Zelenica, pašno skupnost Žirovnica pri staji na Begunjsčici, Železarno Jesenice pri postavitvi dimnika. Vsem interesantom pa ni bilo možno ustreči. To je dokaz, da potrebe po helikopterskih storitvah obstajajo in da je dobro opremljena letalska enota milice nujna, zlasti za potrebe planinstva. Tega se zelo dobro zavedajo v vodstvu Planinske zveze Slovenije in še bolj v Republiškem sekretariatu za notranje zadeve. Izjave Emila Herleca v reviji »Jana« so zato težko dojemljiva tako kar zadeva obtoževanje Planinske zveze Slovenije in zlasti kar zadeva našo najbolj obiskovano visokogorsko postojanko Triglavski dom. Citiram to obtožbo: »Nujno potrebujemo nov, močnejši helikopter, kajti pokvarjeni, ki je sicer tudi močan, je že zdelan in to na račun gradnje planinskega doma na Kredarici, kar je pravi škandal.«

Vse helikopterske storitve za postojanke so opravljene po pogodbah in so plačane — v investicijskih stroških pri Triglavskih jezerih so znašale okoli 20 odstotkov. Z LEM nismo imeli nobenih sporov, nasprotno, vedno smo odlično sodelovali. Težava je le v opreuljenosti, za katero upamo, da bo letos vsaj delno rešena.

Gorska reševalna služba pri Planinski zvezi Slovenije bo organiziranost, opremljenost in učinkovitost velike reševalne akcije dveh mladeničev na območju Komna—Koča pri Triglavskih jezerih gotovo analizirala, zato se v to ne bi spuščal. Vesel sem, da se je srečno končala, posebno pa bom zadovoljen, če bo pospešila reševanje helikopterske flote Letalske enote milice. Veli-

kih gradenj visoko v gorah v bližnji prihodnosti sicer verjetno ne bo, potrebne pa bodo preнове, zamenjava opreme, dopolnitve in podobno, kar bo brez helikopterja težko uresničljivo. Tudi redno oskrbovanje postojank postaja vedno bolj problematično.

S složnim sodelovanjem in dopolnjevanjem bomo planinci vse probleme lahko učinkovito reševali, z neplodnim medsebojnim zaposlovanjem pa nobenega.

Gregor Klančnik

Da ne bo pomote

V prispevku Enkratne podobe Špikov sem zapisal stavek, ki ga lahko napačno razumemo. Zato prosim za popravek, ki naj se glasi:

»V prispevku Enkratne podobe Špikov sem zapisal, da pravijo domačini Gozdu Martuljku še danes Rute, kar je staro ime za to vas. Rute pa poznajo tudi na severni strani Karavank. Pesem Pojdam u Rute je doma iz Rut na Koroškem.«

Miha Marenčič

Popravek

V članku z naslovom »Ali je Slovenija gorata dežela?« v prvi številki PV 1987 sta na sedmi strani bistveni napaki. Skriti sta v stavkih: »Nad 1000 metrov se pri nas dviga le 0,88 % vsega površja, v svetovnem povprečju pa 27 %. Svetovno povprečje pasu 1000—2000 m je 16,2 %, pri nas le 0,85«. Številki je potrebno popraviti pri deležih v Sloveniji: površja nad 1000 m je pri nas 10,88 % in v pasu 1000—2000 m ga je 10,85 %. Da gre za napaki, je pazljiv bralec PV uvidel že iz primerjave številke na strani 5.

Ivan Gams

NEKAJ METROV GOR ALI DOL?

Ko sem prebiral zadnjo lansko številko PV, mi je nekaj napačnih podatkov zmotilo užitek ob branju. Nekdo bo sicer rekel, nekaj metrov gor ali dol, vendar to ne bo niti geodet niti geograf.

Na strani 560 je za Dom na Kofcah navedena višina 1505 m. Da ta podatek ni pravilen, vemo že od leta 1980. Prva in druga izdaja planinske karte Karavanke in tretja izdaja planinskega vodnika Karavanke navajajo višino 1488 m. Čas je tudi že zdavnaj potekel za popravek na nazivni plošči doma.

Nadalje me motijo tudi različni podatki za pristop do kočje iz Podljudelja. Ne strinjам se z avtorjem članka, ki navaja dobre

tri ure. Smatram, da je tudi za silvestrsko obdobje zadostovalo dobri dve uri. Na smerni tabli v Podljudelju piše 2 uri, v planinskem vodniku Karavanke pa 2 do 2,5 ure.

Na strani 564 je navedena višina za Veliko Mart. Ponco 2592 m, za Malo Ponco pa 2383 m. Pravilno je za Veliko Ponco 2602 m in za Malo Martuljško Ponco 2502 m. Zadnji podatek sem tudi sam preverjal. Ta napaka je sicer opravičljiva, ker so se nove višine prvič pojavile šele v planinski karti Kranjska gora z okolico, 1986, vendar je potreben popravek.

Franc Mulej

PLANINSTVO IN PLANINSKI VESTNIK

K temu pisanju me je spodbudil članek Aleša Rotarja v lanski septembrski številki Planinskega Vestnika. Tudi meni namreč že dolgo precej stvari glede našega planinstva ni čisto po volji. Zato bom v naslednjih vrsticah načel, omenil in morda predlagal kakšno rešitev za probleme, ki bi utegnili postati nevarni za pravilen razvoj planinstva pri nas. Veliko vlogo v tem razvoju naj bi imel tudi Planinski vestnik.

Na prvem mestu je tu gotovo množičnost, njeno vsesplošno spodbujanje in preštevovanje udeležencev na najrazličnejših planinskih shodih in pohodih po vseh koncih Slovenije. Množično v gore, množično sem in tja! Toda kot ne more vsak na skalkalnice v Planico (oziroma si ne upa), tako tudi vsak ne more v gore (oziroma naj vsaj ne bi šel). Zato ob vsej tej propagandi množičnosti spodbujajmo raje pravo planinstvo (gorohodstvo) z vsem, kar sodi zraven: znanje, dobra kondicija, pošten in kulturn odnos do gora in do ljudi, ki se tu srečujejo. Ravno kultura je tisto, kar manjka mnogim, ki se po načelu množičnosti znajdejo v gorah.

Ali bo planinec na pohodu na Stol res doživel zasneženi zimski vrh tak, kot je? Ne, zagotovo ne bo! Če pa mu je le do (včasih prav pretirano) živahne družbe, je dovolj tudi po dolinah, kjer je tudi bolj varno za veseljačenje. Če je morda prišel le zaradi značke in bahaštva, pa tako nima kaj iskati v gorah.

Ali niso morda množični pohodi tudi po tuha tistim, ki si v majhni družbi nikdar ne bi upali tja gor?

Premalo imamo gora in prelepe so, da bi lahko po njih lazil vsakdo, ki mu je le malo mar za naravo in okolico, ki sploh ne opazi in doživlja lepote okoli sebe. Za o naj bi vsaj po visokogorju ne bilo pohodov. Za tiste nižje pa je tako in tako treba pohodnike še vzgajati, da bodo nekoč za

njimi resnično ostale le stopinje — in v pohodnikih lepi spomini. Planinska organizacija mora torej še bolj skrbeti za pravilno in vsestransko vzgojo svojega članstva in za propagando planinca od nog do glave. Takega planinca, ki ne bo tulil po gorah in bo prinesel smeti na primerno mesto v dolino; ki mu ne bo tuja hoja po lažjem brezpotju in ki bo znal čim pravilneje ocenjevati okoliščin, v katerih se znajde. Tako bo potrebno manj dragih reševalnih akcij, saj bodo po gorah pohajali ljudje, ki se bodo znali tudi obrniti, če ne bo šlo in ki jih ne bo takoj zajela panika, če ne bo vse tako, kot je v lepem soncu v dolini.

Reševalne akcije so drage, planinska članarina pa za tistega, ki vsaj trikrat na leto gre v gore, sploh ni visoka, saj se mu prav kmalu povrne s cenejšim spanjem v postojankah. Kaj če bi k tej članarini dodali primerno visok znesek za Gorsko reševalno službo? Mislim, da večina ne bi imela nič proti. Ob stotisočglavi množici slovenskih planincev bi se to že nekaj poznalo, če ne več, vsaj kakšna akcija bi bila poplačana.

Dejavnost Planinske zveze naj bo torej v gorah, njeni akterji pa vzorni, kvalitetni planinci in alpinisti, pa četudi jih bo nekaj manj. Mar ni bolje, da imamo dobre planince, ki bodo šli desetkrat, dvajsetkrat na leto na turo, kot pa množico vriskačev, ki se pojavijo le v visoki sezoni v okolici najbolj modnih vrhov? Potem tudi ne bodo potrebne tolikšne zmogljivosti postojank, ki pa so zasedene silno kratek čas. Denar za gradnjo, ki ga gre veliko, bo lahko šel v druge namene in alpinistom ne bo treba plezati po dimnikih, da bi zaslužili kakšen dinarček za odprave, kjer nas dostojno zastopajo v svetu.

Po vojni so rekli: 'Vsi v mesta, živela industrija!', zdaj pa imamo od tega manj, kot smo hoteli imeti in bolj strupeno okolje, kot bi ga smeli imeti. Tam gori v Idrijskih hribih klecajo mogočne, zapuščene kmečke hiše, kjer skozi razbita okna žalostno tuli veter, kjer ni krompirja na poljih in ne tropov krav po pašnikih. Zato še enkrat dobro razmislimo ob tem 'Vsi v gore!'.

Planinski vestnik tu s primerno vsebino lahko stori mnogo. Premalo ljudi ga bere, previsoka je cena. Zakaj ima vsako planinsko društvo propagandno komisijo? Naj se potruji! Tudi ZOTKS, ki izdaja revijo Življenje in tehnika, je nekoč s tako propagando (sicer po šolah) dosegla, da se je število naročnikov precej povečalo. In če bo naročnikov Planinskega vestnika več, bo lahko zajetnejši in morda tudi cenejši. Tudi več ljudi bo vanj pisalo in kakovost prispevkov se bo izboljšala, saj bo imel urednik večjo izbiro. Ne bo se moglo zgoditi, da bi nekdo kar deset strani (dvajset odstotkov) v eni številki namenil poročilu z 'veselice' slovenskih planincev

in nam na široko poročal o številu popitih steklenic vina in o volu, ki se je baje vrtel na ražnju. Potem pa se ti pojavi še celostranska fotografija neke množice na vrhu Triglava! Tako sem se razhudil, da sem ročno odjavil Planinski vestnik.

Zdaj ga spet kupujem. Prva letošnja številka zasluži vso pohvalo, lahko pa se še kaj izboljša. Če bo Planinski vestnik v prihodnje vsaj tak, ga bo verjetno začel brati še kdo. Manj naj bi bilo novic in poročil s shodov, pohodov, proslav itd., več prostora pa namenjeno poučnim člankom (kot n. pr. v omenjeni številki o alpinističnem smučanju), varstvu narave in primernim literarnim prispevkom. Nekoč so Planinskemu vestniku menda očitali pretirano literarnost. Toda planinstvo je dejavnost, ki ima močan vpliv tudi na duhovno plat človeka. Članek (morda tudi potopisni), ki bo poskušal prikazati lepote gora in doživljanje tistega, ki je tam hodil, bo samo koristil. Tudi predstavitev novih knjig bo dobrodošla stvar, izogibali pa naj bi se najrazličnejših do skrajnosti suhoparnih pregledov tujih in domačih revij (le z naštevanjem naslovov) in kratkih, brezsebinskih novic!

Planinskemu vestniku pod roko novega urednika želim srečno pot.

Marjan Bradeško

ODGOVORNOST PLANINSKIH VODNIKOV

Pismo bralke Jelke, sicer pravne strokovnjakinje, tudi s področja gorskih nesreč, objavljenega v PV 1986/9, stran 414 je povzročilo kar nekaj odziva.

Tov. Jelka zelo koristno opozarja na potrebo po pravni ureditvi odgovornosti planinskih vodnikov (PLV), istočasno pa opozarja, da bi morali biti PLV o kazenski odgovornosti malo bolje seznanjeni oz. »da bi bilo treba vodnikom povedati tudi nekaj o tem.«

Po svojem lastnem občutku, potrjenem z nekaj pobudami PLV oz. poznavalcev Programa za PLV, sem se odločil, da je sicer koristen sestavek potrebno bralcem PV pojasniti oz. dati dodatno informacijo.

Vzgoja PLV je terjala, da izdamo tudi program vzgoje za te kadre. Že v prvem programu, ki je izšel v ciklostilni izvedbi marca 1975, je bil vključen tudi predmet »Moralna in pravna odgovornost«.

Ko je Planinska založba PZS leta 1983 program prvič izdala v tiskani izvedbi, sem kot urednik programa prosil dolgoletnega planinca in planinskega delavca, sicer pa priznanega slovenskega sodnika dr. Doreta Tominška, da za PLV potreben, kori-

sten in odgovoren predmet korektno obdelati in obravnava.

Dr. D. Tominšek je gradivo obširno obravnaval v tezah in obdelal tudi kazensko odgovornost PLV po tedanjem pravnem stanju (glej str. 24 do 32 učbenika Planinski vodnik).

Ker za planinsko šolanje še ni bilo na voljo potrebnih učbenikov o tej temi, je dr. Tominšek pripravil dodatno na straneh od 160 do 170 citiranega učbenika tudi opis vsebine predmeta Moralna in pravna odgovornost.

Slednji opis zelo koristno uporabljamo tudi pri drugem vzgojno-izobraževalnem delu v planinski organizaciji.

Vsak organizator nekajmesečnega seminarja PLV in pozneje preizkusa znanja je dolžan in je do sedaj poskrbel, da so kandidati za PLV obvladali snov predpisane predmetnika — torej tudi snov, ki jo obravnava predmet Moralna in pravna odgovornost.

Učne programe dopolnjujemo, kot to narekuje delo in spoznanja. Hvaležni bomo tudi za vse pisne pobude.

Danilo Škerbinek

PRAVILNO NAJ BI BILO GROHOT IN PRESTERALŠE

Že dolgo se želim oglasiti, ker se mi je nabralo več zadev planinskega značaja, za katere menim, da bi bilo prav, da jih rešuje prav Planinski vestnik. Ne mislim, da bi to pismo objavili, tudi ne posamezne zadeve, pač pa zelo želim, da bi jih upoštevali pri urejevanju revije.

Že v razgovoru s pokojnim Tinetom Orlom kot tudi z Marijanom Krišljem sem zaželel, da bi imel Planinski vestnik višjo naklado — morda bi jo dosegli z obveznim naročilom članov, po vzoru lovske organizacije. Razumel sem njuno obrazložitev in bi težko verjel, da bi se novemu vodstvu posrečilo občutno povečanje števila naročnikov, ne da bi si poprej ustvarili možnosti, kakršne imajo lovci. Večina članov PZS so le navadni planinci izletniki, skalašev je le malo, in če bi njim namenjeni prostor v reviji še razširili, sem prepričan, da bi se število naročnikov še zmanjšalo. Že sedaj očitajo, da je preveč plezalnih opisov, posebno v tujih gorstvih. Ali ne bi bilo mogoče za alpiniste izdati od časa do časa posebno prilogo o njihovi problematiki in dosežkih ali pa se v reviji omejiti le na kratko poročanje o tem? Da bi dosegli večje število naročnikov, je treba ostati pri poljudnem načinu pisanja, kakor je poljuden tudi sloj odraslih planincev. Mnenja sem, da niti člani upravnih in nadzor-

ni odborov planinskih društev niso naročniki Planinskega vestnika, da, celo predsedniki planinskih društev nimajo Vestnika naročenega. Kako naj bodo potem res dejavni planinci?

Tudi Planinski vestnik bi bil po mojem po-klican, da rešuje imensko problematiko krajev, gora itd. Že desetletja sem zapažamo, da so posamezna imena krajev, voda, gora in drugih naravnih značilnosti navedena različno, in to celo v istem listu in tudi v Planinskem vestniku. Naj navedem le nekaj primerov:

Izvor imena *Strelovec* je v Planinskem vestniku svoječasno lepo obrazložil pokojni Robanov Joža. Pozneje sem isto napisal tudi jaz, ker sem tudi iz drugih virov čul isto tolmačenje.

Ali pa ime planine *Grohot*: pišejo ga *Grohat* ali celo *Grohart*, kot je neki pisec nekje slišal. Pri domačinu Solčavanu ali Korošču gotovo ne. Pravilo je, da se imena pišejo ali izgovarjajo, kakor jih imenujejo domačini. Mesto tega pa jih pišejo, kakor se komu zdi, uredništva pa taka imena objavljajo, ker ni določeno — tako je prav in se drugače *ne sme* napisati.

Pri domačinih je v rabi tudi predlog grem v *Grohot* (tudi *Grohut*), ne pa *na Grohot*. Koča v *Grohotu* in ne *na Grohotu*. — Pač pa je na Okrešlju Koča *na Okrešlju* in na Klemenči jami Koča pod Ojstrico *na Klemenči jami*. Tu spet pišejo vsak po svoje.

Francetu Malešiču sem na njegovo željo dal nekaj pripomb k nameravanemu ponatisu karte PZS Kamniške in Savinjske Alpe in k Atlasu MK. Naj omenim le bele lise na vseh sedanjih kartah, ki v gornjem delu Belske Kočne ne navajajo ničesar drugega, kot da je tam neka stavba, in še to je le znak zanjo. To je nekdanja pastirska, sedaj bolj lovska bajta, ki ima napis *Offners Hütte, Otnerjeva bajta*. Planini med obema Koroškima Babama in Mrzlo goro in do vrha se pravi *Presteralše* ali *Prestaralše* (to, drugo zato, ker se za prostor v dialektu rabi beseda »*préstar*«). Beseda *Presteralše* ali tudi *Prestaralše* pride iz pomena za razmaknjen, razširjen, odprt svet. Kot se Logarska dolina konča pod slapom Savinje in se s skalnim pragom — skokom — loči od gornje doline — Okrešlja, tako se tudi Belska Kočna loči z nenadnim skalnim pragom od gornjega sveta *Prestaralša*. V karti Kamniške in Savinjske Alpe, izdani ob planinskem taboru leta 1968 v Logarski dolini, piše za ta svet *Prestajalše*, kar naj bi bil lovski izraz, podobno kot *Prestrežarše* — od prestreči. To je napačno zapisano in razumljeno — vsaj v našem primeru. Tudi Peter Ficko navaja v vodniku Kamniške in Savinjske Alpe iz leta 1973 na strani 169 napačno *Prestajalše*. Vse poznejše karte PZS kot tudi Atlas so brez napačne oziroma imena za ta prostor. V Planinskem vestniku

3/1980, stran 150, pod črto, sem o tem že pisal. Tudi s Tinotom Orlom sva si pisala o tem, a so bele lise — žal — še kar ostale.

V lanski februarški številki Planinskega vestnika je objavljeno besedilo sporazuma med Jugoslavijo in Avstrijo o planinsko-izletniškem turizmu v mejnem področju. S prijateljem Matkóvím Lojzom sva se sredi meseca septembra 1985 po določilih novega sporazuma prek Pavličevega sedla odpravila v dolino Belske Kočne. Po običajni markirani poti sva se nato povzpela v Presteralše, na Savinjsko sedlo in Okrešelj ter nato domov v Solčavo. Na naši strani so markacije vso pot lepo opremljene z dodatno zeleno črto in napisi. Na avstrijski strani so samo še stare, že precej obledele markacije in tudi že precej obledeli, seveda samo nemški napisi. Na kraju nekdanjega plavža je rampa — konec makadamske avtomobilske ceste. Odtod kaže tabla pot na Jenkovo planino, levo pa se nadaljuje markirana pot na Savinjsko sedlo. Pot je dobro zavarovana, le v nizki podrasti, zlasti v gornjem delu, že dolgo ni bilo otrebljeno burje. Nekako na višini 1500 metrov je studenec in koj zatem je pastirska bajta v Presteralšu, Offnerhütte. S tabel je mogoče razbrati, da je koča zavarovana kot naravni spomenik, na drugi tabli piše, da je to lovška koča, itd. Lovci še posebej opozarjajo, da je dovoljeno hoditi le po markirani poti. Ta svet je raj za gamse, ki se mirno pasejo po obširnih, precej zaraščenih meliščih, in to na vseh straneh. Navadni planinec se seveda rad drži steze, tisti drugi iz rodu plezalcev (po Mlakarjevo) pa seveda gredo po svojih potih in brezpotjih. Že na okrešelski strani so plezali in se potem vračali domov na korško stran. Dolina Belske Kočne, sicer docela slovenska, je — sodeč po napisih — še vedno v Hitlerjevi Ostmarki. Imena Presteralše, Globočica in druga se ne dajo napisati nemško, naj se vpišejo vsaj v slovenske karte, da bodo ostala v rabi.

Po sporazumu za prehajanje državne meje se je pokazalo, da bi bilo dobro vključiti nova prehodna mesta. Predlagam PZS, da se zavzame za nadaljnjo širitev prehodnih točk, in sicer bi bila zelo primerna rešitev, da bi odprli mejni prehod na Strevčovem vrhu — kjer je bil že pred vojno. Od najvišjega slovenskega naselja Sv. Duh — Podolševa, kjer sta postojanka PD Solčava — Koča pod Olševo — in mejna karavla, je do Strevčovega oziroma Šentlenarškega sedla na meji le zložna vozna pot, dolga kake tri kilometre, na drugi strani pa je do Šentlenarta še manj. Od koče v Podolševi vodi markirana pot na mejo in odtod do Potočke zijalke in na Olševo. Ob poti je odcep na avstrijsko pot, ki pelje do znamenitih trojnih, tako imenovanih *Lipševih* ali *Olševskih vrat*. Nekdanji prehod

in promet ljudi med obljudeno Solčavo in Železno Kaplo bi imel za vse prebivalstvo veliko večji pomen kot tisti na Pavličevem sedlu. Tudi če ne bi bilo cestnega prehoda, bi se le uro dolge peš poti domačini in tujci, izletniki in turisti gotovo razveselili. Sedanje prireditve na obeh straneh — tako pri Sv. Duhu kot v Šentlenartu — terjajo dolgo pot prek sedanjih mejnih prehodov, prav tako pa bi nov prehod omogočil našim planincem obisk Vrat, korškim pa Olševo po naši, lepši poti. Sodim, da je vse, kar sem napisal, izvedljivo ob dobri volji in primerni prizadevnosti vseh, predvsem seveda pristojnih organov — vse pa tudi v korist našega planinstva.

Valent Vider

iz planinske literature

Slovinci v japonskem almanahu

Japonci, ki so dejavni na vseh področjih človekovega udejstvovanja in tudi odlični planinci in alpinisti (znano je, da vsako leto organizirajo največ odprav v Himalajo, večjih in manjših), izdajo vsako leto

Ena od strani iz lanskega alpinističnega almanaha, na kateri je objavljen prispevek Staneta Klemenca o slovenski odpravi na Cerro Torre; med japonskimi pismenkami je mogoče prebrati imena slovenskih alpinistov.

alpinistični almanah, v katerem so nanižani vsi najpomembnejši alpinistični dosežki minulega leta z vseh petih celin. Lanski almanah je debel 270 strani, ima barvni ovitek, je natisnjen v japonskih pismenkah, le pod fotografijami so podpisi v latinici in angleškem jeziku, med besedilom pa so natisnjena tudi imena alpinistov z latinskimi črkami.

V tem pregledu so slovenski alpinisti dobro zastopani. V njem je natisnjen članek Marije Frantar iz Tjen Šana (območje Ala Tau, Kirgizija, Sovjetska zveza), Stane Belak pa je napisal poročilo o slovenski odpravi na Daulagirij. Cerro Torre je s slovenske strani predstavljen kar dvakrat: Matevž Lenarčič piše o trboveljski odpravi na to goro po Maestrijevi smeri in na Fitz Roy, Stane Klemenc pa o slovenski odpravi, ki je tod preplezala prvenstveno smer. Viki Grošelj piše o svojem vzponu na Kilimandžaro v Tanzaniji.

V tem svetovnem enoletnem pregledu velikih dosežkov v alpinizmu so slovenske in jugoslovanske smeri na številnih gorah tudi sicer dokaj pogosto omenjane, in sicer ob poročilih drugih plezalcev.

M. R.

Jugoslovanski alpinisti v »The American Alpine Journal«

Ugledna alpinistična revija »The American Alpine Journal« (letnik 1986) precej prostora v poglavju »Vzponi in odprave, 1985« namenja jugoslovanskim alpinističnim uspehom v svetovnih gorstvih, seveda po zaslugi naših prizadevnih korespondentov, med katerimi urednik omenja Francija Savenca celo v zahvali najzvestejšim. Poleg jugoslovanskih pa v omenjenem poglavju beremo tudi nekaj razveseljivih vesti o alpinistični dejavnosti slovenskih rojakov iz Argentine, združenih v Andinističnem klubu iz Bariloč (Club Andino Bariloche).

Na strani 189 najprej preberemo poročilo Zagrebčana Darka Berljaka o alpinistični odpravi Planinske zveze Hrvatske v južno-ameriške Ande, v severno steno vzhodnega Huandoya. V odpravi so sodelovali: Diana Brenko, Ružica A. Kiš in Miroslav A. Kiš, Branko Puzak, Davor Butković, Branko Ognančević in Darko Berljak, vodja. Kot beremo v poročilu, so Butković, Ognančević in Puzak v 1500 m visoki severni steni preplezali prvenstveno smer in jo ocenili za zelo težko (med IV. in V+ stopnjo).

Na domača imena naletimo spet na strani 203, v poročilu Vojislava Arka iz Bariloč v Argentini. V njem pripoveduje o dosežku treh slovenskih alpinistov iz Zasavja, Bogdana Biščaka, Rada Fajbana in Matevža

Lenarčiča v južni steni Fitz Roya, o čemer je Planinski vestnik že obširneje poročal. Na strani 205 pa Franci Savenc poroča o velikem uspehu slovenskih alpinistov v vzhodni steni Cerro Torre. Odpravo, o kateri smo videli tudi odličen televizijski film, je vodil Stane Klemenc, v njej pa so sodelovali še Janez Jeglič, Silvo Karo, Franček Knez, Pavle Kozjek, Peter Podgornik in snemalec Matjaž Fistrovec. Naši alpinisti so v vzhodni steni zmogli prvenstveno smer in jo ocenili kot ekstremno težko (od VII, do VIII+ stopnje, ter A3 in A4). Naveza Bogdan Biščak, Rado Fabjan in Matevž Lenarčič pa je ponovila Maestrijevo smer v Cerro Torre.

Na strani 206 Vojislav Arko iz Bariloč poroča, da se je njegov sin Tonček udeležil argentinske odprave na Cerro Cubo in Cerro Sonntag v južnem celinskem polarnem območju. Na oba vrhova se je povzpел tudi Tonček Arko.

Na strani 213 lahko preberemo obsežnejše poročilo o jugoslovanski alpinistični himalajski odpravi na Yalung Kang in o tragediji, smrtni nesreči Boruta Berganta. Avtor poročila je Tone Škarja, vodja odprave, v kateri so sodelovali še Filip Bence, Tomo Česen, Tomaž Jamnik, Silvo Karo, Pavle Kozjek, zdravnik Damjan Meško, Slavko Svetičič, Borut Bergant, Janko Humar, Janez Jeglič, Franček Knez, Marjan Kregar, Peter Podgornik in novinar Braco Zavrnik. V poročilu Škarja na kratko povzame potek uspelega vzpona in zapiše, da sta se Bergant in Česen povzpela po ozebniku med severnima stenama Kangčendženge in Yalung Kanga na vzhodni greben Yalung Kanga ter po njem na vrh. Pri sestopu je Borut Bergant zdrsnil in izgubil v globino.

Na strani 245 gospa Hawley iz Katmanduja poroča o odpravi Slovenskega planinskega društva Trst na Anapurno Dakhin (južno Anapurno). Najvišjo točko (5650 m) sta dosegla vodja odprave Lucijan Cergol in Lucijan Milič, potem pa sta morala zaradi velikih količin novo zapadlega snega sestopiti.

Že na strani 249 pa naletimo na poročilo Staneta Belaka o novi smeri v vzhodni steni Daulagirija. Poleg Belaka, vodje, so v tej slovenski odpravi sodelovali še Marjan Kregar, Andrej Štremfelj in Iztok Tomazin. Belak v jedrnatem, telegrafskem slogu poroča o dogajanju na gori, za katerega je bilo značilno predvsem slabo vreme jesenskega obdobja z močnimi vetrovi. Belak zapiše še, da so na višini 7500 m dosegli običajno, prvopristopniško smer na vrh Daulagirija, po njej nadaljevali še sto višinskih metrov, potem pa zaradi nemogočih razmer obrnili in sestopili v bazno taborišče.

Na domača imena naletimo spet na strani 290. O šestčlanski slovenski odpravi na

Nanga Parbat po Rupalski steni poroča Janez Skok, vendar ne navaja imen svojih petih tovarišev. Zaradi izredno slabega vremena, piše Skok, jim vzpon prek te slovite stene ni uspel. Slabo vreme in snežni plazovi, predvsem med taboroma I in II, so onemogočili napredovanje, saj so bile nevarnosti in težave prevelike, eden od članov odprave pa je doživel in k sreči preživel nesrečo, ki bi bila prav lahko usodna, pa se je končala le s telesnimi poškodbami.

Slovenska oziroma jugoslovanska prisotnost v lanskem »The American Alpine Journal« se končuje s poročilom Marije Frantar o jugoslovanski alpinistični odpravi v Tjen Šan, gorovje v sovjetski Kirgiški republikli. Njeno poročilo je pravzaprav seznam vseh vzponov, ki so jih opravili naši plezalci in med temi vzponi je veliko takšnih, za katere velja, da sodijo v sam kakovostni vrh.

*

To je le nekaj kratkih izvlečkov iz že tako bolj ali manj telegramskih poročil uredništvu »The American Alpine Journal«, ki so jih o vzponih in odpravah v letu 1985 (in tistih s preloma 1985/86 v Patagonijo) pisali naši alpinisti — kronisti ali vodje oz. člani odprav. Ti povzetki naj služijo predvsem kot informacija o hvalevrednem dejstvu, da slovenski in jugoslovanski alpinizem že vrsto let segata v svetovni kakovostni vrh. Kajti ugled nekemu dejanju tehtno potrjuje tudi informacija o njem v ugledni publikaciji. »The American Alpine Journal« to vsekakor je.

Mitja Košir

društvene novice

Enajstič po transverzali kurirjev

Za transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije je iz leta v leto vse večje zanimanje pohodnikov, čeprav so takšni pohodi glede na vse višje življenjske stroške vse dražji. Samo lani je to dolgo pot, najdaljšo slovensko transverzalo, ki poteka od Gančanov v Prekmurju do Slavnika na Primorskem, prehodilo kar 47 pohodnikov in dobilo kot priznanje za opravljeno pot veliko zlato značko. Med 47 lanskimi prejemniki značke je tudi Slavko Krušnik iz Ljubljane, ki je poti transverzale kurirjev in vezistov NOV Slovenije prehodil že enajstič. — Letos bodo prenekateri odsek te dolge poti, ki jo ima na skrbi PD PTT, morali na novo markirati, še posebno tam, kjer ni planinskih oznak. Marsikje bo treba obnoviti tudi žige in vzpostaviti nove kontrolne točke.

Srečanja na Uršlji gori

Kljub obilici snega so planinci s Prevalj organizirali zimska kulturna srečanja na Uršlji gori. Letošnja so bila posvečena pisatelju Francu Ksaverju Mešku, ki je živel in deloval kar 43 let na Selah pod Uršljo goro. Spored za soboto, 24. januarja, so pripravili člani moškega pevskega zbora Sele-Vrhe. Ubrane pesmi so povezali z besedami svojega pisatelja in tudi o njem so pripravili lep sestavek, s čemer so dokazali ljubezen do svojega in tudi našega, slovenskega pisatelja.

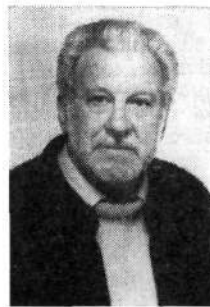
V nedeljo, 25. januarja, pa je pevski del sporeda pripravil VRES s Prevalj. Tudi njihove pesmi so povezovale lepe Meškove besede o ljubezni do rodne grude in do človeka, ki ostaja zvest slovenskemu rodu in naravi.

V obeh dneh je bila koča, ki ji pravimo »najvišji kulturni dom« na Slovenskem, polna obiskovalcev. Sobotna megla, ki je ovijala vrh, ni motila prisrčnega razpoloženja udeležencev srečanja. Nedeljsko sonce, ki je ožarjalo Goro in vse vrhove tja do Triglava, pa je iskrivi radosti dodelalo prešernega poleta.

Navdušenje nad prijetnimi doživetji je pri vseh obiskovalcih poplačalo napore zimskega vzpona. Zadovoljstvo nastopajočih in poslušalcev nas obvezuje, da bomo srečanja nadaljevali.

Ivanka Komprej

Sandi Blažina — šestdesetletnik

Sandi Blažina, znano ime slovenskega povojnega alpinizma, si je za 60. rojstni dan pred nedavnim privoščil posebno veselje. Z ženo Danico (prav tako alpinistko) se je sprehodil po nepalskih gorah, se približal najvišjemu vrhu sveta in si tako dokazal, da še zmore »zrelim alpinističnim letom« primerne podvige. Sandi Blažina je s tem proslavil ne le lep življenjski jubilej, temveč tudi 45-letnico nadvse aktivnega planinarjenja.

Plezati je začel v rojstnem Trstu že leta 1942 in je z alpinizmom nato vneto nadaljeval vsa leta bivanja v Ljubljani in Kopru, kjer živi že tri desetletja.

Leta 1964 je vodil prvo slovensko-jugoslovansko odpravo v Ande (Bolivija, Peru,

deset absolutnih prvih pristopov), leta 1975 je bil znova v andski odpravi, leta 1975 v kranjski odpravi v Hindukuš, bil je v prvi slovenski odpravi v Pamir, v Kopru je ustanovil in deset let vodil alpinistični odsek, je pobudnik ustanovitve plezalnega vrta v Črnem kalu, član gorske reševalne službe, gorski vodnik, ta čas tudi predsednik meddruštvenega odbora planinskih društev Notranjske in Primorske.

Še vedno živahno sredi dogajanj, ki so mu vseskozi do vrha napolnjevala življenje, takole premišlja: »Zadnji dosežki našega alpinizma so zares imenični in kažejo na velik napredek te dejavnosti, ki v vseh pogledih sledi svetovnemu alpinizmu. Seveda delajo povsem drugače, kot smo mi. Včasih smo trenirali enkrat na teden, sedaj to počnejo dvakrat na dan. Dobra priprava na velike dosežke v alpinizmu je lahko tudi tako imenovano prosto plezanje, čeprav ne vsebuje bistvenih sestavin alpinizma. Vsekakor pa je zelo privlačno zlasti za mlade in v tem je njegova največja prednost. Mlade lahko v večji meri navdušuje za alpinizem.«

Jože Krajnc

PD Jakoba Aljaža

Ime Jakoba Aljaža se je vnovič čvrsteje zasedrlo tudi v Mariboru. V mariborski občini Pobrežje so ustanovili novo planinsko društvo in ga poimenovali po velikem narodnjaku, buditelju narodne zavesti in graditelju triglavskih planinskih postojank Jakobu Aljažu. Že pred leti so želeli v krajevni skupnosti Jožeta Lacka v občini Maribor Pobrežje ustanoviti planinsko skupino in jo vključiti v eno od planinskih društev. Vendar so na Planinski zvezi Slovenije svetovali, naj razmišljajo kar o ustanovitvi novega društva, saj v občini Pobrežje planinskega društva še ni bilo. Tako so imenovali pripravljalni odbor in imeli 13. decembra lani ustanovni občni zbor, ki se ga je udeležilo 33 ustanovnih članov.

V vodstvo PD Jakoba Aljaža so na tem občnem zboru izvolili Darka Žnidarja za predsednika, Otmarja Zelenka za podpredsednika, Lojza Štromajerja za tajnika, Branko Rodošek pa za blagajničarko.

Milan Ciljenšek
(Po Večerju)

15 let PD Delo

Z dvema kulturnima dogodkoma se je 16. januarja začel redni letni občni zbor planinskega društva Delo: v avli Doma tiska v Ljubljani, imenovani Galerija Cicero, so odprli razstavo planinskih fotografij z motivi z društvenih izletov, pohodov in dogodkov v njegovem 15-letnem delo-

vanju, mladinka Ajda Župančičeva je na violončelu občuteno zaigrala koncertne odlomke A. Vivaldija, moški pevski zbor Grafika pa je zapel tri zborovske pesmi.

V poročilu društvenega predsednika je bilo predvsem poudarjeno, da društvo vsako leto priredi približno 25 izletov in pohodov; lani so, na primer, priredili po dva taborna, tekmovalna, smučarska, rekreacijska, markacijska in naravovarstvena izleta, dve srečanji, šest množičnih pohodov, štiri alpinistične ture in dve križarjenji. PD Delo izda vsako leto tudi svoj planinski bilten, v katerem člani opisujejo svoje vtise z izletov. Jubilejna, 31. številka obsega kar 80 strani in 16 strani dokumentarnih posnetkov (70 slik). Društvo je imelo lani 300 članov, od tega 40 mladincev in 70 pionirjev.

Predsednik PD Delo je za sedanje mandatno obdobje ostal Janez Porenta, podpredsednika sta Said Abbad in Vlado Muc, tajnica je Silva Kenda, blagajničarka pa Marija Škofic.

Jože Gasparič

Lepote, ki jih ne poznamo dovolj

Na povabilo šolske planinske skupine na osnovni šoli Ilirska Bistrica je pred tedni obiskal našo šolo znani slovenski planinec in mojster fotografije Jaka Čop, ki nam je z diapozitivi prikazal lepote naših gora. Prvošolčkom, ki so bili letos sprejeti v vrste pionirjev-planincev, je bilo predvajanje diapozitivov s pravljico o Zlatorogu lepo darilo PD. Pravljičici smo z zanimanjem prisluhnili tudi vsi starejši pionirji. Bilo je čudovito.

Upamo, da nas bo tovariš Čop še kdaj obiskal in nam razkazal lepote, ki jih še premalo poznamo in dosti premalo cenimo.

Lucija Gobec, 7 a,
OŠ Dragotin Kette, Ilirska Bistrica

Turistični nagelj Novogoričanom

V zadnji, šesti številki lanskega letnika ciklostiranega glasila Planinskega društva Nova Gorica »Gornik« (dobili smo ga šele več kot mesec dni po izidu) je uvodnik posvečen turističnemu nagelju, ki ga je društvu za dom pri Krnskih jezerih pripela komisija za podeljevanje turističnih nageljnov in bodočih než pri RTV Ljubljana. »Da, zaslužili smo ga,« je napisano v uvodniku, »S podplutimi rameni, krvavi žulji na dlaneh. Dobili smo ga prav za naš Dom pri Krnskih jezerih. Komisija meni, da smo s tem domom zapolnili praznino med postojankami v verigi Julijcev. Trdijo tudi, da je dom toliko več vreden,

ker je v njem vzidan znoj članov našega društva. Sicer pa vsi vemo, koliko prostovoljnih ur je vgrajenih v teh pet objektov. Žirije ni navdušil le dom, ampak tudi razširitev turistične ponudbe nasploh. Tako so rekli v TV dnevniku, ki je nekaj minut posvetil tudi našemu društvu. Predvsem jih je navdušila gostoljubnost, dostopne cene, pripravljenost članov društva za prostovoljno delo in skrb za red in čistočo. «Ob koncu uvodničar obljublja, da bo poleti, ko bo dom odprt, v njem »sprejem z rdečim nageljnom še toliko bolj topel — pa tudi obvezujoč».

Opravičilo

Zaradi pomote v datumah nisem imela predavanja v Hrastniku dne 9. 12. 1986. Vsem, ki ste me zaman čakali, se iskreno opravičujem. Prav tako se opravičujem organizatorjem predavanja.

Marija Štremfelj

Kranjska mladinska planinska dejavnost

Minulo leto je ponovno zaživel mladinski odsek PD Kranj. Mladinska skupina, ki šteje približno 30 rednih članov, je preredila vrsto lepih izletov. Dvakrat so turno smučali, dvakrat obiskali podzemске jame

pod vodstvom znanega alpinista, jamarja in gorskega reševalca Zvoneta Korenčana, se udeležili vseh večjih slovenskih množičnih pohodov, v dveh dneh prečili Pohorje, se povzpeli na Kriško goro, v romantično krnico za Akom nad Martuljkom in obiskali novo kočjo na Ermanovcu, najlepša tura pa je bilo gotovo petdnevno prečenje Julijskih Alp od Vršiča prek Pri-sojnika, Škrlatice, Triglava in Sedmerih jezer do Bohinja.

Planinska šola poteka po programu PZS. Mladi planinci imajo redna tedenska predavanja, imeli pa so tudi dva dvodnevna tečaja.

V načrtu za letošnje leto imajo kranjski mladi planinci vrsto zanimivih izletov, planinsko šolo, zimovanje na Komni, letni tabor, prečenje Kamniških Alp, izdajanje glasila Klic gora, nakup najnujnejše opreme in udeležbo na različnih akcijah. Posebno pozornost bodo posvetili pridobivanju novih članov na srednjih šolah, še posebno tistih, ki so prej sodelovali pri planinski dejavnosti v osnovni šoli.

Mladinski odsek ima v PD Kranj veliko denarno in moralno podporo. Pomaga mu mentor Viki Uhan, ki je izkušen gorski vodnik, načeluje Marjan Veber, mladinski vodnik Stanko Dolenšek pa bo poskušal ponovno pridobiti stare člane.

Mladi planinci iz Kranja si želimo sodelovati z mladimi iz drugih planinskih društev.

Daša Šter

V KORIST PLANINSKEGA VESTNIKA SO ODPSTOPILI AVTORSKI HONORAR:

Vojko Čeligoj, Ilirska Bistrica, 5000 din
Mitja Zagrajšek, Maribor, 4000 din
Jožica Kobaj, Maribor, 4000 din
Dr. Anton Hauc, Maribor, 8000 din
Srečko Pungartnik, Maribor, 5000 din
Franci Zeleznik, Maribor, 4000 din
Branko Ceh, Maribor, 4000 din
Verena Mencinger, Lesce-Bled, 4000 din
Jurij Šimac, Nova Gorica, 1500 din
Franci Ekar, Kranj, 5000 din
Aleš Cvahte, Ljubljana, 5000 din
Gregor Klančnik, Ljubljana, 3000 din
Jože Dobnik, Ljubljana, 5000 din
Danica Zorko, Ljubljana, 3000 din
Božo Jordan, Dobrateša vas, 1500 din
Fanika Wiegeler, Laško, 1500 din
Marta Berginc, Podbrdo, 1500 din
Tea Kalčič, Ilirska Bistrica, 5000 din

PRISPEVEK V KORIST SKLADA ALEŠA KUNAVERJA:

Tomaž Banovec, Ljubljana, 4000 din
Franci Mazi, Ljubljana, 3000 din

PRISPEVEK ZA OBNOVO ERJAVČEVE KOČE NA VRŠIČU:

Milan Cilenšek, Maribor, 7300 din

PRISPEVEK ŽENSKA ALPINISTIČNA ODPRAVA ANAPURNA:

Franci Savenc, Ljubljana, 8000 din

Vsem darovalcem se lepo zahvalujemo.

Kaditi prepovedano!

Predlagam, da bi v vseh planinskih objektih, tako kočah in domovih kot bivakih, prepovedali kajenje. Marsikje so že sprejeli predpise o prepovedi kajenja na javnih mestih, ker pa smo planinci veliki varstveniki okolja (ali se imamo za take), bi morali predvsem sami dajati dober zgled. Zdi se, kot da bi bilo zadnji čas vse več kadilcev: planinski domovi so namreč vse bolj zakajeni. To seveda mnogo bolj moti nekadilce kot kadilce.

Dober zgled, kako bi zaščitili nekadilce pred kadilci, so dali v planinskem domu na Putalju, kjer so en prostor namenili kadilcem, drugega, v katerem je tudi televizijski sprejemnik, pa nekadilcem. Vendar se vse pogosteje dogaja, da kadilci s prižganimi cigaretami prihajajo v ta prostor. Menim, da bi se splačalo celo televizor prenesti v drug prostor, tako da bi bila ena soba res samo za nekadilce.

Številni planinci hodijo v gore, da bi se tam naužili svežega zraka, pa pogosto pridejo v enako zasmrajene prostore kot v dolinah. Če smo planinci varstveniki okolja, zavarujmo najprej svoje okolje — in predvsem tiste, ki težko prenašajo cigaretni

dim in jih kajenje v svoji bližini zelo moti.

Vem, da se bodo nekateri (kajpada kadilci) upirali takemu novemu hišnemu redu v planinskih postojankah, vendar sem prepričan, da bi morali nekadilci vztrajati pri svoji zahtevi.

Josip Sakoman, Zagreb

Pohod v Marijo Reko

V začetku januarja je PD Prebold organiziralo pohod v Marijo Reko. Žal je marljivim planincem pri društvu ponagajalo vreme, saj je bilo več kot meter snega in tako je bilo najtežje tistim, ki so morali narediti gaz. Kljub temu se je v nedeljo, 18. januarja, peščica planincev le potrudila in vzela težko pot pod noge. Dve uri in pol sta minili, preden smo rdečih lic odprli vrata na novo urejenega doma. Obdala sta nas prijetna toplota in domača pesem. Oskrbnica Nani in njen mož sta poskrbela za čaj, ki se je prav pošteno prilgel. Tisti, ki se jim je tožilo po domačih klobasah, Marije Reke niso zapustili z dolgimi nosovi, kajti tudi za hrano je bilo poskrbljeno. Predsednik PD Prebold Anton Ajdič je najstarejšemu udeležencu in najstarejši udeleženci izročil posebne medalje in praktične nagrade, medtem ko smo ostali dobili po dve znački in nalepko. Skratka, pohod v Marijo Reko je bil dobro organiziran.

Petra Dežnikar

nasmejmo se...

— Če takoj ne nehaš fotografirati, te bom udaril s cepinom!

Dragutin Mihaljević, Zagreb

Zagrebski »železničarji« — seniorji

Aktivnost sekcije seniorjev je bila minulo leto izredno uspešna — nemara je bila lani ta sekcija pri zagrebškem planinskem društvu Železničar, ki je najštevilnejši odsek društva, celo najaktivnejša in vsem dosedanjem delovanju. Od januarja do decembra so zagrebški »železničarji« — seniorji priredili vsak mesec po nekaj izletov, v poletnih mesecih pa so bili od Bjelolasice in Skradskega vrha do Logarske doline, Ojstrice, Košute in Krna. Poleti so se najstarejši planinci tega društva povzpeli celo na Triglav, Mangrt, Prisojnik, Razor in Grintovec. Za tako veliko izletniško dejavnost se morajo velik del zahvaliti nekaterim tozdom zagrebškega železniškega gospodarstva, ki so jim omogočili ugodnosti pri prevozih z vlakom. Omeniti velja, da je v sekciji seniorjev-železničarjev nekaj osemdeset- in celo devetdesetletnikov.

Josip Sakoman, Zagreb

INTERTRADE,
TOZD ZASTOPSTVO IBM

SOZD ZDRUŽENA CESTNA PODJETJA SLOVENIJE, LJUBLJANA

s članicami:

- Cestno podjetje CELJE
- Cestno podjetje NOVA GORICA
- Cestno podjetje KOPER
- Cestno podjetje KRANJ
- Cestno podjetje LJUBLJANA
- Cestno podjetje MARIBOR
- Cestno podjetje NOVO MESTO
- Podjetje za vzdrževanje avtocest »AVTOCESTA«, Ljubljana in
- Delovno organizacijo »Inženiring za nizke gradnje«, Ljubljana

**vzdržuje kategorizirano cestno mrežo v SR Sloveniji,
izvaja rekonstrukcije in modernizacije cest in objektov.**

Vam je kaj do tega,
da bi še drugi vedeli
o vašem delu?

Dopisujte v Planinski vestnik!

Vam je kaj do tega,
da bi se širila
planinska ideja?

Priporočite prijateljem in znancem,
naj se naročijo
na Planinski vestnik!

SLOVENSKE ŽELEZARNE

VERIGA

n.s.o.

LESCE • ALPSKA 43

